

Riksdagens protokoll

2001/02:60

Onsdagen den 30 januari

Kl. 9.00 – 17.36

Protokoll
2001/02:60

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 24 januari.

2 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan

Förste vice talmannen meddelade att interpellationsdebatten *fredagen den 1 februari kl. 9.00* skulle utgå och ersättas av bordläggningsplenum *kl. 12.00*. Meddelandet hade delats ut till kammarens ledamöter.

3 § Anmälan om inkommen faktrapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Förste vice talmannen anmälde att följande faktrapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2001/02:FPM43 Ett gemensamt europeiskt luftrum *KOM (2001) 123* till trafikutskottet

4 § Hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU3

Hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor (prop. 2001/02:41).

Anf. 1 EWA THALÉN FINNÉ (m):

Herr talman! I detta betänkande om hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor behandlas regeringens proposition och ett antal motioner. Jag vill börja med våra synpunkter på regeringens förslag vad gäller hyresgästernas inflytande.

Det är viktigt att hyresgästerna ges möjlighet att påverka förbättrings- och ändringsåtgärder som ska vidtas i den fastighet där de bor. Dock måste inflytandet alltid vägas mot äganderättens principer.

*Hyresgästinflytande
vid ombyggnad och
andra hyresrättsliga
frågor*

Det måste finnas goda förutsättningar för att äga och förvalta hyresbostäder, för annars urholkas ytterligare incitamenten för att äga hyresbostäder, och upplåtelseformen blir än mer hotad. Därför är det viktigt att de förändringar som görs är väl avvägda och att ett starkt behov föreligger. Av regeringens proposition framgår inte att någon ordentlig behovs- och konsekvensanalys av förslagen har gjorts.

Jag vill här peka på några av de punkter där vi moderater anser att förslagen skulle ha sett annorlunda ut.

I dag måste hyresvärden skriftligen informera sina hyresgäster om förbättrings- och ändringsåtgärder som ska utföras. Det tycker vi är bra. Därefter har hyresgästerna enligt det nya förslaget från regeringen två månader på sig för att godkänna åtgärden. Om hyresgäst inte har hört av sig inom angiven tid måste hyresvärden vända sig till hyresnämnden för att få tillstånd för ombyggnaden.

När det gäller denna fråga skulle vi vilja att man vände på resonemanget. Vi anser att ett bättre alternativ hade varit att införa presumtion vid passivitet, dvs. att om hyresgäst aktivt motsätter sig en förändring eller förbättring och protesterar hos hyresnämnden ska förslaget anses godkänt. Vi tror att det i dag händer att hyresgäster inte svarar på en förfrågan från hyresvärden därför att de finner förslagen väl avvägda och inte har något att anmärka på åtgärden. Konsekvensen av nuvarande lagstiftning har därför blivit att hyresnämnden måste pröva ärenden som egentligen ingen motsätter sig. Detta medför naturligtvis förseningar och fördyringar för hyresvärden men också en belastning för hyresnämnden som det kanske inte hade funnits behov av.

För att ge hyresgästerna verkliga möjligheter att fundera över förslaget vill vi också att svarstiden ska vara tre månader i stället för två. Den förlängda svarstiden anser vi dock bara kan godkännas om hela vårt förslag med presumtion genomförs.

Dessutom finns det en rad oklarheter i regeringens förslag, bl.a. vad gäller hyresnämndens prövning. I regeringens förslag till 18 f § hyreslagen ges riktlinjer för prövningen av om det i särskilda fall ska anses oskäligt mot en hyresgäst att hyresvärden vidtar standardhöjande åtgärder eller andra förändringar på fastigheten.

Det anges enligt nuvarande lydelse att hyresvärdens intresse av att åtgärden genomförs därvid ska vägas mot *det intresse* som hyresgäster i allmänhet kan antas ha av att åtgärden inte vidtas.

I regeringens nya förslag är lydelsen: ska hyresvärdens intresse av att åtgärden genomförs vägas mot *de skilda intressen* som hyresgäster i allmänhet kan antas ha av att åtgärden inte vidtas.

Vad detta i praktiken kommer att innebära är oklart. Lagrådet skriver i sitt yttrande över förslaget: De två formuleringarna är mycket likartade, och det är inte lätt att av lagtexten sluta sig till vilken saklig ändring som åsyftas. Även om vissa förklaringar lämnas i motiven kan det inte anses tillfredsställande att sakliga ändringar genomförs, vilkas innebörd inte alls eller endast med svårighet kan utläsas ur lagtexten.

Vidare skriver man: Det kan också anmärkas att kriterierna enligt såväl den nu gällande lagstiftningen som den föreslagna lagtexten ger utrymme för mycket skiftande bedömningar och gör rättsläget svårbedömbart för de inblandade parterna.

Lagrådets kritik kvarstår eftersom regeringen i sin proposition inte uppfyllt Lagrådets krav på ett förtydligande. Vill man ändra i en lag ska det tydligt framgå. Genom regeringens förslag saknas den förutsägbarhet som alla parter har intresse av. Om lagen är otydlig och medför osäkerhet om rättstillämpningen riskerar detta att gå ut över äganderätten och försämma förutsättningarna för hyresrätten som upplåtelseform. Vi anser därför inte att de ändringar i 18 f § hyreslagen, jordabalken, ska genomföras.

Regeringens förslag innebär sanktion för en hyresvärd om han utför en förbättrings- eller ändringsåtgärd utan godkännande av hyresgäst eller tillstånd från hyresnämnd. Sanktionen innebär att en sådan åtgärd inte får beaktas vid prövning av hyran förrän fem år har förflutit sedan åtgärden slutförts eller lägenheten upplåtits till annan hyresgäst. Och visst finns det skäl att ha sanktionsmöjligheter mot hyresvärdar som bryter mot lagen. Det måste dock alltid finnas möjlighet till en rimlig avvägning av sanktioner utifrån omständigheterna i det specifika fallet. Det gör det inte med dagens förslag.

Ett exempel kan vara att en hyresvärd söker och får tillstånd för att genomföra ett stambyte. Under arbetets gång upptäcks mögel i golvet. Det är då naturligtvis bättre för både hyresvärd och hyresgäst att detta åtgärdas då hantverkare redan är på plats och arbete i lägenheten pågår. I och med arbetet med att åtgärda möglet är det i många fall företagsekonomiskt helt försvarbart att vidta vissa standardhöjande åtgärder även gällande golvet. Det är inte rimligt att hyresvärderna i ett sådant fall måste vänta i fem år innan åtgärden kan beaktas vid en hyreshöjning.

Vårt förslag är att hyresnämnden ska avgöra, utifrån omständigheterna i det specifika fallet, hur lång tid en sanktion ska gälla. Maximitid bör vara fem år.

Sedan vill jag också liksom inom parentes påpeka att vi generellt är mot specialdomstolar, t.ex. hyresnämnden, och anser att alla ärenden ska avgöras av allmän domstol.

I betänkandet i övrigt tar man i stort upp lokalhyresgästers ställning på hyresmarknaden. Många av problemen i dag finns framför allt i attraktiva storstadsområden och kommer sig av att de två parterna inte är av jämbördig storlek. Det finns många avskräckande exempel. Det kan gälla den lilla krogen på en attraktiv adress mot den mycket stora professionella hyresvärderna som höjer hyran. Detta omöjliggör för den lilla näringsidkaren att vara kvar i lokalen. Men det finns också motsvarande exempel på det stora multinationella företaget som hyr av den lilla hyresvärderna och som i sin tur ställer krav på paragrafer i hyresavtal som den lilla hyresvärderna inte alltid klarar av att bemöta. I bägge dessa exempel kan det uppstå problem just därför att parterna inte är jämbördiga.

De förslag som regeringen har lagt fram vad gäller ersättningsregler vid obefogad uppsägning tycker vi dock inte är ordentligt utredda, varför vi i dag inte är beredda att godta den förändringen. Behovet av en regel förändring framstår inte klart, och eftersom vi har befintliga skadeståndsrättsliga principer som ger utrymme för skadestånd till näringsidkare tycker vi inte att det finns några skäl att godta förslaget i propositionen.

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 2 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! Att ha inflytande över den egna bostaden är mycket viktigt, oavsett vilken boendeform man har valt. Bostaden, det egna hemmet, är platsen för rekreation, vila, familjeliv och mycket annat. Boendet är för de flesta det sista man ändrar om ekonomin blir knapp eller levnadsvillkoren förändras.

Inflytandet över den egna bostaden är mycket skiftande. Från att vara totalt i egnahemsboendet minskar det något i bostadsrätt för att – trots besittningsskydd och andra hyresreglerande lagar – vara alldeles för litet i hyresrätt. Ett sätt att stärka inflytandet är att teckna förvaltningsavtal med fastighetsägaren eller, vilket snart är möjligt enligt en kommande lagstiftning, att bilda kooperativ hyresrätt.

För det stora flertalet hyresgäster kommer även i fortsättningen förhållandet mellan fastighetsägare och hyresgäster att se likadant ut. Då är det viktigt att vid t.ex. ombyggnad se till att hyresgästernas önskemål beaktas på ett bättre sätt än i dag. Den enskilde hyresgästen ska behandlas individuellt, men ändå ges ett kollektivt stöd genom hyresgästorganisationen.

Hyresgästinflytandet vid ombyggnad ändrades senast 1997 i syfte att öka de boendes inflytande. Vissa positiva effekter kan ses såsom att inflytandet gäller fler ombyggnadsåtgärder, att samrådsförfarandet mellan hyresvärd och hyresgäster har ökat samt att antalet uppsägningar i samband med ombyggnad kraftigt har minskat.

Men när det gäller frågan om ifall hyresvärden i samband med stambyten får utföra standardförbättrande åtgärder i badrum – såsom klinker på väggar och golv, belysning i badrumsskåp, installera handdukstorkar, montera nya beslag eller engreppsblandare – eller i kök – i form av byte av köksskåp, diskbänk och bänkskivor, montering av belysning, engreppsblandare eller kakel – är det inte mycket som har förändrats. Här har hyresgästerna inte haft någon som helst framgång i de ärenden som har hanterats av hyresnämnden. I samtliga fall har hyresvärden fått utföra de standardförbättrande åtgärder som han eller hon har krävt att få vidta.

Vänsterpartiet var redan 1997 skeptiskt till den lagstiftning som då antogs och som vi i dag ser resultatet av. Vi är även skeptiska till att den nu föreslagna lagstiftningen nämnvärt ska flytta fram positionerna för hyresgästerna när det gäller inflytandet över den egna hemmiljön. Visserligen är lagstiftningen ett steg i rätt riktning, men man var så otydlig i lagrådsremissen att Lagrådet inte såg någon märkbar skillnad i hyresnämndens möjligheter att pröva sakfrågan. Regeringen ändrade ett enda ord i lagstiftningen. Man talar om hyresgästers skilda intressen i stället för enbart intressen.

I propositionstexten beskrivs vilka intressen det kan vara fråga om. Där nämns t.ex. äldre och väl fungerande utrustning och olika hyresgästers möjligheter att klara av stora hyreshöjningar.

Det som fortfarande brister i regeringens förslag är att man inte vill synliggöra den enskilde hyresgästen, utan man talar fortfarande om hyresgäster som ett kollektiv. Vänsterpartiet menar, liksom t.ex. Hyresgästernas riksförbund och Boverket, att lagen ska ta hänsyn till den enskilde hyresgästens intressen och att det är detta som ska vägas mot hyresvärdens intressen.

På många samhällsområden betonas den enskildes valmöjligheter mer och mer, vilket också borde gälla inflytandet över boendet. Vi tror att detta måste uttryckas tydligare i lagen för att det ska få den effekt som även regeringen till viss del har tänkt sig. Regeringens förslag ger inga garantier för en annan tolkning än den som hyresnämnderna gör i dag.

I motiveringen för avslag på Vänsterpartiets förslag hänvisar man till rörligheten bland hyresgästerna som är 20–25 % per år. Därför kan man inte hänsyn till den enskilde hyresgästens behov. Det är en mycket slarvig beskrivning av verkligheten. I de flesta fall där det är aktuellt med en prövning i hyresnämnden sker den i väl inbodda områden där människor har bott under mycket lång tid. Rörligheten finns i andra områden, mycket av den i miljonprogramsbeståndet och där det oftast inte är aktuellt med överklaganden.

Allmännyttan låter ibland hyresgästerna själva avgöra om utrustningen ska bytas eller ej. I arbetet med förnyelsen av miljonprogramsområden sker detta i nära samarbete med de boende. Privata hyresvärdar kräver i regel att ombyggnadsåtgärderna ska genomföras i alla lägenheter.

Vänsterpartiet är ensamt om att föreslå en tydlig förändring av den lagstiftning som ska förändras. Moderaterna kritiserar otydligheten i förslaget och verkar vilja behålla den gamla lagtexten – alltså inget ökat hyresgästinflytande. Kristdemokraterna och Centern passar och kräver nya utredningar, medan Folkpartiet entydigt ställer sig på fastighetsägarnas sida. I vanliga fall säger de borgerliga partierna att människor ska få välja fritt hur och var de vill bo och att det ska finnas större variation när det gäller t.ex. hyressättning. Detta ska tydligen inte gälla vid ombyggnation av hyresrätt.

När regeringen tar upp frågan om vilka enskilda intressen som hyresgäster ska kunna åberopa är hyreshöjningar en sådan. Hur detta ska gå till och om det går att åberopa i hyresnämnden är högst osäkert. Finns det ingen tänkt hyresnivå att utgå från för olika standardförbättrande åtgärder verkar det att vara svårt. Vänsterpartiet föreslår därför att hyran ska förhandlas innan ombyggnationen har satts i gång. Det skapar tydlighet både för hyresvärderna och för de boende om vad som gäller. Det stärker också den enskilde hyresgästens möjlighet att få stöd och hjälp av den förhandlande hyresgästorganisationen i förhandlingssituationen.

I betänkandetexten uttrycks farhågor för att det inte ska gå att få fram ett tillräckligt underlag för att förhandla fram exakta hyror som senare ska vara bindande. Det tror inte vi är något större problem. En fastighetsägare måste naturligtvis ta fram realistiska kostnadskalkyler för sina projekt och även ha god insikt i vad som är en möjlig och rimlig hyreshöjning. Det går naturligtvis att utifrån båda parter utgångspunkter begära en omförhandling av hyran om något oförutsett inträffar. Fastighetsägarna stöder den här tanken och hyresgäströrelsen tycker att det är viktigt att hyresvärderna anger den högsta hyra som kan begäras och att frånsteg från detta endast ska få ske om det finns särskilda skäl. Det är så nära en förhandling som man kan komma.

Det allra viktigaste är förstås att det ges goda förutsättningar för att hyresvärd och hyresgäster kommer överens om vad som ska göras vid en ombyggnation. Vi tror att tidsfaktorn är viktig i detta sammanhang och föreslår att tidsfristen för när hyresvärderna får gå till hyresnämnden och begära tillstånd för en ombyggnad förlängs från en månad i stället för till

två månader, som är regeringens förslag. Det ger en bättre möjlighet till en fördjupad dialog och kommer inte nämnvärt att påverka kostnadsbildningen för ombyggnationen.

Förslaget om sanktioner för hyresvärdar som utan godkännande ändå genomför förbättrings- eller ändringsåtgärder är bra och de kommer att vara kännbara, till skillnad från andra sanktionsåtgärder inom t.ex. plan- och bygglagen.

Moderaterna och Folkpartiet stöder vårt förslag om en tremånadersregel mellan meddelandetiden till hyresgästerna och möjligheten att gå till hyresnämnden. Tyvärr har Moderaterna ett märkligt krav i sammanhanget. De och Folkpartiet tycker att passivitet ska straffa hyresgästerna. Om hyresgästerna inte aktivt godkänt ombyggnadsplanerna ska hyresvärderna inte behöva ta hänsyn till detta när tremånadersperioden har löpt ut. Det uppmuntrar också till passivitet från hyresvärdens sida och riskerar att dialoger mellan hyresgäster och hyresvärd uteblir i förhoppning om att ingen klagar över förslaget till ombyggnadsåtgärder. Möjligheten till hyresgästinflytande minskar och hyresvärdens ställning stärks.

Som jag sagt tidigare tror inte vi vänsterpartister att de föreslagna förändringarna med säkerhet leder till förbättringar av hyresgästinflytandet. Våra förslag är tydligare och bättre. Men vi får inte gehör för våra förslag här i dag. Därför har vi yrkat att det ska göras en utvärdering av hur de nya reglerna kommer att fungera. Vi föreslår att de nya reglerna utvärderas inom två till tre år efter det att de tagits i bruk för att se om hyresnämndens praxis ändrats på något nämnvärt sätt. Då kommer det att finnas ca 200–300 fall som kan utgöra grund för en utvärdering. Det räcker inte med regeringens uttalanden om att ytterligare lagstiftningsåtgärder kan behövas eller att avsikten är att följa utvecklingen. Det tog faktiskt fem år att komma fram till de här föreslagna förändringarna, och inte kommer det att gå fortare nästa gång.

Till sist vill jag ta upp en fråga som Vänsterpartiet tycker har hamnat i fel lagstiftningsdiskussion eftersom den inte kommer att få någon verkan.

Enligt en särskild förordning ska hyresnämnden i fortsättningen underrätta byggnadsnämnden om en ombyggnadsåtgärd är förenlig med de varsamhetsregler som gäller enligt plan- och bygglagen. Detta i sig är ingen lösning på problematiken eftersom byggnadsnämndens möjligheter att förhindra inre förändringar i byggnader är ringa. En kommun kan utöka bygglovsplikten för särskilt värdefulla kulturhistoriska byggnader när det gäller underhållsåtgärder, däremot inte för inre förändringar. Det är ett hål i lagstiftningen som måste åtgärdas, men inte med regeringens verkningsslösa metoder utan med en ändring i 8 kap. 6 § i plan- och bygglagen.

Bygglovsprövningar för inre ombyggnadsåtgärder var möjliga i tidigare lagstiftning och bör naturligtvis återinföras. Vänsterpartiet tackar i det här sammanhanget för Centerpartiets och Folkpartiets stöd av vårt förslag.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 8, punkt 6.

Herr talman! Innan jag går in på innehållet i regeringens proposition om hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor ska jag försöka spåna kring själva begreppen och vad de står för.

Vi talar om hyresgäst, hyresvärd, hyresrätt. Vad står begreppet hyresgäst för? Varför kallas det inte hyrestagare? Vi talar ju om arbetsgivare, arbetstagare, långivare, låntagare. Varför talar vi inte om hyresgivare och hyrestagare t.ex.? En gäst ses ju i vardagligt tal som inbjuden och i regel för en kortare tid. Nu har lagstiftningen kompenserat hyresgästen genom att ge besittningsskydd, så detta kanske inte är så mycket att orda om. Dessa tankar måste ses i ljuset av att det är viktigt att rusta upp och underhålla fastigheter, så att vi inte lämnar ett utslitet fastighetsbestånd till nästa generation.

I mitten av 90-talet genomfördes en reform av reglerna om hyresgästinflytande. Reglerna, som trädde i kraft den 1 april 1997, ledde tyvärr inte till den framgång som många hyresgäster hoppats på. Det nya i reformen är att den enskilde ska kunna säga nej till standardhöjningar som påverkar hyran – bruksvärdet. Nytt är också att om lägenhetsförändringar sker genom att lägenhetsplanen görs om med annan lägenhet, har hyresgästen möjlighet att motsätta sig detta. Fastighetsägaren har rätt att utföra beaktansvärda åtgärder.

Reformen har dock inte lett till avsevärda förbättringar. I vissa fall har normalt fastighetsunderhåll blivit inkörsporten till stora ombyggnader. Formerna för samarbete mellan hyresgäster och fastighetsägare måste förbättras. Regeringen har därför i den nu behandlade propositionen återkommit i frågan.

Herr talman! Kristdemokraterna anser att det är mycket viktigt att finna en god balans mellan hyresvärd och hyresgäst. Fastighetsägaren sätter stora pengar på spel och tar stora risker. Hyresgästen har förhoppningar om långsiktighet. Det handlar om hyresgästens hem, familjens fasta punkt i tillvaron, och det kan leda till stora konsekvenser för familjen att inte kunna bo kvar på grund av att hyran höjs för mycket eller om t.o.m. fastigheten ändras så att lägenheten försvinner.

Vi behöver ett väl balanserat hyresgästinflytande. Inte minst subsidiaritetsprincipen, som bygger på vilken nivå som stegvis behövs för att skydda och stödja den enskilde, talar för detta.

Den proposition som regeringen har lagt fram innehåller nio förslag till förändringar i jordabalken, hyresförhandlingslagen samt lagen om arrende- och hyresnämnder. Förändringarna syftar i huvudsak till ett förändrat hyresgästinflytande vid ombyggnad, men berör också besittningsskyddet och de ekonomiska villkoren för lokalhyra.

Kristdemokraterna vill här särskilt framhäva vikten av att hyresgästinflytandet balanseras på ett sådant sätt att varken fastighetsägares möjligheter till upprustning eller hyresgästens besittningsskydd och ekonomiska förutsättningar undergrävs. Den översyn av lagstiftningen som regeringen har gjort är angelägen, men det finns skäl att ifrågasätta ett antal av propositionens förslag och bedömningar.

I fråga om ändringsåtgärder utan godkännande av hyresgästen eller tillstånd av hyresnämnden föreslår regeringen att inte bara påbörjade åtgärder ska förbjudas och beläggas med vite utan också åtgärder som av särskild anledning kan *antas* bli påbörjade. En rad av hyresnämnder som

utgjort remissinstans har avstyrkt förslaget som det fanns i utredningens betänkande. Lagrådet har betonat vikten av att det tydligt framgår av lagtexten att förbudet bör användas restriktivt.

Vi kristdemokrater anser att lagtexten och förarbetena inte är utformade på ett sådant sätt att det i förväg enkelt kan bedömas när förutsättningar för tillämpning av förbudet finns. Regeln hotar att slå mot den som av missförstånd inte inhämtat godkännande likaväl som mot den som agerar illojalt. Den riskerar därmed att bakbinda fastighetsägare när de redan på planstadiet kan beläggas med vite. Vi anser inte att man kan fälla en fastighetsägare redan på planeringsstadiet. Det kan behövas olika förslag till lösningar som fastighetsägaren ändå måste kunna testa innan han eller hon gör slag i saken. Det får inte vara förbjudet att tänka.

Jag vill därför yrka bifall, herr talman, till reservation nr 12. Kristdemokraterna ställer sig givetvis bakom övriga reservationer från Kristdemokraterna, men vi nöjer oss för tids vinnande med detta yrkande. Samtidigt vill jag fråga Socialdemokraterna och Anders Ygeman var man ska dra gränsen för vilka åtgärder som kan *antas* bli påbörjade.

Herr talman! Lagrådets kritik beträffande lydelsen av den centrala bestämmelsen i 18 f § hyreslagen, att sakliga ändringar inte bör genomföras vilkas innebörd inte alls eller med svårighet kan utläsas ur lagtexten, har viss bärighet även på den lydelse av lagrummet som återfinns i propositionen. Hyresvärdens intresse att vägas mot "det intresse" som hyresgäster i allmänhet kan ha ändras till "de skilda intressen" som hyresgäster i allmänhet kan ha.

Vi anser att lagbestämmelserna fortfarande är alltför generellt utformade, vilket kan leda till tolkningssvårigheter. Gäller det nu att hyresvärden ska ta hänsyn inte bara till äldre och till personer med funktionshinder utan också till t.ex. ensamstående mammor med svag ekonomisk ställning, till studenter som vill bo enklare osv?

Kan Anders Ygeman förklara vad jag med anledning av denna proposition ska kunna säga till en ensamstående mamma som är nöjd med sitt boende? De stora ombyggnader som görs i fastigheten där hon bor är inte för tillfället nödvändiga, och hon har inte ekonomiska möjligheter att betala högre hyra. Omfattas hon av "de skilda intressen" som hyresgäster i allmänhet kan ha?

En otillräcklighet i regeringens proposition är att hyresgästerna saknar möjlighet att ta initiativ inför hyresnämnden. De i propositionen föreslagna regeländringarna för hyresgästinflytande kan förväntas leda till en ändrad praxis i hyresnämnd och hovrätt så att hyresgästerna ges en utökad möjlighet att påverka omfattningen av ombyggnaden. Hyresgästerna borde rimligtvis också kunna få lägga fram förslag om ombyggnationens utformning för hyresnämnden, så att hyresnämnden skulle kunna få ta ställning till både hyresvärdens och hyresgästernas förslag. Vi har i ett särskilt yttrande i betänkandet framfört dessa synpunkter.

Hyresgästerna är likaväl som fastighetsägarna betjänta av en välavvägd och förutsebar rättslig reglering. Vi anser därför att ett tillägg till 18 f § hade kunnat prövas med lydelsen: "Sedan hyresgästerna delgivits att hyresvärden lämnat in ansökan till hyresnämnden enligt föregående stycke, får en hyresgäst eller grupper av hyresgäster inom en månad ansöka hos hyresnämnden om tillstånd kan tillstyrkas eller ej samt ange

grunderna för talan”. Nu handlar det ju om två månader, och detta har vi inte alls motsatt oss. Det är väl bra med längre tid.

Vi anser att exemplifieringen i författningskommentaren är för svagt preciserad. Det borde förtydligas om en hyresgästs lägenhet ska fortsätta existera efter förbättringsarbeten om inte mycket preciserade och angelägna skäl däremot kan anföras av hyresvärden. En hyresvärds skäl i fråga om åtgärder för fastighetens bestånd, ändamålsenlig förvaltning samt rimlig vinst på verksamheten bör kunna motiveras utöver allmänna påståenden för att beaktas.

Hyresnämndens och hovrättens tillgång till sakkunnig, s.k. råd, bör regleras i de särskilda regler som finns för respektive instans, nämligen lag om arrende- och hyresnämnder respektive lag om rättegången i vissa mål i Svea Hovrätt. Besittningsskyddet måste vara så starkt att lagrummet inte kan användas av hyresvärd under den tid då boendeinflytandereglerna prövas i hyresnämnd eller hovrätt eller under en tid som parterna söker komma överens. Här anges dock att regeringen förklarar sin avsikt att genom förordning införa en underrättelseskyldighet för hyresnämnden till byggnadsnämnden. Det är ju positivt.

Herr talman! Ett annat område vi pekar på är förslaget i propositionen om att hyresgäster som hyr en bostadslägenhet genom s.k. blockhyresavtal ska ha samma besittningsskydd som hyresgäster som hyr direkt av fastighetsägaren. Det är inte särskilt vanligt med blockuthyrning. Det förekommer främst i samband med upplåtelser som riktas till studenter. Det förekommer att företag och sjukhus hyr lägenhetsbestånd för att hyra ut till anställda. Vissa allmännyttiga bostadsföretag upplåter lägenheter till kommuner för att hyras ut av kommunerna som gruppboendestäder osv. Blockuthyrning – andrahandsuthyrning där en hyresgäst hyr ut ett flertal lägenheter och inte har för avsikt att bosätta sig själv i någon av dem – är alltså främst riktad till särskilda kategorier av hyresgäster som studenter och anställda vid företag. Det kan t.o.m. vara ett sätt för en kommun att hjälpa personer med missbruk. Som Kommunförbundet, Stockholm och Malmö påpekat finns det t.ex. träningslägenheter för missbrukare. Det finns en risk att fastighetsägare kan bli mindre benägna att hyra ut till sådana ändamål om detta beslut fattas. Detta bekymrar vi kristdemokrater oss över. Vi hade hoppats att man kunnat avvakta i fråga om detta.

Slutligen, herr talman, är en viktig utgångspunkt för boendepolitiken att personer med funktionshinder ska kunna vara med och forma sina boendemiljöer. Tillgängligheten måste öka i alla boendemiljöer. Sedan har vi givetvis kulturdelen, varsamhetskraven osv. som min kollega Annelie Enochson kommer att ha ett anförande om lite senare i debatten.

Anf. 4 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Ulla-Britt Hagström talar om ett balanserat inflytande mellan hyresvärd och hyresgäster när det gäller ombyggnationer. När vi ser resultatet av det som händer i hyresnämnderna, att hyresgästerna inte vid ett enda tillfälle har fått rätt när det gäller standardförbättrande åtgärder, råder ju inte det här balanserade inflytandet.

När jag lyssnar på Ulla-Britt Hagströms förslag hör jag inte heller någonting som förbättrar hyresgästernas inflytande utom förslaget att man i hyresnämnden ska kunna föra fram sina idéer. Vore det inte bättre, Ulla-Britt Hagström, att man tog den dialogen med hyresvärden? Hyres-

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Hyresgästinflytande
vid ombyggnad och
andra hyresrättsliga
frågor*

gästen och hyresvärden är de enda som är berörda av det här och som ska kunna komma överens. De ska kunna föra den dialogen där.

Ni har alltså lite dåligt på fötterna när det gäller hyresgästernas ökade inflytande. I stället skjuter ni det här till en utredning. Ni vill alltså inte göra något särskilt i dag. Jag vill höra Ulla-Britt Hagströms kommentarer till detta.

Anf. 5 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Owe Hellberg, jag kan inte se att Vänstern har bättre förslag för att stärka den enskilde hyresgästen. Vi hoppas på detta med de skilda intressena. Det är det jag inte har fått svar på från Anders Ygeman än. Det blir också en tolkning när han har hållit sitt anförande här. Vi hoppas att detta med de skilda intressena ska tas till vara på ett bättre sätt. Hyresvärden har ju redan i dag skyldighet att fråga hyresgästen. Vad vi hade velat föra in på ett bättre sätt, men som vi inte har lyckats med helt nu, är att också hyresgästen skulle ha haft en talan hos hyresnämnden. Man skulle alltså få arbeta lite mer på samma villkor. I dag ställs en hyresgäst mer i försvarsställning. En hyresgäst har inte samma talerätt.

Nu har Owe Hellberg begärt en utvärdering, och vi förutsätter att en utvärdering nu sker av vad som händer om förändringen rörande skilda intressen ger resultat. Det hoppas vi ju på.

Anf. 6 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Ulla-Britt Hagström måste ha läst Vänsterpartiets förslag väldigt dåligt. Vi säger ju faktiskt att det är den enskilda hyresgästens intressen som ska vägas mot hyresvärdens intressen. Det är en helt annan sak än när man pratar om hyresgästerna som ett kollektiv i den här frågan. Vi menar att vårt lagstiftningsförslag på ett tydligt sätt stärker hyresgästinflytandet. Vi säger ju att vi inte alls har de här förhoppningarna på regeringens förslag. Därför vill vi, eftersom vi inte får igenom vårt eget förslag, ha den här utvärderingen så fort som möjligt.

Jag är lite förvånad över att ni i Kristdemokraterna, som ofta talar om att värna individens rätt och valfrihet och allt annat, inte går längre i de här frågorna än vad ni gör. Ni skickar det bara vidare till en utredning.

Anf. 7 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Owe Hellberg, nu är det ju så att varken Vänsterpartiet eller Kristdemokraterna lyckats få igenom sina förslag i den omfattning vi vill. Det är klart att man kan diskutera vad det är för skillnad på Owe Hellbergs motion om de subjektiva intressena och våra krav på att en hyresgäst ska kunna föra sin talan på samma sätt i verkligheten. Det kan vi diskutera. Det får vi ju se när utvärderingen kommer. Vad vi tydligt framhåller är subsidiariteten, att det stöd som ska ges till den enskilde, det besittningsskydd som finns för den enskilde, ska kunna tas till vara i förändringen beträffande de skilda intressen man kan antas ha.

Det är en tolkningssvårighet, och det är en miss i propositionen att det inte är tydligt förklarat vad som menas med skilda intressen. Det är här vi får gå vidare och bevaka. Det gäller både Owe Hellberg, genom sin skrivning om subjektiva intressen, och det som vi har skrivit om den enskildes möjlighet att föra sin talan.

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 28 samt till reservation 23. Jag står naturligtvis bakom alla andra reservationer där jag finns med.

Låt mig börja med att kommentera den sista reservationen i detta betänkande och som handlar om tillgänglighet. Gång på gång stöter vi på det här problemet. Alla människor i vårt samhälle kan inte delta på lika villkor. Vi som fortfarande springer omkring på friska ben eller har en relativt bra syn rör oss i samhället som om det är den naturligaste saken i världen. Fort går det, och bråttom har vi. Detta gör att man ibland måste stanna upp och se sig omkring.

Jag ska ta ett exempel. I förra veckan hade jag en grupp på besök här i riksdagen. Vi skulle vara i Bååtska rummet i Gamla stan. I gruppen fanns en man som hade sin rullstol för att ta sig fram. Det var en väldigt nyttig läxa för mig än en gång att gå med honom genom Gamla stan. Ja visst är det en mycket speciell miljö. Men han berättade om andra platser som var minst lika svåra att ta sig fram på, oberoende av om det var utomhus eller inomhus. Han får göra som många andra i det här samhället, noga ta reda på om det över huvud taget är att tänka på innan han ska gå på obekanta platser eller om han ska söka sig en annan bostad.

Herr talman! Centerpartiet anser att den enskilda människan måste stå i centrum som ett led i en hållbar boendepolitik. Vi måste ha verkligheten med oss när vi stiftar lagar. Vilka möjligheter har t.ex. funktionshindrade människor till delaktighet i planeringen av sin livsmiljö när det gäller att hyra bostäder? Centerpartiet anser att tillgängligheten måste öka i alla boendemiljöer. Det är därför som jag yrkar bifall till reservation 28. Och jag är förvånad över, även om jag är tacksam, att Kristdemokraternas representanter stödde Centerpartiets motion i utskottet. Men var är alla andra? I betänkandet säger utskottet att det må vara upp till kommunerna att se till så att tillgängligheten garanteras alla. Det är en lite förvånande kommentar från Socialdemokraterna, och det skulle vara intressant att få höra hur de försvarar sig. Varför vill de inte ha ett ord med i laget i denna fråga?

Herr talman! Den andra reservationen som jag yrkar bifall till handlar om hyra för mindre serviceföretag. Centerpartiet tar i den upp problemen för mindre företag som i dag råkar ut för mycket höga hyreshöjningar. Detta kan gälla såväl i storstad som på landsbygd. När den lokala hyresmarknaden är överhettad uppstår en konkurrens om vilka som ska ha möjlighet att etablera sig och bli kvar med sin verksamhet på orten. Det handlar också om vilken service som människor har möjlighet att få. De statliga företagen har ett ansvar. Men de kan många gånger bokstavligen slå undan fötterna på mindre, privata företag. Därför anser Centerpartiet att lokalhyreslagstiftningen bör ses över så att mindre företag inte drabbas av oskäligen höjningar.

Herr talman! Jag ska även säga något om de andra frågor som vi i Centerpartiet har tagit upp i motioner och även har följt upp med reservationer i detta betänkandet. Det handlar om förutsättningarna för att vara aktsam om gammal fin innemiljö. Vid ombyggnader av gamla hus måste hänsyn numera tas till den värdefulla kulturella miljön. Något tycks man ha lärt sig efter alla de rivningar som skedde bl.a. i den här staden, att gammal värdefull byggnadsstil har raserats trots att hyresgäs-

terna många gånger protesterade. Det gäller för den yttre miljön som det finns varsamhetsregler för. Men för husens innanmäte fordras det inte bygglov, utan där kan man härja som man vill. Det finns här stora brister i hur bevarandeintresset skyddas. Därför har vi krävt att hyresnämndens skyldighet att upplysa byggnadsnämnden när något är på gång ska regleras i lag, så att man är mycket uppmärksam på ett tidigt stadium och kan vara rädd om sin innekultur.

Herr talman! I början av förra året träffades en överenskommelse om utveckling av hyresboendet mellan organisationerna på denna marknad – Hyresgästernas riksförbund, Sveriges fastighetsägarförbund och SABO. Centerpartiet anser att det är olyckligt att regeringen lägger fram förslag om ändrade regler för hyresgästinflytande innan parterna är färdiga med sina överläggningar.

Vi delar åsikten att hyresgästinflytandet måste stärkas. Men det är oerhört viktigt att parterna arbetar igenom problematiken och kommer fram till och enas om olika åtgärder så att det även i praktiken vidtas åtgärder som är långsiktiga och som följs noga. Man når alltid de bästa resultaten för människors beslut och för människors vardagsliv om man enas kring förslagen. Centerpartiet anser att man borde ha inväntat parternas arbete. Utgångspunkten för deras arbete är ju att finna former inom den nuvarande lagstiftningen när det gäller hur hyresrätten kan utvecklas för att vi ska få en väl fungerande hyresmarknad. När vi nu i alla fall ser att viss lagstiftning åtgärdas hoppas vi att det inte ska verka hämmande på parternas fortsatta dialog.

Ingen regel utan undantag. Det gäller även här. Och det finns saker som måste åtgärdas och som inte kan vänta. Det inser även jag. Ett sådant exempel är den kraftiga ökningen av andrahandsuthyrningar av bostäder i tillväxtregionerna. Detta drabbar inte minst unga familjer, ungdomar och ensamstående studenter. De som hyr i andra eller tredje hand betalar i genomsnitt 60 % högre hyra än förstahandshyresgästen. Det innebär att de hyresgäster som hyr ut i andra hand gör stora vinster, medan de som hyr missgynnas i hög grad. Centerpartiet stöder därför förslaget om en skärpning av besittningsskyddet i blockhyresavtal, så att besittningsskyddet tillförsäkras den som hyr i andra hand.

I fråga om detta är jag lite förvånad över att Kristdemokraterna inte ser vådan av att man har dessa blockhyresavtal som inte ger ett besittningsskydd t.ex. i storstadsregionerna. Det kan handla om att det är företag som har blockhyresavtal. Och det kan handla om att man helt enkelt vill tjäna pengar på bostäder. Detta drabbar ungdomarna.

Frågan om ockerhyror och svarthandel med hyreskontrakt måste också följas mycket noga. Det har vi i Centerpartiet tagit upp i en motion med anledning av detta betänkande. Det handlar alltså om vilket inflytande som hyresgästerna verkligen har på sitt boende. Men utskottet har valt att inte ens ta upp frågan här och nu. Jag undrar: Vilka åtgärder är Socialdemokraterna och regeringen beredda att vidta för att komma till rätta med detta stora problem som ockerhyror och svarthandel med bostäder innebär?

Anf. 9 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Rigmor Stenmark är förvånad över att de andra partierna inte ställer upp på de vackra fraserna i reservation 28. I reservationen står det:

”Människors inflytande över sitt boende måste förstärkas. Delaktighet i beslutsgången för sitt eget boende ger människor ett större självbestämmande över sitt liv. Genom att ge den enskilda människan ett ökat ansvar stärks hela samhället.”

Detta är jättefint och jättebra, Rigmor Stenmark. Men var har ni förslagen till förändringar av lagstiftningen som gör detta möjligt? Ni gör ju ingenting. Ni passar och hänvisar till de förhandlingar som i dag sker mellan fastighetsägare och hyresgäster. Ska lagstiftningen anpassas till dem när de anser sig vara färdiga med sina diskussioner? Ni måste väl ha en egen åsikt om vilka lagstiftningsförändringar som måste genomföras?

Vi har gått långt i denna fråga. Vi har ställt oss på hyresgäströrelsens sida och säger precis som den att man ska ta hänsyn till det enskilda hyresgästintresset vid ombyggnation och att det är det som ska ligga till grund för de avtal som man har med hyresvärden. Men Centerpartiet har ingenting. Man har en vacker reservation med många vackra ord i. Men det är tyvärr bara tomma ord.

Anf. 10 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Någonstans måste man börja, Owe Hellberg. Då gäller det att tala om vilka visioner man har och vad man vill. Vi vill alltså i lagstiftningen ha in tillgängligheten för människor oavsett vilket funktionshinder man har. Jag tycker inte att Owe Hellberg har något bättre förslag än Centerpartiet har.

Det är klart att man kan läsa texter. Men, Owe Hellberg, läs texten med lite positiva ögon i stället! Läs den med lite engagemang, så hittar du guldkornet. Jag kan inte tänka mig annat än att Owe Hellberg och jag, Centerpartiet och Vänsterpartiet, har samma åsikter, att enskilda människor måste vara det viktigaste och att vi ska se var och en av oss som vi är.

Anf. 11 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Tillgänglighetsfrågorna är liksom inte aktuella i den här lagstiftningen. Det är annan lagstiftning, och vi är mycket engagerade i de frågorna. Vi kräver t.ex. att alla kommuner ska upprätta obligatoriska boendeplaneringsprogram, där tillgänglighetsfrågorna får ett särskilt värde.

Frågan här handlar ju om de enskilda hyresgästernas inflytande över vad som händer när man gör ombyggnationer i den egna hemmiljön, om man ska ha något reellt inflytande över det eller inte. Här passar ni. Jag kan inte konstatera annat än att ni inte har någon egen åsikt om den här lagstiftningen utan hänvisar alltihop till de förhandlingar som pågår mellan fastighetsägare och hyresgäströrelsen, i första hand när det gäller hyressättningsfrågorna, bruksvärdessystemet och dess principer. Ni är tomhänta. Så är det tyvärr.

Anf. 12 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Jag känner igen den där repliken. Jag förstår att det irriterar Owe Hellberg och Vänsterpartiet att Centerpartiet vill ta tag i tillgänglighetsfrågorna även i det här betänkandet och inte hänvisar till något annat betänkande som kommer senare.

Anf. 13 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag vill klart deklarera, Rigmor Stenmark, att Kristdemokraterna har samma åsikter som Rigmor Stenmark har deklarerat vad gäller andrahandsuthyrning generellt. Vi har ingen annan åsikt, och vi arbetar med den frågan.

Men vad det här gäller är ju blockuthyrning. I SOU 2000:76 står det att det inte är särskilt vanligt med blockuthyrning. Den riktas till en särskild kategori av hyresgäster, t.ex. studenter. SABO har uppgett att vissa allmännyttiga bostadsföretag upplåter lägenheter till kommuner. Stiftelsen Stockholms Studentbostäder och Stiftelsen Göteborgs Studentbostäder, som hyr ut lägenheter till studenter, har uppgett att en del av de lägenhetsbestånd de förfogar över hyrs av bl.a. privata fastighetsägare. I Lund upplåter universitetet lägenheter till utländska gäststudenter. Lägenheterna hyr universitetet av Stiftelsen AF Bostäder. Dessutom förekommer det att företag och sjukhus hyr lägenhetsbestånd för att hyra ut till sina anställda.

Detta sätter vi kristdemokrater mot en rädsla att kommuner som inte har ett kommunalt bolag missar möjligheter t.ex. för gästarbetare, missbrukare osv. I övrigt råder ingen motsättning, Rigmor Stenmark – det kan jag garantera.

Anf. 14 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! När det gäller kommunernas möjligheter att se till att man får bostäder för sina patienter eller de medborgare som har svårigheter tycker jag som Ulla-Britt Hagström att kommunerna måste ta detta på största allvar. Det gör de också. Där hittar man olika möjligheter att lösa problemen. Det är en mycket viktig fråga.

Men det brukar inte vara så svårt för kommunerna. Det är mycket svårare för unga familjer som får resa runt och som blir utskuffade ur sina andrahandslägenheter till nästa andrahandslägenhet och till nästa. Hyrorna pressas ständigt upp.

Det gäller, Ulla-Britt Hagström, att inte bara läsa i utredningar utan också gå ut i verkligheten och se hur det fungerar. Här tror jag att vi har en mycket stor uppgift i bostadsutskottet. Vi har möjligheter att säga till revisorerna: Titta närmare på det och det! Hur fungerar det? Här kanske vi kan vara överens om att titta på den här frågan så att båda sidorna blir belysta.

Anf. 15 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Ja, Rigmor Stenmark, den frågan ska vi givetvis titta mycket seriöst på. Vi har också motioner om detta från Kristdemokraternas sida. Men det handlar mer om avtal från hyresgäst till hyresgäst. Vi ser en skillnad mellan detta och det vi nu diskuterar, blockhyresavtal, som är på ett annat sätt.

Anf. 16 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Innan jag gick hit lyssnade jag på hur vanligt det är med blockhyresavtal t.ex. här i Stockholm, där man så noga tittar på hyresmarknaden. Vi vet ju att man hyr eller köper in lägenheter för att ha möjlighet att hyra ut olika typer av lägenheter till hyresgäster. Det handlar alltså inte bara om att det är från hyresgäst till hyresgäst. Det handlar också om den värd som från första början hyr ut och som går med på att man hyr ut lägenheten en gång till.

Detta finns det verkliga skäl att titta närmare på, likaväl som jag tycker att det finns skäl att undersöka besittningsrätten för förstahandskontrakt. I dag kan hyresvärdarna skriva på kontrakt som gäller i bara tre månader. Sedan står ungdomarna där igen och har ingen bostad, och hyrespriserna trissas upp.

Det här är ett bekymmer i Sverige i dag.

Anf. 17 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Folkpartiet står bakom reservation 3, där vi tillsammans med Moderaterna begär dels att hyresgästernas svarstid när det gäller en av hyresvärdens föreslagen åtgärd ska öka från två till tre månader, dels att en föreslagen åtgärd ska anses godkänd om hyresgästen under denna tid inte aktivt säger nej. Ewa Thalén har redan utvecklat detta.

Vi står också bakom reservation 26 om förtida uppsägning av lokalhyresavtal vid dödsfall och reservation 27 om krav på bygglov för inre förändringar i kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. De är redan berörda, så jag ska inte gå in närmare på dem.

Sedan har Folkpartiet i detta betänkande en egen reservation, nr 20, som jag yrkar bifall till. Den handlar om vem som de facto har ansvaret för privata hyreshus, fastighetsägaren eller hyresgästen. Utskottsmajoriteten tycker inte att man ska kunna föra ett sådant allmänt resonemang i ett betänkande, men enligt min mening måste man börja någonstans och det här är starten för en sådan diskussion.

Självfallet måste hyresgästerna kunna påverka ändringar i sina lägenheter. Genom flera lagändringar under 90-talet har hyresgästernas inflytande förstärkts kraftigt. Enligt det nu föreliggande förslaget ges hyresgästerna, enligt vår mening, möjlighet att stoppa en ombyggnad, vilket kan vara väldigt olyckligt.

Enligt Folkpartiets mening kan det här innebära stora problem för den som äger ett hyreshus. Det finns – det vet alla – situationer där underhållsarbeten måste göras om inte en fastighet successivt ska bli i alltför dåligt skick för att på sikt kunna erbjuda en rimlig boendestandard.

Visst kan det vara så att ombyggnaden leder till kraftiga hyreshöjningar, men enligt vår mening har hyresgästerna ett fullgott rättsligt skydd genom att hyresnämnden kan förhindra oskäligen hyreshöjningar.

Vi är rädda för att det kan bli stora negativa effekter av de nya reglerna. Det finns, som jag har sagt, risk för att inga nya ombyggnader alls kommer att genomföras. Om fastighetsägarna inte tillåts att ta ansvar för sina hyreshus och göra nödvändiga ombyggnader torde det bli ytterligare problem på hyresmarknaden. Det finns risk för att husen i stället säljs ut till bostadsrätter, vilket många i den här kammaren inte tycker om.

Jag vill upprepa att hyresgästerna självfallet ska ha rätt att säga nej till oskäligen och orimligen förändringsarbeten, men det måste ändå vara möj-

ligt för en hyreshusägare att underhålla sitt hus. Det får inte vara fullt att äga. Vi behöver hyreslägenheter på den svenska bostadsmarknaden, och då måste någon ha rätt och möjlighet att ta ansvar för dem.

Jag kan också ställa upp bakom Rigmor Stenmarks resonemang om att vi borde avvakta parternas överläggningar innan vi beslutar om förändringar.

Anf. 18 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Människors tystnad och passivitet har ställt till många bekymmer genom världshistorien. Det vet även Yvonne Ångström. Jag tror också att det kan ställa till problem när det gäller ombyggnationer och förhandlingar i sådana här frågor.

Det är lite märkligt att ni föreslår att passivitet ska bestraffas. Hyresgäster som inte uppmärksammar problem eller är aktiva ska man inte ta hänsyn till, i stället för att det, som i dag, krävs ett aktivt stöd för att få genomföra en ombyggnation.

Folkpartiet är för individens rätt och frihet osv., dvs. att man ska vara en aktiv medborgare. Jag har lite svårt att förstå hur ni resonerar i sammanhanget. Det vore bra om Yvonne Ångström kunde utveckla detta vidare.

Anf. 19 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Visst vet jag likaväl som Owe Hellberg att passivitet har orsakat mycket problem. Vi anser, liksom Moderaterna i sammanhanget, att tre månaders tid att aktivt agera måste räcka. Har man inte protesterat ser vi det som ett godkännande.

Vi är också för individens rätt och frihet, men vi betraktar också fastighetsägare som individer. Man måste ta rimlig hänsyn till båda grupperna enligt vårt sätt att se.

Anf. 20 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Jag delar naturligtvis inte den uppfattningen. Vi tycker att det är viktigt att alla hyresgäster som är berörda och hyresvärderna för en dialog i sammanhanget och försöker komma överens om det som ska göras. En god fastighetsvärd har en bra relation till sina hyresgäster. Det är en förutsättning för att vara en fastighetsägare och ha fastighetsäggande som näringsverksamhet.

Det här uppmuntrar till att ligga lågt med information, att inte ta initiativ till att möta hyresgästerna i frågorna utan att chansa på att det går bra ändå. Är det så det ska fungera?

Anf. 21 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Vi tolkar nog detta på olika sätt. Jag och Folkpartiet menar naturligtvis att allra vanligast är och ska vara att fastighetsägare och hyresgäster för en dialog. Vi anser också att det kan vara rimligt att man efter tre månader, om man inte har hört någonting, ändå ska kunna vidta en åtgärd.

Anf. 22 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Herr talman! Miljöpartiet är oerhört angeläget om att stärka hyresgästernas inflytande i boendefrågor. Därom råder inget som helst tvivel. Det framkommer med all önskvärd tydlighet i våra reservationer i betänkandet.

Herr talman! För att inte glömma bort mig på slutet börjar jag med att yrka bifall till våra reservationer 1 och 16. Jag ställer mig naturligtvis bakom alla Miljöpartiets reservationer i betänkandet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till dessa två.

Den första reservationen handlar om hyresgästernas inflytande och de åtgärder som ska omfattas.

En hyresvärd som vill utföra en förbättrings- eller ändringsåtgärd ska antingen ha ett godkännande av berörda hyresgäster eller tillstånd av hyresnämnden.

Godkännande behövs dock inte om åtgärden vidtas för att en bostadslägenhet ska uppnå lägsta godtagbara standard.

Hyresnämnden ska bifalla en ansökan om det inte anses oskäligt mot hyresgästen att åtgärden genomförs. Vid denna prövning ska hyresvärdens intresse vägas mot det intresse som hyresgäster i allmänhet kan antas ha av att åtgärden inte vidtas. Det är det som kallas för det objektiva hyresgästintresset. Om det finns särskilda skäl får även omständigheter som hänför sig endast till den enskilde hyresgästen beaktas.

Sedan andra hälften av 1990-talet har boendekostnadens andel av den disponibla inkomsten ökat mer för boende med hyresrätt än för andra boendeformer. Därför kan det betraktas som ett ”objektivt hyresgästintresse” att hyrorna hålls nere och att slentrianmässiga standardförbättringar med åtföljande hyreshöjningar undviks.

Många hyresgäster är nöjda med den standard deras lägenhet har och tycker att det är onödigt med en ombyggnad. De uppskattar den kvalitet som finns i det lite äldre bostadsbeståndet och vill bevara den med varsam upprustning hellre än utbyte av skåp och bänkar.

Av detta följer att hyresgästerna bör ha inflytande även över åtgärder som vidtas för att en lägenhet ska uppnå lägsta godtagbara standard, vilket bör ges regeringen till känna.

Vi utvecklar frågan om hyresgästernas inflytande i reservation 9. Även andra har varit inne på att även den enskilde hyresgästen bör ges en formell talerätt. Vi anser att detta kan ske genom att man vänder på lydelsen i 12 kap. 18 f § hyreslagen så att hyresvärdens intresse av att en åtgärd vidtas vägs mot det intresse den berörda hyresgästen har av att åtgärden inte vidtas. Först därefter kommer att särskild vikt ska läggas vid intressen som hyresgäster i allmänhet har av att åtgärden inte vidtas, liksom vid intressen som delas av ett betydande antal boende i de berörda fastigheterna, dvs. stärker den enskilde hyresgästens inflytande.

Om hyresvärden ändå bygger om utan att vare sig hyresgästen eller hyresnämnden tillåtit det ska hyresvärden inte kunna ta ut högre hyra för detta.

Bostaden utgör en viktig trygghetsfaktor i människors liv. Förutsättningarna för att bo kvar får inte ändras för drastiskt. Besittningsskyddet måste ges en reell innebörd. Regeringen föreslår att fem år ska förflyta sedan åtgärden slutfördes innan hyran får höjas. Jag anser att tio år är en

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Hyresgästinflytande
vid ombyggnad och
andra hyresrättsliga
frågor*

skälig tid. Detta ska även gälla för närstående t.ex. vid dödsfall eller skilsmässa.

Stora svårigheter ställs den inför som drabbas av sjukdom eller olycksfall.

Bostadsanpassningsbidrag kan lämnas till personer med funktionshinder för att ge dem möjlighet till ett eget boende. Bidrag lämnas såväl till personer som äger sin bostad som till personer som innehar den med bostadsrätt eller hyresrätt. I vissa kommuner lämnas bidrag även för elsanering.

Faktum är att det är ganska ovanligt att hyresvärdar vägrar hyresgäster med funktionshinder att utföra åtgärder som det lämnas bostadsanpassningsbidrag för. Men det har förekommit, och därför anser vi i Miljöpartiet att en särskild bestämmelse om rätt till handikappanpassning av bostadslägenheter bör införas. Denna rätt bör även omfatta åtgärder som avser elsanering. Regeringen har visserligen lovat att återkomma i frågan om det visar sig att reglerna inte efterföljs, men vi vill särskilt peka på detta.

Vidare har vi frågan om lokalhyresgäster. En förutsättning för att en lokalhyresgäst ska kunna få ersättning vid obefogad uppsägning är att han eller hon har hänskjutit tvisten till hyresnämnden för medling. Härvid ska hyresnämnden på begäran av någon av parterna avge ett yttrande om marknadshyran för lokalen.

Ett yttrande ska enligt förarbetena till hyreslagen grundas på den utredning som parterna åberopar. Nämnden kan också tillföra jämförelsematerial i ärendet.

Frågan är om lagens bestämmelser ger ett tillräckligt besittningsskydd för lokalhyresgäster i allmänhet. Enligt min mening bör en särskild bestämmelse införas om att ett yttrande i hyresnämnden ska grundas på utredningen i ärendet.

Vid sådana här tvister framgår det att en stor andel av hyresnämndens yttranden om marknadshyror avges under stark tidspress, ofta beroende på att parterna brukar begära yttrande när det endast återstår en kort del av hyrestiden. I vissa fall gör tidsbristen att hyresnämnden inte avger något yttrande. Hyresnämnden bör därför få möjlighet att förlänga hyrestiden med högst tre månader. Detta kan också medverka till att kvaliteten på yttrandena förbättras.

Anf. 23 ANDERS YGEMAN (s):

Herr talman! Sällan har här i kammaren hörts så många lagar och paragrafer diskuteras, om det ska vara en månad si eller så, vilken tolkning som ska göras av lagrådsuttalanden eller rättspraxis, om objektivt kontra subjektivt hyresgästinflytande. Debatten förefaller handla om kommate-ring, punkter och paragrafer.

Det är fel. Den här debatten handlar inte om det. Den här debatten handlar om människor och om människors hem.

Det handlar om Charles Andersson på Årstavägen 73. Det handlar om hans fina lantkök, som skulle göra de flesta här i kammaren gröna av avund – det lantkök som hyresvärden vill riva ut och ersätta med vit melanin, serietillverkat och intetsägande.

Det handlar om hans granne på Årstavägen 77 där urinen rinner längs väggarna, om hur fastighetsägaren fått rätt i hyresnämnden trots att han lämnat uppenbart oriktiga uppgifter.

Det handlar om Charles, hans grannar och alla enskilda hyresgästers möjlighet att hävda sina intressen, deras möjligheter att påverka vad som händer med deras hem, deras kök och deras badrum.

Jag bor granne med Charles och har följt deras kamp i hyresnämnden, och jag har konstaterat att de har varit chanslösa mot en stark fastighetsägare, som med sina finansiella muskler anlitat experter, konsulter och jurister – något som varit en omöjlighet för Charles och hans grannar.

Herr talman! I betänkandet redogör vi utförligt för de olika förslagen och varför samtliga reservationer avstyrks. Jag vill ändå ta upp kammarens tid med att beskriva de viktigaste förbättringarna som föreslås och som kommer att göra vardagen lättare för många hyresgäster i vårt land.

Den lagstiftning som här föreslås ger möjlighet för hyresnämnderna att ta ställning både till dem som bor i lägenheterna nu och till dem som kommer att bo i dem i framtiden. Det är det som på juristspråk kallas det objektiva respektive subjektiva hyresgästintresset. Det blir med andra ord omöjligt att lyxsanera lägenheter bara för att kunna höja hyran.

Lagen ändras för att gynna seriösa fastighetsägare och överenskommer mellan dem som bor i husen och dem som hyr ut lägenheter i dem.

Det blir möjligt att förbjuda ombyggnad som inte godkänts av dem som bor i husen eller hyresnämnden. Den hyresvärd som genomför ombyggnader utan godkännande från dem som bor i huset eller från hyresnämnden kan under fem år inte använda ombyggnaden för att höja hyran.

Tyvärr ställer inte alla partier upp på dessa förslag.

Moderaterna och Folkpartiet går längst i sin vilja att slå vakt om oseriösa fastighetsägare på hyresgästernas bekostnad. Allt fagert tal om individen flagnar här inför mötet med verkligheten. De har missat de utslag i hyresnämnden där hyresgästernas berättigade synpunkter ignoreras, där kulturklassad inredning rivs ut för att ersättas med Ikeaskåp för ett par hundralappar bara för att fastighetsägarna ska kunna pressa upp hyran. De slår vakt om möjligheten att köra över hyresgästerna och höja deras hyra.

Moderaterna tillsammans med Folkpartiet går t.o.m. så långt att de menar att om en hyresgäst inte besvarat en förfrågan ska det räknas som att han samtycker med fastighetsägaren. Vi får hoppas att Moderaterna inte i analogi med detta fortsätter att kräva att alla valskolkares röster ska tillfalla Moderaterna.

Centerpartiet vill inte åtgärda bristerna i dagens lagstiftning med hänsyn till de förhandlingar som förs mellan hyresgästerna och fastighetsägarna. Det är en viktig synpunkt; vi ska ha stor respekt för parterna. Men dessa lagändringar handlar främst om de oseriösa fastighetsägare som använder bristerna i dagens lagstiftning för att köra över hyresgästerna. Det är min tro, förhoppning och absoluta övertygelse att dessa fastighetsägare inte återfinns bland Fastighetsägareföreningens medlemmar och att det därför krävs lagstiftning för att komma till rätta med bristerna i dagens lagstiftning.

Herr talman! Vår lagändring kanske kommer för sent för att hjälpa hyresgästerna på Årstavägen, men det är min förhoppning att detta riks-

dagsbeslut kommer att göra deras fall till det sista och att hyresgäster runtom i Sverige därmed kan bli hjälpta av deras kamp.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 24 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Javisst, Anders Ygeman, handlar det om människors hem. Men det handlar också om paragrafer. Jag tror inte att Anders Ygeman menade allvar när han sade att det inte handlar om paragrafer. Det handlar faktiskt om att vi som lagstiftare tar den möjlighet som vi har att stifta lagar så att det blir så bra som möjligt – i detta fall för hyresgästerna, som detta betänkande till syvende och sist handlar om.

Då frågar jag mig återigen, som jag frågade i mitt anförande: Vad ämnar Anders Ygeman, Socialdemokraterna och regeringen bidra med för att vi ska få bort svarthandel och ockerpriser främst i storstadsregionerna?

Anf. 25 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Jag vill först konstatera att Rigmor Stenmark – som själv menar att vi inte ska lagstifta utan invänta avtal mellan hyresgäster och fastighetsägare – går till angrepp mot mig för att jag säger att det viktiga är människors hem och hur de bor, inte exakt hur lagarna utformas. Den debatten är viktig.

För det andra: När det gäller andrahandshyresgäster och möjligheterna att ta ut ockerhyror av dem har vi redan i dag en mycket bra lagstiftning. Den möjliggör för hyresgästen att få sin hyra prövad av hyresnämnden och få tillbaka den del av hyran som varit oskälig, även efter det att hyreskontraktet är avslutat och man har flyttat från lägenheten. Den möjligheten används inte i tillräcklig omfattning i dag, men det är snarare ett informationsproblem än ett lagstiftningsproblem.

Jag tror att den lagstiftning vi har i dag fungerar mycket bra när det gäller att komma till rätta med det problem Rigmor Stenmark tar upp.

Anf. 26 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Herr talman! Tyvärr gör den inte det. Skulle lagstiftningen i dag fungera bra skulle vi inte ha den situation som vi nu har i storstadsregionerna. Detta är ett jätteproblem för oss som bor där.

Socialdemokraterna och regeringen måste faktiskt se över det här. Jag tror förstås inte att man hinner det nu. Vi får väl hoppas att det blir en ny regering som kan se på problemet med friska ögon. Endast då kan vi tänka oss en förbättring.

Anf. 27 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! En ny regering – om den nu mot all förmodan skulle komma att ledas av Centerpartiet – får invänta förhandlingar mellan hyresgäster och fastighetsägare.

Anf. 28 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Anders Ygeman började med att säga att detta inte handlar om lagar och lagstiftning utan om människors rätt till inflytande

över sitt eget boende och sin egen boendemiljö. Sade Anders Ygeman det därför att han tycker att den här lagstiftningsförändringen trots allt inte är så bra?

Lagradsremissens behandling visar att det inte är så stor skillnad mellan det regeringen från början hade föreslagit och den gamla lagstiftningen. Nu har man gjort en ändring: Man har lagt till ett ord. Men det är fortfarande det kollektiva hyresgästinflytandet som är avgörande för det som ska ske.

Jag vill fråga Anders Ygeman: På vilket sätt ger Anders Ygeman garanti för att Charles på Årstavägen med den nya lagstiftningen får behålla sitt fina lantkök? Kommer det att bli så? Varför säger ni nej till en utvärdering av den här lagstiftningen inom två eller tre års tid för att se om det blev någon skillnad?

Det är ett väldigt dystert facit för hyresnämnden med den lagstiftning som finns i dag. Det blir inga stora förändringar med det som ni föreslår.

En ytterligare fråga gäller skyldigheten att meddela byggnadsnämnden om inre förändringar i kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Blir det någon förändring när det gäller fastighetsägarens möjligheter att vidta åtgärder? Det finns ju ingen bygglovsplikt när det gäller sådana här förändringar.

Anf. 29 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Det är det dystra facit från hyresnämndsprövningar som Owe Hellberg tar upp som gör att regeringen nu har valt att lägga fram detta förslag till lagstiftning och som gör att utskottet har valt att bifalla det. Vi hoppas naturligtvis att det kommer att få effekten att vi slipper att se fall som det med Charles Andersson i fortsättningen.

Varken jag eller Owe Hellberg kan se in i framtiden. Men jag kan säga så mycket att vi återkommer om det mot förmodan visar sig att detta inte hjälper. Men vår tro är att det räcker. Vi ser till att vi aldrig mer får fall som det med Charles Andersson och att fastighetsägare inte ska kunna köra över hyresgäster.

Anf. 30 OWE HELLBERG (v) replik:

Herr talman! Vi tror inte att det räcker. Det gör tydligen inte Hyresgästernas Riksförbund heller, som har erfarenhet av praktisk tillämpning av detta. Det är först när man säger att man ska se till de enskilda hyresgästernas intresse som man kan få en fungerande och tydlig lagstiftning.

Det innebär inte att man inte som fastighetsägare ska kunna vidta de åtgärder som är nödvändiga för fastighetens underhåll och bestånd. Det handlar om de inre förändringarna. Ska man byta bänkskiva? Ska engreppsblandaren få vara kvar, osv.? Det handlar om väldigt personliga saker, som man kan göra på olika sätt med. Många vill behålla den gamla standarden med dess kvaliteter.

I och med att man fortfarande hävdar det kollektiva hyresgästintresset blir denna lagstiftning väldigt luddig, tror vi. Vi tycker att det är synd att ni inte har ställt er på hyresgäströrelsens sida i denna fråga.

Anf. 31 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Det är kul att höra en vänsterpartist slåss mot kollektivet. Men i denna fråga måste man ta hänsyn både till dem som bor i

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Hyresgästinflytande
vid ombyggnad och
andra hyresrättsliga
frågor*

lägenheten just nu och till dem som ska komma att bo i lägenheten i framtiden. Hyresgästen kan faktiskt komma att flytta därifrån, och då kommer en ny hyresgäst. Man kan inte bygga om lägenheter varje gång någon flyttar. Det är inte rationellt. Det skulle leda till kraftigt ökade hyror, och det är varken hyresgästen eller någon annan betjänt av.

Därför vill vi med regeringens förslag både se till det individuella – till dem som bor i lägenheten nu – och till det kollektiva – till dem som ska komma att bo i lägenheten under husets kanske 100-åriga existens. Det är det vårt förslag innebär.

Det är lite märkligt, herr talman, att Folkpartiet i talarstolen hävdar att förslaget kommer att leda till hemska konsekvenser och att ingen kommer att våga renovera, samtidigt som Owe Hellberg tror att förslaget innebär att allting fortsätter precis som vanligt och att hyresgästerna körs över.

Jag tror som vanligt att sanningen ligger någonstans mittemellan. Vi har nått en bra avvägning, som kommer att trygga hyresgästernas situation i fortsättningen och göra att fastigheter kan rustas upp.

Anf. 32 EWA THALÉN FINNÉ (m) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Anders Ygeman om sanktioner mot en hyresvärd som utför en förbättrings- eller förändringsåtgärd utan godkännande av hyresgäst eller tillstånd av hyresnämnd. Som jag sade i mitt anförande är det rimligt att man vidtar sanktioner mot en hyresvärd som bryter mot lagen, men det kan finnas specifika skäl till att hyresvärden gör vissa förändringar, som jag tog upp i mitt anförande.

Vore det inte rimligt att pröva sanktionerna hos hyresnämnden, så att man får en bild av relationen mellan brottet och nyttan? Vore det inte rimligt att hyresnämnden skulle kunna göra den avvägningen i det särskilda fallet?

Anf. 33 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Nej, det vore inte rimligt. Det skulle innebära att det inte fanns någon förutsägbarhet. Om man har en fast påföljd vet fastighetsägaren exakt vad som kommer att hända och när han kan höja hyran som en följd av standardhöjningar.

Ewa Thalén Finné tog upp ett exempel här i kammaren. Såvitt jag förstod missade hon en väldigt viktig del i det exemplet. Om man bryter upp ett golv och ser att det finns mögel ska man naturligtvis fråga hyresgästerna om den standardhöjning man vill göra. Det gäller inläggning av kakel eller heltäckningsmatta eller andra standardhöjningar.

Det är bara om hyresvärden inte får hyresgästens samtycke och bryter mot lagen som denna sanktion ska vidtas. Det tycker jag är helt rimligt. Att hyresvärden kan gå in i någons lägenhet, bryta upp vederbörandes golv och mot hans eller hennes vilja vidta standardhöjande åtgärder som innebär höjd hyra är inte rimligt, Ewa Thalén Finné.

Anf. 34 EWA THALÉN FINNÉ (m) replik:

Herr talman! Det låter rimligt att hyresvärden ska fråga hyresgästen. Men om hyresvärden inne i en lägenhet upptäcker t.ex. mögel ska han avbryta renoveringen och tillfråga hyresgästen. Han ska vänta i två månader om han inte får ja direkt innan han kan göra en företagsekonomiskt

försvarbar standardförbättring. Också hyresgästen tycker kanske att det är helt rimligt.

Konsekvensen lär bli att hyresvärden låter möglet torka och avslutar arbetet. Sedan börjar man om. Detta fördyrar för bägge parter.

Vi säger inte att man inte ska kunna vidta sanktioner, men vi säger att man måste kunna göra en rimlig avvägning. Hyresnämnden ska kunna göra den avvägningen i efterhand, för att snabba på processen till gagn för både hyresvärd och hyresgäst. Det är tydligen svårt för Anders Ygeman att förstå det resonemanget.

Man måste kunna göra rimliga avvägningar. Det vi motsätter oss är att det inte ska gå att resonera. Man får vänta i fem år. Det tycker vi är fel.

Anf. 35 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Visst går det att resonera. Det går att resonera med hyresgästerna. Får man deras eller hyresnämndens godkännande när det gäller standardhöjningen kan man direkt höja hyran i enlighet med det avtal man har slutit. Men struntar man i det och bryter mot lagen vet man exakt vad som händer. Då får man vänta i fem år.

Jag ska inte ge Ewa Thalén Finné någon byggnadsteknisk lektion, men det låter på henne som om hon tror att hantverkarna, när de ska byta stammarna, har en ryggsäck kakel med sig. Upptäcker de mögel river de upp golvet och lägger in kakel, och värden kan därmed göra en hyreshöjning. Så ser det inte ut i verkligheten.

I regel gör man stambyten i flera fastigheter samtidigt. Det är någonting som pågår under flera veckor. Då märker man kanske mögel i vissa fastigheter. Det finns god tid för fastighetsägaren att fråga hyresgästerna om de samtycker till åtgärden. Därmed slår man vakt om ett bra förhållande fastighetsägare och hyresgäster emellan, vilket alla seriösa fastighetsägare gör i dag.

Anf. 36 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Anders Ygeman talar indignerat om oseriösa fastighetsägare som vill byta fungerande lantkök mot billiga Ikeakök i vit melanin. Inom parentes måste jag ta Ikea i försvar. De har faktiskt i dag produkter av god kvalitet, men det hör inte hit.

Det är självfallet inte sådana onödiga renoveringar som ska godkännas eller uppmuntras. När jag talar om att också värna om hyreshusägarna handlar det om nödvändigt underhåll som inte får stoppas, eftersom det kan innebära en risk för att ingen till sist vill äga eller bygga hyreshus. Det skulle öka de jätteproblem som vi redan har på bostadsmarknaden, framför allt i Stockholm. Men för Anders Ygeman är socialdemokraternas lösningar alltid de bästa.

Anf. 37 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Den sista uppfattningen verkar jag dela med Sveriges väljare, dvs. att socialdemokraterna har de bästa lösningarna. Det känns betryggande.

Jag tror att Moderaterna och Folkpartiet i denna kammare är ensamma om att tro att detta förslag skulle leda till ett stopp för nödvändiga förändringar. De är ensamma om att tro att hyresnämnden skulle säga att

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Hyresgästinflytande
vid ombyggnad och
andra hyresrättsliga
frågor*

det inte behövs stambyten i en fastighet eller att fasaden inte behöver bytas i en annan fastighet. Det är inte förslag om sådana förändringar som ligger på riksdagens bord.

Det enda som krävs av den seriösa fastighetsägaren är att han får samtycke till åtgärden från dem som bor i huset. Jag lovar Yvonne Ångström att hyresgästerna i Sverige inte vill ha brunt vatten i kranarna. De vill inte ha fasader som ramlar av huset. Därför kommer det här inte att bli något problem i praktiken, i verkligheten, utanför den här kammaren.

Anf. 38 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Anders Ygeman talar om att väljarna naturligtvis vill ha socialdemokrater. Så ser det ut med dagens opinionssiffror. Men låt oss se vad som händer i verkligheten när alla era vackra ord om inte bara boende utan också om skola och annat ska omvandlas till praktiskt handlande!

Anf. 39 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Jag tror att jag skjuter på skoldebatten med Yvonne Ångström tills vi har ett betänkande som rör skolfrågor.

Anf. 40 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Jag ställde tidigare två tolkningsfrågor till Anders Ygeman.

Det gällde bl.a. den ändring som nu kommer att bli när det gäller att hyresvärdens intresse ska vägas mot ”det intresse” som hyresgäster i allmänhet kan ha. Det ändras nu till ”de skilda intressen” som hyresgäster i allmänhet kan ha. Jag frågade: Gäller då det som en ensamstående mamma säger, som har en svag ekonomisk ställning och som tycker att ett stambyte i sig givetvis behöver göras men att det görs för mycket som inte behöver göras för att hon ska kunna bo bra? Kan hon rymmas inom de här skilda intressena?

Sedan hade jag också en fråga vad gäller fastighetsägarna. Här går man ju t.o.m. så långt att man skriver: ”kan antas bli påbörjad”. Fastighetsägare kan ju faktiskt behöva testa och utreda olika förslag innan de gör slag i saken. Det kan ju inte vara förbjudet att tänka. Därför undrar jag, Anders Ygeman, var man ska dra gränsen för vilka åtgärder som kan antas bli påbörjade. Det är inte tydligt sagt i propositionen.

Anf. 41 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! För det första vill jag säga att lagstiftningen naturligtvis kommer att ta hänsyn till ensamma mammor, ensamma pappor, flerbarnsfamiljer och ensamstående – allihopa. Men det är en svår avvägning, och Ulla-Britt Hagströms resonemang visar ju varför det till syvende och sist kommer att vara i rättstillämpningen som man ska göra de här avvägningarna och varför de inte ska göras här i riksdagens talarstol. De ska göras i det enskilda fallet och gälla det enskilda huset. Jag tror att den lagstiftning som vi nu antar kommer att lägga grunden för detta.

För det andra säger Ulla-Britt Hagström att det inte får vara förbjudet att tänka. Jag är väl den förste att ställa upp på det påståendet. Detta handlar ju om vite, Ulla-Britt Hagström. Enligt Svenska Akademiens

ordlista betyder ”vite” i förväg bestämd påföljd för överträdelse eller kontraktsbrott. Det betyder alltså, Ulla-Britt Hagström, att det inte är förbjudet att tänka. Det blir bara förbjudet om man genomför det man har tänkt utan att fråga hyresgästerna om lov och utan att ha fått hyresnämndens godkännande. Man får ta fram vilka skisser och vilka förslag på ombyggnader man vill, men om det kan förväntas att man tänker strunta i vad hyresgästerna och hyresnämnden säger och påbörjar sin ombyggnad ska man som fastighetsägare veta att det kommer att leda till en påföljd. Den påföljden kallas vite, och den inträder bara om man bryter mot lagen, så det är inget tankeförbud.

Anf. 42 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! När det gäller den första delen om skilda intressen har vi kristdemokrater nöjt oss med vad som står i propositionen. Vi hoppas på den här tolkningen, så att den här talerätten verkligen kommer att kunna gälla. Detta kommer givetvis att utvärderas och följas upp.

Men när det gäller den andra frågan kan jag inte av Anders Ygemans svar förstå varför det behöver stå ”kan antas bli påbörjad”. Vitet kan ju inte komma till stånd förrän fastighetsägaren har påbörjat det som han tänkte påbörja. Varför måste det stå ”antas”? Hur kan Anders Ygeman gå innanför huvudsvålen på en fastighetsägare och veta vad han tänker göra innan han över huvud taget har satt spaden i jorden eller kommit med hammare och spik? Det här tycker jag verkar väldigt konstigt.

Anf. 43 ANDERS YGEMAN (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte gå innanför huvudsvålen på vare sig fastighetsägare eller Ulla-Britt Hagström. Men det är fakta att många hyresgäster har fått se maskiner rullas ut framför deras hem utan att de har haft någon aning om det. Folk har ringt på deras dörrar, mätt upp deras badrum och knackat på väggarna efter rörstammar. Det är i det läget som man kan anta att en ombyggnad kommer att påbörjas. Då ska hyresgästen kunna gå till hyresnämnden, och fastighetsägaren ska kunna beläggas med vite, så att fastighetsägaren inte gör det här mot hyresgästernas vilja och utnyttjar en flathet i lagstiftningen. Det är det vi vill. Sedan hoppas jag, liksom Ulla-Britt Hagström, att de lagförändringar vi nu gör ska säkerställa att hyresgästernas intressen gentemot oseriösa fastighetsägare tillvaratas.

Anf. 44 STEN LUNDSTRÖM (v):

Herr talman! Låt mig bara först kort kommentera det som blev sagt alldeles nyligen.

Jag kan konstatera att regeringen och socialdemokraterna i bostadsutskottet har förstått att det behövs en skärpning när det gäller hyresgästernas inflytande över ombyggnationer. Jag kan också konstatera att modet att gå hela vägen inte finns. Man bestämmer sig egentligen för att bygga in samma problem som fanns i den gamla lagstiftningen i den nya. Därför är det djupt tragiskt att man inte ens en gång är beredd att ha en fastställd utvärderingstid för det här. Uppenbarligen har vi samma syfte. Vi vill stärka den enskilde hyresgästens inflytande. Uppenbarligen vågar inte socialdemokratin utmana fastighetsägarförbund och andra tillräckligt.

Men, herr talman, jag tänker i mitt anförande i övrigt förhålla mig till vår reservation 18 under punkt 15 och yrkar samtidigt bifall till densamma.

Vänsterpartiet välkomnar i och för sig den förstärkning av besittningsskyddet för andrahandshyresgäster som förslaget i betänkandet innebär just avseende besittningsskydd för hyresgäster vid blockuthyrning. I slutbetänkandet av 1997 års hyreslagstiftningsutredning fanns förslag om just en sådan förstärkning. Tyvärr är förslaget otillräckligt.

Blockhyresavtal i dag gäller endast om en hyresgäst hyr minst tre lägenheter för att sedan hyra ut dem i andra hand. Det är ganska ofta kommuner som är andrahandshyresvärdar, via socialtjänsten. Lagen förutsätter dessutom att kontrakten med fastighetsägarna ska vara tecknade vid ett och samma tillfälle. Det innebär följande: Om förstahandshyresgästen, t.ex. kommunen, ingår ett avtal dag ett, ett ytterligare avtal dag två osv. kan han eller hon inte addera lägenheterna i dessa avtal för att de här lägenheterna sedan ska falla under begreppet blockuthyrning. Varje avtal måste i det här fallet betraktas som ett självständigt avtal.

Herr talman! Andrahandshyresgäster har ett mycket svagt lagligt skydd när det gäller deras boende. En upplåtelse i andra hand innebär bl.a. att hyresgästen saknar besittningsskydd under de två första åren och därmed också en förlängningsrätt för sitt hyresavtal. Att kommuner eller andra andrahandsuthyrare dessutom tvingar fram andra villkor i särskilda avtal gör inte saken bättre. Det kan vara villkor som innebär att hyresgästen måste avstå besittningsskyddet under tre år, i vissa fall under obegränsad tid. Sådana villkor måste godkännas av samma hyresnämnd som godkänner ombyggnader, och precis som i det fallet godkänns i stort sett alla sådana här avtalsförändringar.

Avsikten med sådana här avtal är ofta att t.ex. hemlösa ska erhålla tillfälliga bostäder och kanske på sikt få ett permanent boende, vilket är mera ovanligt. Många gånger kombineras också andrahandskontrakt med mycket korta uppsägningstider och mycket korta förlängningstider. Det är inte ovanligt att hyrestiden är så kort som en vecka i taget och att det är 24 timmars uppsägningstid.

Herr talman! Den sekundära bostadsmarknaden har vuxit kraftigt under de senaste årtiondena. 1964 beräknade man ett faktiskt behov av ca 4 500 specialkontrakt. Förra året fanns det ett utbud på nästan 18 000 specialkontrakt. Från 1990 till i dag har antalet sådana här kontrakt fördubblats.

För bostadsbolagen är det här ett alldeles utmärkt sätt att minimera sina risker och att kunna fortsätta bibehålla de mycket höga inträdeskrav som finns till egna kontrakt. För kommunerna kan det naturligtvis vara ett sätt att visa att man bryr sig om dem som har svårast att komma in på bostadsmarknaden. Oftast kombineras sådana här åtgärder med en s.k. boendetrappa, där hyresgästen ska visa att han eller hon duger som hyresgäst och därmed få flyttas ett steg upp i boendetrappan för att, i den ideala världen, slutligen få sitt eget hyreskontrakt.

Det finns ingenting som tyder på att den här modellen ger något egentligt resultat. Det är inget ovanligt att människor lever kvar på sociala kontrakt både tre och flera år. Det finns exempel i min egen hemstad på folk som har levt på sådana här kontrakt i både nio och tio år utan att ha kommit ett steg närmare egna kontrakt.

I takt med att andrahandsmarknaden växer normaliseras den. För folk som är beroende av försörjningsstöd kan det vara den enda möjligheten att få tillgång till egen bostad. Ofta används argumentet att kommunen är tvungen, för att över huvud taget få tillgång till bostäder för de grupper som har svårast att komma in på bostadsmarknaden, att se till att sådana här andrahandskontrakt upprättas. Det är inte sant. Om detta hade varit riktigt skulle t.ex. hemlösheten vara betydligt större i de kommuner som inte använder sig av andrahandsuthyrning än i de kommuner som gör det. Så är inte fallet. Snarare tyder beräkningarna på att det motsatta förhållandet gäller. I de kommuner där man tecknar många andrahandskontrakt är inte hemlösheten lägre. Däremot är det betydligt fler människor som lever i bostäder utan förstahandskontrakt.

Herr talman! Förutom brister i besittningsskyddet, korta uppsägnings- tider och korta avtalstider kombineras ofta kontraktet med både integritetskränkande krav och regler som omöjliggör normala levnadsförhållanden. Det kan vara krav inskrivna i avtalet om rätt att gå in i lägenheten utan hyresgästens medgivande. Det kan vara krav på att man inte får lov att ha folk som övernattar i lägenheten, krav på förbud mot husdjur osv. – mängder med krav, som riktas mot dem som oftast har den svåraste situationen på bostadsmarknaden, som ingen av oss andra under några som helst omständigheter skulle kunna godkänna. Inte skulle vi godkänna att våra barn inte kan sova över hemma hos oss! Inte skulle vi godkänna att vår mor eller vår far inte fick övernatta några dagar i vår lägenhet! Det är de kraven vi ställer på de människor som har svårast att komma in på bostadsmarknaden.

Ofta ersätts också den rätt till egen bostad som finns, på sätt och vis i grundlagen men framför allt i de bostadspolitiska målen, av en rent terapeutisk inställning: Din rätt att bo avgörs av om du följer socialtjänstens eller psykiatrins handlingsplaner. Det är det som avgör om du får tillgång till en bostad, inte ditt behov av bostad och eget hem.

Jag tror att det är viktigt att vi bryter tillväxten av andrahandskontrakt och i stället ser till att människor får rätt till egna kontrakt. Ett sätt att påbörja den processen hade varit att kammaren biföll vår motion om att ändra begreppet blockuthyrare till att omfatta alla som hyr ut tre eller flera lägenheter i andra hand.

Avslutningsvis har jag mycket svårt att förstå vad majoriteten i utskottet egentligen avser med sitt svar på vår motion. Antingen har man inte förstått vår motion eller så har man inte förstått vad som menas med blockuthyrning. I vilket fall som helst är det ganska illa. Vad vi kräver är – och nu ska jag vara väldigt, väldigt tydlig – att alla som hyr ut tre eller flera lägenheter i andra hand ska falla under begreppet blockuthyrare.

Slutligen, herr talman: Vad vill socialdemokratin och de borgerliga partierna i det här fallet?

Anf. 45 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Propositionen om hyresgästinflytande tar upp många angelägna frågor som berör samspelet mellan den som hyr en lägenhet och den som äger lägenheten. Vid allt samspel är det viktigt att lyssna på alla som berörs. Här finns å ena sidan hyresgästens önskan om att känna sig trygg i sitt boende och kunna förutse sina hyreskostnader under en lång tid framöver. Å andra sidan vill fastighetsägaren ha en bra och

funktionell fastighet och kunna utföra förbättrings- och ändringsåtgärder för att uppnå detta.

Vid en upprustning av en fastighet är det viktigt att plan- och bygglagens bestämmelser om varsamhet efterlevs, så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Detta regleras i 3 kap. 10 § plan- och bygglagen.

Eftersom det inte finns bygglovsplikt när det gäller inre förändringar är det hos hyresnämnden som ett ärende först dyker upp som berör inre förändringar, och då i samband med hyressättningen. Men det är den kommunala byggnadsnämnden, eller motsvarande, som ska beakta att varsamhet efterlevs vid upprustning av en fastighet eftersom detta lyder under plan- och bygglagen. Alltså bör det finnas någon form av underrättelseskyldighet för hyresnämnden att informera byggnadsnämnden om att här är en fastighet som kan beröras av varsamhetsreglerna. Detta har föreslagits i en enskild kristdemokratisk motion. Regeringen har i sin proposition gått motionen till mötes genom att i en förordning föreslå att en sådan underrättelseskyldighet ska införas för hyresnämnden.

I detta sammanhang vill vi påtala att det behövs en revidering av plan- och bygglagen just när det gäller varsamhetskravet så att den inte bara omfattar byggnadens yttre arkitektur utan även den inre miljön. Det är ett alldeles för svagt skydd i dagens lag när det gäller inre förändringar i byggnader med kulturhistoriska värden. I plan- och bygglagens 3 och 8 kap. bör en förändring införas som stärker byggnadens inre karaktärsdrag så att inte dessa förvanskas vid en ombyggnad eller upprustning. Om detta handlar reservation 27 som vi ställer oss bakom – inte yrkar bifall till men ställer oss bakom.

Herr talman! Jag vill nu ta upp ett annat ämne som berörs i propositionen men som regeringen lämnat utan åtgärd, och det gäller villkoren för lokalhyresavtal vid ett dödsfall. De flesta lokalhyresavtal sluts på en bestämd tid om tre eller fem år. Avtalet kan i princip endast sägas upp vid avtalstidens slut. Detta gäller även om hyresgästen skulle avlida under pågående avtalstid. Om inte dödsboet avser att driva verksamheten vidare eller klarar av att överlåta den kan dödsboet tvingas i konkurs på grund av att lokalhyresavtalet löper.

Regeringen avvisar i propositionen en regeländring med motivering att det är ovanligt att hyresvärdar vägrar medverka till frivilliga lösningar. Regeringen hänvisar också till att försäkringsbolag erbjuder avbrottsförsäkringar när nyckelpersoner i företag skadas eller avlider. Det är dock få småföretagare som har en sådan försäkring, vilket bl.a. kan bero på dålig kännedom om försäkringen.

Det går dock inte att helt förlita sig på försäkringar och frivilliga lösningar. Därför anser vi kristdemokrater att det bör införas en bestämmelse i hyreslagstiftningen som ger dödsboet rätt att säga upp lokalhyresavtal i förtid vid dödsfall. Detta har vi skrivit om i vår motion, och det finns även med i vår reservation nr 26. För tids vinning yrkar jag dock inte bifall till någon reservation, men jag ställer mig självklart bakom alla våra motioner.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Föredrogs

socialutskottets betänkande 2001/02:SoU5

Bildande av ett familjemedicinskt institut m.m. (prop. 2001/02:38 och förs. 2000/01:RR12 delvis).

*Bildande av ett
familjemedicinskt
institut m.m.*

Anf. 46 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Närhelst vår regering ser ett problem föreslår den en ny myndighet eller ett institut. Det gör den oavsett om det finns några verkliga skäl att tro att ett sådant skulle tillföra något. Ja, den gör det även om det är uppenbart att det snarare försämrar än förbättrar möjligheterna att ta tag i problemen.

För en regering som inte vill ta i problemen är sådana pseudolösningar naturligtvis en bekväm smitväg. Vi anser att propositionen *Bildandet av ett familjemedicinskt institut* bör avslås just för att den inte löser något utan i stället försvårar lösningar. Skälen härtill är följande: Den utgår inte från patientperspektivet utan från en yrkesgrupps egenintresse. Den riskerar därmed att fjärma discipliner som måste samverka runt patienten i primärvården i stället för att närma dem.

Herr talman! Ibland skäms man för att våra skattepengar används där nyttan är så uppenbart liten. Det finns redan i dag ett stort antal organisationer och myndigheter som arbetar med frågor om kunskap och kunskapsspridning inom primärvården och som arbetar förebyggande och med folkhälsa. Det finns också, utan att något institut tillskapas, förutsättningar för att åstadkomma en bättre fungerande fortbildning för att stärka samarbetet och för att stödja primärvårdens utveckling.

Herr talman! Med alla dessa redan befintliga aktörer måste man fråga sig vad det familjemedicinska institutet egentligen kan tillföra som är av nytt eller bestående värde och som berättigar att 20 miljoner kronor om året används och 60 miljoner under den första planerade tiden. Risken är uppenbar att revir befästs i stället för att murar rivs mellan primärvård och andra organisationer.

Jag kan som exempel peka på att det i dag finns behov av ett ökat samarbete när det gäller omvårdnaden av äldre. Ökningen av antalet äldre ställer väldigt stora krav på samarbete mellan kommuner, landsting, sjukvård och äldreomsorg. För en adekvat medicinsk behandling av de äldre behövs därför fortlöpande kontakter mellan allmänläkare, geriatriker och psykiatriker.

Sådana specialister måste samarbeta naturligt med allmänläkarna. Det behövs det inte ett familjemedicinskt institut till. Men det behövs den förnyelse av primärvården som vi upprepade gånger föreslagit. I stället för att försöka lösa problem genom ett särskilt institut måste de i dag verksamma inom området ges ökat handlingsutrymme för att förbättra arbetssätt, och det måste ges bättre utbildningsmöjligheter.

Herr talman! För att utveckla primärvården krävs det också att patienterna kan få ett helt annat inflytande genom valfrihet, mångfald och konkurrens i utbudet så att patienterna kan välja bort dålig vård och välja till god vård. Det ger incitament till en utveckling som överensstämmer med patienternas önskemål. Då skulle man utgå från patientperspektivet.

Herr talman! Visst behövs forskning inom primärvården, och visst behövs klinisk forskning. Den kliniska forskningen i Sverige har blivit alltmer eftersatt. Primärvårdens integrering med kliniskt utvecklingsarbete måste förstärkas och tydliggöras långt mer än vad regeringen föreslår. Vi hade därför gärna sett ett forskningspolitiskt initiativ från regeringens sida där primärvården ingår som en del i en alltmer specialiserad vård i stället för ett förslag som ett institut som innebär kostnadsposter utan några som helst garantier för att det kommer att åstadkomma något som är till gagn för patient eller personal.

Det finns i dag goda förutsättningar vid universitet och högskolor att i samarbete med primärvården forska inom vida områden. För att skapa möjligheter för den verkligt högkvalitativa forskningen har vi föreslagit att man tillskapar ett nationellt institut för medicin och hälsa när det gäller spetsforskningen. Något sådant hade vi velat se i stället för ett förslag som inget löser.

Huvudmannaskapet för det föreslagna institutet ska begränsas till kommuner och landsting. Här sticker bockfoten fram. Regeringens förslag, herr talman, tyder tveklöst på en styrning från den alternativt drivna till den offentliga drivna primärvården. Det är en uppenbar risk att huvudmannaskapet för institutet kommer att innebära en ökad politisk styrning av vården. Det är det sista den hårt prövade svenska sjukvården behöver. Det är de som arbetar i vården som måste ha större inflytande över den liksom patienterna, som jag tidigare berört. Politisk styrning måste ge plats för kompetens och utveckling.

Herr talman! Personalfrågorna i vården är noggrant kartlagda. Det gäller både bedömningar av behovet av personal som vad som ger vården bättre förutsättningar att locka personal och få den att trivas på arbetet. Det behövs inget familjemedicinskt institut för att, som det står i propositionen, identifiera och sprida kunskap om faktorer som är viktiga för rekrytering av vårdpersonal. Det behövs inget institut för att konstatera att rekryteringsfrågor löses bäst genom att tillåta mångfald med många andra arbetsgivare och konkurrens för att stimulera goda arbetsinsatser. På så sätt skapas också en riktig arbetsmarknad med konkurrerande lönesättning, vilket också är rekryteringsbefrämjande.

Det som behövs är god fortbildning av all personal såväl enskilt som i samverkande team i primärvården samt gränsöverskridande arbete mellan landsting och den kommunala primärvården. Jag ska åter ta ett exempel från primärvårdens insatser inom äldreomsorgen som belyser detta. Kunskapen om olika demenssjukdomar är fortfarande bristfällig i primärvården. Många av dem som i dag diagnostiseras som dementa lider i själva verket av s.k. falsk demens som beror på depression. För det finns väl fungerande behandlingar. Det behövs inget institut för den fortbildning som behövs eftersom vi vet vad som behövs. Det behövs inte en lösning som förstärker revir utan att man praktiskt samarbetar i verkligheten med andra specialiteter, som jag skissade förut.

Herr talman! En primärvård på patientens villkor uppnås inte med det institut som regeringen nu föreslår. Risken är stor att man långsiktigt gör ont värre genom att motivationen till andra förändringar minskas. I stället för att genom förändringsarbete lösa vårdens problem riskerar man att de tillförda resurserna leder till nya projekt av allehanda slag som alltid

gläder någon men som enbart höjer kostnadsnivån utan att därför lösa något av sjukvårdens grundläggande problem.

Jag anser att de problem som primärvården står inför i dag kan lösas med den stora kunskap och erfarenhet som finns hos vårdens befintliga aktörer och med den utveckling mot mångfald och ökat patientinflytande som vi föreslår. Med det, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1, och jag står givetvis också bakom vår andra reservation.

Anf. 47 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet anser att primärvården är en av de viktigaste funktionerna inom hälso- och sjukvården. Primärvården är första linjens sjukvård. Det ställer stora krav på verksamheten. Det krävs både specialisering och generalistkompetens. En väl fungerande primärvård är effektiv såväl vad avser medicinsk säkerhet som ur kostnadssynpunkt. Metodutveckling och forskning är betydelsefulla komponenter för att uppfylla dessa krav.

Därför är det självklart för oss i Vänsterpartiet att tillsammans med regeringen och Miljöpartiet medverka till ett resurstillskott om 9 miljarder till primärvården, psykiatri och äldreomsorgen de närmaste åren. På dessa områden behövs strategiska satsningar. Låt oss noggrant analysera vad som nu händer med dessa satsningar, och låt oss föra en öppen diskussion om att i framtiden kunna göra ytterligare satsningar på inte minst primärvården.

Fru talman! Vi är alltså med och står för ekonomiska förstärkningar av primärvården. Men vi var och är kritiska till delar av inriktningen på den nationella handlingsplanens skrivningar om primärvården. Vi menar att de är alltför ensidigt inriktade på läkarens roll i vården och enligt vår mening idealiserar privatisering av primärvårdens drift om en utvecklingsväg. I den nationella handlingsplanen aviserades också ett familjemedicinskt institut. Det har nu resulterat i föreliggande betänkande.

Här har vi en rad kritiska synpunkter kvar, men det är roligare att börja med de positiva omdömena. Vi i Vänsterpartiet anser att det är bra att det ges möjlighet till metodutveckling och forskning inom primärvården utifrån dess specifika situation.

Under utskottsbehandlingen har en mycket viktig förstärkning av denna inriktning skett genom att utskottet beslutat om ett tillkännagivande av att institutet också ska beakta folkhälsoaspekter som en del av utvecklingsarbetet. Samverkan ska ske med Statens folkhälsoinstitut. Det är en utvidgning av uppdraget som sker utifrån motioner av Vänsterpartiet och Centerpartiet, där glädjande nog utskottet efter diskussioner står bakom de nya skrivningarna. Det är mycket bra!

Ett annat mycket positivt ställningstagande i betänkandet är att utskottet beslutat att i enlighet med riksdagsrevisorernas förslag tillkännage till regeringen en översyn av språkutbildningen för utländsk vårdpersonal. Vi ser fram emot en sådan översyn och lyfter därför inte fram vår motion på området. Men vi fortsätter att bevaka denna fråga mycket noggrant.

Jag går så över till några mer kritiska synpunkter. Vi ställer oss ytterst tveksamma till begreppet och benämningen familjemedicin. Vi har vid flera tillfällen fått höra, som enda motivering till namnbytet, att det är en internationell anpassning. Men vad är familjemedicin? Att andra länder

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Bildande av ett
familjemedicinskt
institut m.m.*

har valt att kalla primärvården för familjemedicin kan inte vara ett tillräckligt tungt argument utifrån våra förhållanden. Vi har ju, tycker vi i Vänstern, ganska goda socialpolitiska traditioner och idéer i vårt land. Vilka tillstånd, vilka sjukdomar och vilka patienter har anknytning till familjen? Jag kan lätt tänka mig in i situationen att en äldre kvinna som sedan länge är änka med vuxna barn känner sig väldigt främmande inför att gå till familjeläkaren. Det är dessutom mycket tveksamt om det i dag finns ett behov av eller önskemål om att familjens alla medlemmar ska gå till samma läkare. Jag frågar mig också: Varför byta till begrepp som familjemedicin och familjeläkare men ha kvar distriktssköterska som begrepp? Eller är förslag på gång om familjesköterska? Jag hoppas verkligen inte det. Vänsterpartiet anser att ett mer lämpligt namn på institutet och specialiteten vore primärmedicin. Det skulle i högre grad motsvara dess faktiska uppgift och placering, menar vi. Det skulle mer vara i linje med våra social- och hälsopolitiska traditioner.

Fru talman! Primärvårdens patienter är i dag ofta människor som kan ha ett flertal olika sjukdomar av både akut och kronisk karaktär och som berör kropp, själ och sociala villkor. Det krävs därför ett folkhälsotänkande i primärvården innefattande också klass- och könsperspektiv. Det krävs också att primärvården organiseras mer utifrån ett teamtänkande. Glädjande nog finns det skrivningar som pekar hän mot ett tänkande i denna riktning. Det är en bra utveckling jämfört med den nationella handlingsplanen. Men om vi fortsätter dessa tankar leder de åtminstone oss i Vänsterpartiet till att anse att primärvården även har behov av samverkan med andra specialistfunktioner än den allmänmedicinska. Det kan vara geriatriker, som är viktiga inte minst när det gäller äldreboende, psykiatriker och pediatriker – det är kanske några av dem som närmast ligger till hands. Vi har lyft fram dessa aspekter i ett särskilt yttrande, och kommer givetvis att följa också denna fråga noga framöver.

Fru talman! I propositionen tar man inte ställning till institutets placering. Men Vänsterpartiet vill understryka att det är viktigt att betona att metodutvecklingen inom primärvården måste gälla hela landet. Villkoren och behoven skiljer sig mycket åt mellan glesbygd och storstad och mellan småstad och förort. Vi anser därför att institutet bör rekommenderas en placering utanför storstadsområdena. I dag har vi en teknisk utveckling som medger en närhet i kunskapsutbyte som inte är beroende av den geografiska placeringen. Det finns därför mycket goda skäl att placera det föreslagna institutet utanför storstadsområdena om vi menar allvar med att hela Sverige ska leva och utvecklas rättvist.

Fru talman! Det är mycket positivt och alldeles nödvändigt att som föreslås utvärdera verksamheten noggrant och löpande under den treårsperiod som nuvarande finansiering avser. Det är en viktig förutsättning för oss i Vänsterpartiet. Vi har som sagt fortfarande kritiska synpunkter och reservationer, men vi ser också möjligheter att återkomma och fortsätta att arbeta för en förbättrad primärvård.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet står bakom alla våra reservationer, men jag nöjer mig för tids vinnande med att yrka bifall till reservationerna 9 och 10.

Fru talman! Kristdemokraterna ställer upp bakom bildandet av ett familjeinstitut. Vi tycker att det är viktigt att det finns ett nationellt stöd för kunskapsutveckling inom primärvårdens alla olika verksamheter och yrkesgrupper.

Primärvården är oerhört viktig. Den är basen och den första linjens sjukvård. Vi vet också att den inte har fungerat som medborgarna och vi skulle ha önskat. Därför tror vi att detta är en del i att det ska bli bättre, och vi ställer upp bakom det.

Fru talman! I betänkandet finns också en rad motioner från den allmänna motionstiden. Jag tänkte ägna min talartid åt att tala om dem.

Först har jag bara en kommentar till Rolf Olsson och Vänsterpartiet. Det är knappast någon hemlighet för vare sig kammarens ledamöter eller medborgarna i Sverige att Vänstern utropar: Död åt familjen! Också här ondgör man sig över begreppet familjemedicinskt institut. Jag tycker snarast att det är egendomligt att man kommer tillbaka till detta i varje sammanhang. Det kan väl inte vara en huvudfråga att önska död åt familjen – det borde snarare vara liv åt familjen.

Fru talman! Av och till kommer det upp skräckscenarier av en verklighet som ingen av oss vill ha. Nu senast var det Gislaved och en senildement kvinna som behandlades illa. Det upprör oss naturligtvis långt inne i själen att detta får ske. Tyvärr tror väl ingen av oss att det här var vid det enda tillfälle eller på det enda ställe i landet som detta sker, utan på alltfler håll är den vård som vi ger våra äldre inte en värdig vård. Jag vet att alla riksdagens och kammarens ledamöter beklagar detta. Frågan är vad vi gör åt det, när vi nu inser att det finns felaktigheter.

I flera av de motioner som Kristdemokraterna står bakom har vi lyft fram geriatriken som en oerhört viktig funktion för våra äldre i dag. Jag vill göra det här i kammaren i dag också. Jag kan inte förstå att det ska vara en specialitet som är så lågprioriterad i utbildningarna. Jag tycker att det borde vara en specialitet som ska ha högsta prioritet, för detta handlar om en stor grupp människor som ofta har nedsatt autonomi. Det är alltså en av de grupper som i prioriteringsbeslutet sätts i grupp ett. Samtidigt vet vi att geriatriker på våra särskilda boenden ute i kommunerna faktiskt bara är konsulter. De allra flesta går inte ens rond på det särskilda boendet. Jag beklagar det.

Samtidigt vet vi också att ungefär 40 % av alla som arbetar med de äldre är utbildade. Många av de här människorna har stor erfarenhet, kanske från kommunens hemtjänst osv., och jag förringar inte den. Men det räcker inte när man har svårt sjuka äldre människor som vi som politiskt beslutande församling har bestämt ska vårdas i kommunens regi. Det är inte tillräckligt, mina vänner!

Fru talman! Jag tycker också att landstingen har en stor uppgift när det gäller våra äldre. I Kalmar läns landsting, som är vänsterstyrt, raserar man nu i princip geriatriken. Man lägger ned vårdplatserna på alla de tre sjukhusen. Samtidigt vet vi att mängder av äldre människor som inte har fått någon ordentlig demensutredning ändå finns på det äldreboende som existerar.

Jag vill komma tillbaka till frågan om vad det är som är kvalitet för patienten – och nu vill jag att Rolf Olsson, Socialdemokraterna och alla andra ska lyssna! I Gislaved kunde detta hända trots att det var i kommu-

nens regi och offentligt styrt. Ni står här i kammarens talarstol gång på gång och talar om att om det är offentligt styrt så är det en garanti för god kvalitet. Givetvis vet jag att sådant här kan hända överallt, men jag vill påminna om att det inte är driftformen som är det viktiga utan innehållet i vården. Kristdemokraterna har under många år, från det att vår partiledare myntade ordet värdighetsgaranti, lyft fram detta på olika sätt.

Jag är helt övertygad om att det inte finns några som har bättre nytta av en värdighetsgaranti än de som inte själva kan tala för sig. Jag vill verkligen uppmana den sittande regeringen att komma med ett förslag så att det blir en förändring. Vi kan inte hela tiden bolla över mellan olika ansvarsområden. Vi har till syvende och sist ansvar för att äldre och sjuka människor ska få den vård de behöver. Det gäller speciellt den grupp som inte själva kan tala för sig. Jag vill inte höra talas om att de äldre ska komma i någon andra klassens prioriteringsgrupp – tvärtom. Människovärdet ligger inte i åldern, utan det ligger faktiskt i att vi är människor.

Jag tror att de larmsignaler som kommer behöver tränga in i oss. Det är klart att sonen som fick den här bekräftelsen var illa berörd personligen, men jag känner mig också väldigt illa berörd. Jag känner mig illa till mods när detta upprepas gång på gång.

Jag skulle helt enkelt vilja fråga Socialdemokraternas företrädare: Vad ämnar regeringen och Socialdemokraterna, som sitter vid makten med stöd av Miljöpartiet och Vänsterpartiet, göra åt detta? Det räcker inte med att man tycker en massa saker här i kammaren. Nu måste det till åtgärder. Man måste ta sitt ansvar.

Fru talman! Med det vill jag yrka bifall till reservation 2 och reservation 7. Jag står givetvis bakom övriga reservationer där Kristdemokrater finns med, men för tids vinnande nöjer jag mig med detta.

Anf. 49 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det är väl ganska typiskt att Kristdemokraterna reagerar på att någon gör en kritisk granskning av begreppet familjemedicin, Chatrine Pålsson. Det reagerar Kristdemokraterna direkt på.

I Vänsterpartiet har vi den uppfattningen att vi lever i ett samhälle där kärnfamiljen på många sätt fortfarande utgör normen för hushållsbildning och samlevnad mellan människor trots att de facto miljoner människor i vårt land inte lever i kärnfamiljer. Det finns, för att använda ett av Kristdemokraterna och andra borgare mycket omhuldat uttryck, en stor mångfald när det gäller hur människor väljer att leva sina liv i dag. Därför reagerar vi på att normen i begreppsbyggnaden fortfarande utgörs av kärnfamiljen. Därav det något tillspetsade uttrycket ”död åt familjen” som Kristdemokraterna naturligtvis också drar fram i detta sammanhang.

Nu har ju Chatrine Pålsson chansen att i stället svara på mina frågor om varför det kallas familjemedicin och varför det kallas familjeläkare. Det var det jag ifrågasatte i mitt anförande. Vad är det som ligger bakom det här begreppet? Varför väljer Kristdemokraterna att ställa upp bakom det begreppet, som tidigare varit främmande i svensk sjukvårdsdebatt? Ska vi gå över till en annan tradition med rötterna i de latinska länderna runt Medelhavet, där familjen alltid utgjort grundvalen i det socialpolitiska nätet? Det håller faktiskt också på att förändras i dessa länder, men vi tar i stället ett steg tillbaka. Jag tycker att det är att gå baklänges.

Sedan till frågan om att vi skulle påstå att allt är gott och väl så länge det är offentligt styrt. Det är en lögn Chatrine Pålsson. Det har vi aldrig påstått så oförblommerat som Chatrine Pålsson påstår. Det händer naturligtvis mycket negativt och oacceptabelt i den offentliga vården – det ska vi öppet diskutera och kritisera – likaväl som det händer i de privata institutionerna. Jag väntar på att Chatrine Pålsson ska ta upp de negativa saker som händer i de privata institutionerna. Hittills har jag inte någon gång hört Chatrine Pålsson säga något om det.

Anf. 50 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Om Rolf Olsson inte har hört mig säga det någon gång, så ska jag säga det i dag. Jag beklagar all vanvård oavsett driftsform. Jag har faktiskt också ett stort hjärta för personalens situationen inom de olika driftsformerna. Det är inte så enkelt att hinna och orka med det man åläggs och inte har utbildning för. Det handlar alltså om att vi måste underlätta så att man kan ge god vård enligt ett djupt etiskt mönster om människovärde.

Kära Rolf Olsson, oavsett vad Vänsterpartiet tycker föds vi alla in i en familj. Vi har ingen möjlighet att komma till på något annat sätt, alltså finns det en basfamilj. Begreppet familjeläkare har säkert kommit till därför att man tror att en hel familj ska välja samma doktor eftersom man har lättare att se helheten då. Man har lättare att se den grupp som finns där och kanske förstå situationen i olika sammanhang. Det är viktigt att komma ihåg att vi människor är en helhet med ande, själ och kropp, med sociala, andliga, fysiska och psykiska behov. Ingen människa lever för sig själv, och ingen dör för sig själv. Jag vet att man lever och bor tillsammans på olika sätt, men de allra flesta har en liten trygg gemenskap runt sig.

Begreppet familjemedicinskt centrum visar kanske inte riktigt vad det handlar om, men det står ju familjeläkare. Som sjuksköterska skulle jag själv inte ha någonting emot att kallas familjesköterska.

Anf. 51 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det är bra att Chatrine Pålsson i dag är så tydlig med att hon också kan tänka sig att kritisera privata institutioner. Jag hoppas att den inställningen håller i sig. Jag har inte tyckt att den har varit särskilt förhärskande tidigare.

Låt mig gå över till begreppet familjemedicin. Alldeles oavsett vad Chatrine Pålsson säger anser jag att vi i stället bör bygga vidare på de traditioner som jag tycker har varit förhållandevis framgångsrika i vårt land internationellt sett. Vi har haft individen i centrum för de åtgärder som vi har byggt. Vi har haft en generell välfärdspolitik som har gynnat alla oavsett vilka familjeförhållanden man har haft. Jag tycker att det är efter den linjen man bör utveckla primärmedicinen och se den som den första linjens kvalificerade hälso- och sjukvård där man betonar teamtänkande och ett samarbete med andra specialiteter i stället för att införa ett mystifierande begrepp som familjemedicin.

Anf. 52 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tror självfallet att det familjemedicinska centrumet kommer att spela en otroligt bra roll och ta kontakter och utforma sin

verksamhet som de anser bäst. Det är jag inte ett dugg rädd för. Jag tror inte heller att individen inte kan komma i centrum om det kallas ett familjemedicinskt institut. Jag hoppas att inte Rolf Olsson tror det heller.

Det är faktiskt den socialdemokratiska regeringen, som Rolf Olsson egentligen stöder, som har lagt fram förslaget. Sedan verkar det som om jag ska stå till svars för det, och det gör jag gärna. Men det är faktiskt ni som är stödparti där.

När det gäller kvaliteten i vården har jag sagt oerhört många gånger att den inte beror på driftsformen utan på bemötandet. Jag har t.o.m. sagt att jag tror att de allra flesta som kommer inte ens frågar vem personalen får sin lön av. Jag tror inte att någon äldre, när man får sin hjälp morgon, middag och kväll av hemtjänsten, frågar: Var får du din lön ifrån?

Det är viktigast att se vilken kvalitet det är och vilket bemötande och vilken respekt jag får. Det är därför som det är så viktigt att komma ihåg att det är utifrån individens perspektiv som vi ska bygga en god kvalitet i sjukvården. Ju mer åren går, desto mer övertygad blir jag om att vi behöver en värdighetsgaranti på olika nivåer för att garantera detta. Jag hoppas att Rolf Olsson kan ställa upp på det, och att vi också kan få andra att ställa upp på det.

Anf. 53 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 2 och 10, men jag står självfallet även bakom övriga reservationer där centerpartister finns med.

Fru talman! En riksdagsmajoritet där Centerpartiet ingick beslutade under hösten 2000 att ställa sig bakom den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvård. I handlingsplanen ingick att ett familjemedicinskt institut skulle utredas. Ekonomiska medel anvisades. Svensk förening för allmänmedicin var, som jag uppfattat det, idégivare.

Primärvården är basen för hälso- och sjukvården. Den erbjuder en bred och vardagsnära hälso- och sjukvård. Primärvården har en viktig uppgift att förebygga ohälsa, vårda och behandla och vid behov remittera vidare. Alla som jobbar inom primärvården, hela teamet, har en avgörande roll för ett bra resultat.

Centerpartiet har i högsta grad medverkat till att nya resurser kommer primärvården till del. Nu räcker det inte med enbart resurser. I lika hög grad fordras åtgärder för att stimulera utveckling av kunskap och verksamhets- och arbetsformer för primärvården. Det rör läkarnas kompetensutveckling, men minst lika viktigt är det att beakta även övriga personalkategoriernas behov av kompetensutveckling. Centerpartiet ser med tillfredsställelse på tillkomsten av ett familjemedicinskt institut och känner sig delaktigt i tillkomsten av institutet.

Centerpartiet tillstyrker också den av regeringen föreslagna inriktningen och organisationen av institutet. Vi saknade dock såväl i utredningen som i propositionen ett ordentligt besked om att folkhälsoarbetet är ett mycket viktigt uppdrag för primärvården och en mycket viktig uppgift för det föreslagna familjemedicinska institutet.

Centerpartiet och Vänsterpartiet har i motioner föreslagit tillägg om att institutets inriktning även ska vara att arbeta med kunskapsutveckling för förebyggande åtgärder inom primärvården, och till min glädje finns det nu en utskottsmajoritet för ett tillkännagivande i den delen. Det glä-

der mig mycket. Folkhälsan är nästa stora steg i arbetet med vård och omsorg. Vi behöver en mer hälsoinriktad hälso- och sjukvård – och där har primärvården en oerhört viktig uppgift.

Centerpartiet har den uppfattningen att riksdagen bör besluta om lokaliseringen av det familjemedicinska institutet. Vi anser att institutet ska lokaliseras utanför storstadsområdena. Men i vanlig ordning är 08-perspektivet inte lätt att bryta. Jag är besviken över detta men egentligen inte ett dugg förvånad. Det handlar om politisk vilja och om attityder. Förslaget till stadgar för institutet beskriver detta övertydligt. I § 8 om sätet i Stockholm står det om föreningsstämman: ”Stämman skall hållas i Stockholm. Om extraordinära omständigheter kräver det får stämman hållas på annan ort.” Tack för det!

Jag hoppas och tror att det familjemedicinska institutet kommer att lyckas och vill via protokollet önska institutet lycka till.

Fru talman! Utskottet har även behandlat några motioner som inte direkt berör institutet. För Centerpartiets del handlar det bl.a. om kvalitetsregister och vår vilja att öppna desamma för medborgarna. Vi menar att patienter som vill utnyttja sin valfrihet vid val av vårdgivare måste ha rätt att ta del av vårdarbetets resultat och kvalitet. Ett steg mot den konsumentmakt som samhället i många andra sammanhang eftersträvar är att kvalitetsregistren blir tillgängliga för vårdsökande. Jag vet att Socialstyrelsen arbetar med detta. Det är en process som Centerpartiet vill påskynda.

Centerpartiet står slutligen bakom utskottets bifall till Riksdagens revisorers förslag om en översyn av utformning, lokalisering och dimensionering av språkutbildningen för utländsk vårdpersonal. Jag och Centerpartiet har härutöver, vilket framgår av reservation nr 11, föreslagit ytterligare åtgärder för att underlätta för utländsk vårdpersonal att komma in på arbetsmarknaden. Behovet av personal inom vård och omsorg är stort. Vi måste alla hjälpas åt med att klara detta.

Anf. 54 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! I över 25 år har Folkpartiet liberalerna fört en kamp för att förbättra primärvården, den vård som även riksdagen har uttalat ska utgöra basen i hälso- och sjukvården. Det viktigaste inslaget för vår del har varit genomförandet av husläkarreformen, som garanterar alla medborgare en fast läkarkontakt inom primärvården. Som ett resultat av den borgerliga valsegern 1991 infördes husläkarreformen i början av 1993, men den socialdemokratiska regeringen avskaffade den efter regerings-skiftet 1994.

Men efter 25 år av motstånd inte minst från Socialdemokraterna kom den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården, och husläkarreformen genomfördes och beslutades till stor del av riksdagen i slutet av år 2000.

Primärvården har blivit bättre tack vare att alltför har insett betydelsen av en fast kontakt med vården, naturligtvis i första hand med husläkaren men självklart också med övrig personal. Bristen på läkare har dock gjort att ännu inte alla invånare har fått den fasta läkarkontakten. Också en ovilja i en del landsting – eller kanske man kan uttrycka det på följande sätt: en vilja att satsa på slutenvården i stället för på primärvården – har gjort att primärvården ännu inte fungerar på ett bra sätt.

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Bildande av ett
familjemedicinskt
institut m.m.*

Folkpartiet liberalerna ställde sig i huvudsak bakom den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården och även inrättandet av ett familjemedicinskt institut eller – som vi hellre hade kallat det – ett husläkarinstitut. Vi känner att det är angeläget att det drivs ett aktivt arbete för att utveckla primärvården genom kunskapsutveckling och kunskapsspridning. Också kvalitetsarbete och metodutveckling är viktiga delar i institutets arbete.

Rekryteringsfrågorna är, som jag tidigare nämnt, en orsak till de brister som finns, och de faktorer som har betydelse för rekryteringen behöver analyseras och belysas på ett sätt som gör att personalrekryteringen kan tryggas långsiktigt.

Fru talman! Det kan naturligtvis finnas många viktiga arbetsuppgifter för institutet, men vår mening är att institutets viktigaste uppgift är att skapa kontakter och kommunikation mellan alla primärvårdens intressenter. Det finns på flera håll i landet intressanta arbetssätt som har utvecklats inom primärvården, och det gäller inte minst de privata husläkarmottagningarna. Landstingens mottagningar har varit något trögare när det gäller förnyelse, och vi ser det som en viktig uppgift för institutet att även ta till vara och sprida de goda exempel som finns.

Utskottet har i betänkandet gjort ett tillägg när det gäller verksamhetsinriktningen så att den utvidgas till att avse även folkhälsoaspekterna, detta i enlighet med ett motionsförslag från Centerpartiet. Folkpartiet liberalerna välkomnar detta tillägg, och vi tycker att det är bra att alla partier – utom Moderaterna, som yrkar avslag på hela propositionen – nu står bakom tillägget.

Primärvården är en viktig aktör på folkhälsoområdet, kanske inte minst vid patientkontakter – och då menar jag inte bara patient-läkar-kontakten utan även kontakten med övrig personal – liksom inte minst inom barnhälsovården och mödrahälsovården. Primärvårdens uppgift på folkhälsoområdet innefattar också att förmedla kunskap till andra aktörer. Inom folkhälsoområdet krävs samverkan mellan många olika aktörer om arbetet ska bli framgångsrikt.

Fru talman! I det här betänkandet behandlas också ett antal motionsyrkanden från allmänna motionstiden och Riksdagens revisorers förslag om svenskundervisning för invandrare och invandrades arbetsmarknad. Vi har i det här betänkandet med en motion från allmänna motionstiden, där vi har ett yrkande om den bristande medicinska kompetensen i äldreboenden. Folkpartiet liberalerna kräver samverkansavtal mellan kommuner och landsting som ger fler läkare, gärna med geriatrisk kompetens, i äldreboendet.

Till varje äldreboende bör knytas en läkare som har ansvar för att regelbundet besöka enheten och se till att de som bor där får en god medicinsk vård. Det kan vara en husläkare eller en geriatriker. Denna läkare ska självfallet också vara ett stöd för personalen.

Enligt vår mening ska det dessutom vara så att den enskilde boende ska kunna välja att ha en egen husläkare. Utskottets majoritet är välvilligt inställd till det och har så varit under flera år, men vi tycker att det händer för lite. Det går för sakta, och under tiden får äldre människor illa. Vi får tyvärr alltför ofta rapporter om brister inom äldreomsorgen som till stor del handlar om brister i den medicinska vården. Vi vidhåller alltså vårt yrkande. Jag yrkar bifall till vår reservation nr 8 under punkt 7.

Vad gäller avsnittet om Riksdagens revisorers förslag har Folkpartiet även där två motioner som handlar om invandrares svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, i det här fallet vården. Där har våra yrkanden tillgodosetts genom att utskottet förordar bifall till Riksdagens revisorers förslag att en särskild översyn ska göras av utformningen, lokaliseringen och dimensioneringen av språkutbildningen för utländsk vårdpersonal.

Fru talman! Jag yrkar i övrigt bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 55 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Ett av sjukvårdens grundläggande problem är att sjukdom uppstår. Därför är det väsentligt att ett familjemedicinskt institut kommer till stånd. Institutet ska jobba förebyggande. Det familjemedicinska institutet har fått en väldigt viktig uppgift i folkhälsoarbetet, med anledning av Vänsterpartiets och Centerpartiets motioner som utskottet har ställt sig bakom. Utskottet föreslår alltså ett tillkännagivande om ett nära samarbete med Folkhälsoinstitutet.

Vi såg i går i ett TV-inslag från det stora diabetesseminariet ett exempel på hur en vårdcentral kan jobba förebyggande. Docent Melker Falkenberg jobbar på en vårdcentral i Kisa och har gjort ett pionjärbete ur folkhälsoaspekt när det gäller diabetes.

Vad jag inte kan förstå är de olika begrepp som förekommer. Tidigare hade vi husläkare. Nu talas det om familjeläkare. Jag vet inte om jag hörde rätt men jag tyckte att jag hörde en betecknande felsägning i Chatrine Pålssons första anförande. Hon talade om ett familjeinstitut. Det är ju en sammandragning av "familjemedicinskt institut", en ganska betecknande förkortning. Jag ställer mig frågande till begreppen familjeläkare och husläkare. Vad är det för fel med begreppen primärvård och allmänläkare?

Chatrine Pålsson påpekar också att tanken med en familjeläkare är att en hel familj ska söka samma doktor. Det kanske är det synsättet som förklarar att jag och många med mig studsar inför begreppet familjeläkare och associerar till barnvårdscentralen. Jag har haft svårt för det begreppet. Nu är jag ny i socialutskottet och kanske inte inne i terminologin. Jag ställer mig bakom Vänsterpartiets förslag att vi ska kalla det för primärmedicinskt centrum.

Primärvården är ett etablerat begrepp. Jag förstår inte vad det är för fel med det. Kanske hade jag sökt familjeläkare för några år sedan, när mina barn bodde hemma. Men vad ska jag hos familjeläkaren att göra nu? Min gamla mamma, vad ska hon till familjeläkare att göra? Hon behöver en geriatriker.

Vad är det för fel på begreppet allmänläkare? Varför har denna situation uppstått? Vi fick en förklaring tidigare. Jag vet inte om det är den som gäller. På den punkten finns en reservation från Miljöpartiet. Annars ställer vi oss bakom utskottets förslag i betänkandet.

När det gäller institutets placering är vi flera partier – Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Centern och Miljöpartiet – som tycker att det är helt galet att man i en så decentraliserad vårdform ska centralisera själva institutet till Stockholm. Det är alldeles omotiverat med tanke på att man ska jobba mycket med IT. Även den reservationen ställer jag mig bakom.

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Bildande av ett
familjemedicinskt
institut m.m.*

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 9 och 10 för Miljöpartiets del.

Anf. 56 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Förr, på den gamla tiden, hade provinsialläkaren ansvar för allt och jobbade nästan dygnet runt. Man kom till provinsialläkaren med nästan allting. Då fanns det en helhet.

Sedan rådde en socialistisk princip under många år: Vården var områdesindelad. Alla som bodde i ett område skulle ha samma doktor.

Den borgerliga regeringen 1991–1994 föreslog husläkarsystemet, som jag också hade synpunkter på. Ett hus behöver ju inte gå till doktorn. Men jag förstod innebörden och tyckte att begreppet inte var så viktigt att man skulle diskutera det.

Tanken med familjeläkare är att man tror att det finns en vinst i att alla i en familj väljer samma allmänläkare. Det är utifrån det synsättet man ska se allmänläkaren, som också är specialist. Det är så oerhört viktigt att man kan se helheten i en familj. Olika faktorer kan ses ur många perspektiv.

Jag tycker att det är ett fint namn och har ingen svårighet att ställa upp på det. Men jag får respektera andra som absolut inte kan tänka sig det. Jag nöjer mig med det.

Anf. 57 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag är väl förtrogen med de historiska begreppen, både provinsialläkare och distriktsläkare. Jag studsar inför begreppet husläkare, precis som Chatrine Pålsson påpekade. Det finns i och för sig sjuka hus.

Allmänmedicin är mycket riktigt en specialitet som är mycket användbar inom primärvården. Jag tycker att vi kan hålla fast vid de begrepp som vi är bekanta med. Kristdemokraterna bortser från den personliga utveckling som sker hos de olika individerna i en familj. Barnen flyttar hemifrån och gamla mamma blir ensam kvar. Jag tackar för att man blir respekterad när man tycker att begreppet känns lite egendomligt. Jag är också tacksam för att Kristdemokraterna inte beskyller Miljöpartiet för att önska död åt familjen, bara för att vi stöder reservation 9.

Anf. 58 LARS U GRANBERG (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu debatterar handlar om hur vi socialdemokrater vill stimulera och utveckla primärvården i Sverige. Svensk sjukvård har varit mycket framgångsrik under de senaste decennierna. Den medicinsk-tekniska utvecklingen har flyttat gränserna för det möjliga. Vi kan rädda liv och öka livskvaliteten för många människor.

Framgångarna har inte varit förbehållna någon särskild grupp i samhället. Alla har kommit i åtnjutande av dem. Men framgångarna har också en baksida.

De medicinska landvinningarna gjordes samtidigt som staten sakta men säkert gick mot en finansiell kris. Den besparingspolitik som vi socialdemokrater tvingades tillgripa för att få landets ekonomi på fötter genomfördes delvis till priset av att sjukvården inte kunde räkna med nya friska pengar under många år. Det medförde kraftiga personalnedskär-

ningar. Sjukvården, i synnerhet sjukhusen, slimmade sina organisationer för att effektivisera sin verksamhet.

Någonstans här på vägen förlorade också vården på många håll sin omvårdnadsuppgift. Konsekvenserna av detta möter vi dagligen när vi besöker sjukvården eller läser de svarta rubrikerna i pressen om krisen i vården.

Vi socialdemokrater lyckades dock vrida ekonomin i rätt riktning. I ett par år har vi socialdemokrater nu gjort ett flertal satsningar för att stärka sjukvårdens två grundläggande mål:

Dels gäller det sjukvårdens allemansrätt som innebär att varje människa ska få vård efter behov, oavsett hennes ekonomiska eller sociala omständigheter. Det kräver i sin tur att sjukvården är solidariskt och gemensamt finansierad samt att den är demokratiskt styrd.

Dels gäller det en fungerande vårdkedja som innebär att patienten vid behov snabbt kommer i kontakt med primärvård som behandlar eller remitterar patienten till rätt specialist.

Vad vi för att klara dessa mål hittills gjort är den största statliga satsningen på sjukvården någonsin, totalt 14 miljarder kronor. Men det kommer inte att räcka. Bristerna i tillgänglighet inom primärvården, som är vårdkedjans första länk, kräver ytterligare satsningar vad gäller både pengar och kompetens.

Primärvården, som alltså är basen för svensk sjukvård, har genomgått stora förändringar under de senaste decennierna. Den medicinska utvecklingen har gjort det möjligt att inom primärvården i större utsträckning behandla många sjukdomar som tidigare krävde slutenvård. Patienterna kan i stället kureras sig hemma, inte på sjukhuset. Framtidens primärvård måste alltså bygga ut sin kapacitet för att möta behovet av planerade besök och jourbesök av läkare och sjuksköterskor i patienternas hem.

Vi bör också utgå från att primärvårdens resurser kommer att inriktas på den allt större gruppen äldre i landet. I den nationella handlingsplan för sjukvård som den socialdemokratiska regeringen lade fram år 2000 och som riksdagen ställde sig bakom fastslogs att läkartätheten inom primärvården ska öka från drygt 1 läkare på 2 000 invånare till 1 läkare på 1 500 invånare samt att patienterna ska ha möjlighet till en fast kontakt hos en familjeläkare.

För att offensivt stödja och stimulera utvecklingen av primärvården, så att den snabbare och bättre kan möta de här utmaningarna, vill vi socialdemokrater skapa ett familjemedicinskt institut.

Institutets huvuduppgift ska vara att genom utveckling och spridning av kunskap bidra till att utveckla primärvården och därigenom stärka den svenska familjemedicinen. Institutet får därmed också rollen som nationellt stöd och inspirationskälla för kompetensutveckling av *alla* personalgrupper inom primärvården. Då talar vi om sjukgymnaster, läkare och alla andra personalgrupper som framtidens primärvård kan omfatta.

Fru talman! Låt mig gå vidare och utveckla vår syn på institutets uppgifter.

När det gäller fortbildningen tror jag att man ska vara försiktig och inte på ett så här tidigt stadium lasta på institutet och detaljstyra institutet alltför mycket. Det viktiga för det här institutet är att stimulera och ut-

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Bildande av ett
familjemedicinskt
institut m.m.*

veckla modeller för teamgemensam kunskapsutveckling mellan landstingens och kommunernas primärvård.

I övrigt ska institutet inrikta sig på att ge personalen den fortbildning som personalen behöver. Det handlar då om att institutet får i uppgift att initiera och utveckla fortbildningsinsatser. Här handlar det om att vara en spindel i nätet som ska samordna redan i dag goda insatser samt framtida nya idéer och tankar på fortbildningsområdet.

När det gäller kvalitetsarbete och metodutveckling är god kvalitet grundläggande inom hälso- och sjukvården. Institutet ska här jobba med att utveckla arbetsmetoder inom primärvården och också beakta folkhälsoaspekterna. Det handlar om att sprida kunskaper och erfarenheter kring betydelsen av hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Fru talman! Sedan har vi vården av äldre. Här vet vi att det finns ett stort behov av utveckling inom primärvården så att denna bättre motsvarar de krav som man ska kunna ställa på vården av äldre med omfattande behov.

Institutets roll blir att förbättra kunskapsutvecklingen på området. Särskilt bör diagnostisering vara ett fokuserat område för institutet att arbeta med och sprida kunskap om. Vi måste tidigare och med större säkerhet kunna fastställa rätt diagnos; detta för att vi ska kunna forma rätt sorts kompetens och insatser inom den framtida primärvården.

När det gäller detta med ett ökat antal specialister på olika områden håller Socialstyrelsen i just ett planeringsstöd för tillförskaflandet av specialister.

Kombinationen av teamuppbyggnad och nämnda insats på diagnostisering tycker jag ska vägleda institutet när det gäller att självt komma med förslag och att fatta viktiga beslut.

Avslutningsvis, fru talman, återkommer jag till det som är viktigt när det gäller institutets roll och inriktning.

Institutets arbete ska inriktas på konkreta och allmänt förekommande frågor som berör primärvården för att på så sätt utgöra ett stöd för personalen i primärvården. Detta är ett viktigt område.

Hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete i samverkan med Folkhälsoinstitutet är också en viktig roll och inriktning.

Vad vi nu snart ska fatta beslut om är ett nätverk för att stärka och utveckla primärvården – ett nätverk som ska ha referenser från vård i glesbygd och storstad att arbeta med – men också för att arbeta med att sprida redan goda lösningar till alla delar inom den svenska primärvården.

Med detta, fru talman, yrkar jag avslag på reservationerna och bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet.

Anf. 59 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Förutom den något intressanta diskussionen om vad institutet ska heta som väl mer belyser dess onödighet skulle jag vilja fråga Lars U Granberg vad institutet egentligen ska göra. Här har getts förklaringen att det ska göra si och så. Men även regeringen skriver att det redan i dag finns ett stort antal organisationer och myndigheter som arbetar med frågor om kunskap och kunskapsspridning inom primärvården, såväl nationellt som regionalt och lokalt.

Vad är det som institutet ska tillföra? Vad är det för kunskap som inte sprids genom de kanaler som finns? Vad är det som hindrar landsting och kommuner att utveckla teamsamarbete och som gör att det behövs ett institut som går in och talar om att utveckla ett teamsamarbete? Vad är det som saknas i fråga om folkhälsan? Vi har ju Socialstyrelsen som arbetar med det området. Vi har också Folkhälsoinstitutet samt regionala folkhälsoenheter ute i landstingen, och kommunerna arbetar med folkhälsa och prevention. Vad är det som institutet ska tillföra som inte dessa kan göra om de får stimulans att arbeta och ges sådana villkor?

Vad som behövs är inte ett nytt institut som ska sitta och bevaka sitt område, ta kontakter och byråkratisera vägarna. I stället behövs det lite smörjmedel så att man har krav på att de resurser som vi redan sätter av fungerar.

Sedan säger Lars U Granberg att Socialdemokraternas stora mål med vad de har gjort är att de har velat säkra allemansrätten i sjukvården. Under de sju år som ni har haft regeringsmakten har allemansrätten eroderats, grävts ur. Det är ju nu som folk har allt svårare att få tillgång till sjukvården och primärvården. Det var betydligt bättre under den borgerliga regeringen. Nu måste människor skaffa sig privata försäkringar därför att de inte kan lita på primärvården och sjukvården i övrigt.

Lars U Granberg säger att Socialdemokraterna säkrar allemansrätten. Det är ju det som ni totalt har misslyckats med.

Anf. 60 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Jag var inne på huvuduppgiften för institutet i mitt anförande. På de områden där det finns goda kunskaper att tillgå ska institutet utgöra ett nätverk. Man ska samla ihop kunskaper och se till att de sprids.

Man kan tyvärr inte säga att det finns en teamkänsla i primärvården runtom i hela Sverige. Detta institut kan samla på sig kunskaper från ställen där teamarbetet har nått längre och sprida dem vidare till de områden som inte har lyckats komma så långt.

En annan viktig orsak till att vi lägger fram detta förslag är att professionen var väldigt positivt inställd till institutet, förutom en grupp och det var Läkaresällskapet. Man betonade att institutet kan få betydelse för utveckling av professionalism inom primärvården. Det är också ett argument för att vi vill inrätta institutet.

Anf. 61 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Jag är något förvånad. Nätverk kännetecknas just av att det är ett nätverk för kommunikation. Men här ska man tillgodose nätverkets behov genom att centralisera och byråkratisera kontakterna.

Jag undrar om Lars U Granberg vet hur mycket konferenser som hålls. Varför ska ett institut behöva sprida kunskap om olika modeller? Problemet är snarare att det är för mycket konferenser, vilket gör att folk är borta från sina arbetsplatser. I stället för att vårda sina patienter deltar folk i konferenser om hur de ska samarbeta, men sedan samarbetar de inte. Felet ligger ju på en helt annan nivå.

Det finns möjlighet att sprida kunskap via IT. Varenda vårdcentral är uppkopplad på nätet och där kan man gå in och skaffa sig kunskaper, inte bara från Sverige utan från hela världen. Det hela är en illustration av hur man bygger upp någonting som – precis som Lars U Granberg säger – en del av professionen var positiv till.

Svensk förening för allmänmedicin var positiv. För dem är detta lite grann av att få en liten guldkant och möjlighet att visas upp. Men det finns ju inget patientperspektiv här, och det finns inget stöd från andra. Man anser att detta i stället riskerar att cementera det revir som redan finns och där det är svårt för allmänmedicinare att samarbeta med övriga specialister. Detta bör i stället rivas upp, och man bör se till att det kommer till stånd ett verkligt samarbete.

Det var naturligtvis ett krav från Svensk förening för allmänmedicin på regeringen att man måste lägga det här offret på föreningens altare för att de skulle stödja den nationella handlingsplanen som antogs för ett par år sedan. Då hade föreningen detta som krav. Men det tillför ju inte patienterna och inte utvecklingen av vården någonting, utan det är bara en åtgärd för att visa att man har gjort någonting. Men det är ingenting som tillförs vården.

Anf. 62 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Leif Carlson och jag har helt olika syn på det här institutet och dess möjligheter.

Institutet ska jobba i tre års tid. Det kommer att göras löpande utvärderingar av institutets arbete, och vi kan säkert ta del av vad man åstadkommer respektive inte åstadkommer under dessa tre år. Vi får nog återkomma längre fram till den debatt som vi är inne på nu. Men vi har helt skilda åsikter om vad institutet kan åstadkomma.

Anf. 63 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag förstår att Lars U Granberg har planerat att hålla ett anförande om bildandet av ett familjemedicinskt institut. Men jag vill ändå fråga: Vad ska regeringen göra åt äldreården och det som inte fungerar? Jag är solklar över att om detta hade uppdagats i någon vård med en annan driftsform hade regeringen agerat. Jag undrar: Hur ska man agera? Man kan inte bara säga att det ska bildas ett familjemedicinskt institut.

Tycker Lars U Granberg att införandet av en värdighetsgaranti skulle vara en lösning på problemet?

Anf. 64 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Först vill jag gå in på Catherine Pålssons huvudanförande där hon tog upp händelserna i Gislaved. Det som har hänt är tragiskt för alla som jobbar inom äldreården. Många gånger handlar det om personers lämplighet att jobba med människor, vilket är väldigt svårt att skydda sig emot oberoende vilken driftsform man tillämpar eller vilka regler som man sätter upp. I det här fallet handlar det kort och gott om personer.

Vad ska vi göra för att komma till rätta med problemet? Jag tror att det är viktigt att inrätta ett familjepolitiskt institut och att det får jobba med just diagnostisering kopplat till en primärvård som har möjligheter att genom teamverksamheter rotera specialkunskaper från landstinget till primärvården. Teamverksamheten ska hela tiden vara flexibel och kunna anpassas efter behov. Dessa behov ska institutet läsa av. Det är en av deras uppgifter.

Anf. 65 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i Lars U Granbergs konstaterande, att alla givetvis mår dåligt i en sådan här situation. Det är nog många fler – personal och pensionärer – inom äldreboendena som mår dåligt. Personalen känner sig otillräcklig. Man vill göra ett bra jobb, och man försöker så gott man kan. Men man har inte möjlighet att tillgodose alla olika krav som ställs på en.

Mycket av personalens kraft har pumpats ur. Man har inte så värst mycket kvar att ge när det kommer nya besparingskrav. Jag har den allra största förståelse för denna otillräcklighet.

Trots allt räcker det inte att ha förståelse. Vi måste också göra någonting. Det är beklämmande. Jag skäms över att ädelreformen nu har varit i kraft i tio år, och vi har inte ens lyckats att utbilda lite mer än hälften av personalen inom dessa boenden – precis som om inte dessa pensionärs sjukdomstillstånd skulle vara lika viktiga att behandla som de sjukdomstillstånd som vi i vår ålder har.

Vi ska känna empati för hela situationen, och det gör jag också. Men vi är ansvariga för de människor som har det svårt och som inte själva kan hävda sin rätt, nämligen pensionärerna. Vad ska vi då göra? Tycker Lars U Granberg att införandet av en värdighetsgaranti vore ett sätt att komma till rätta med problemet, eller vad ska vi göra?

Anf. 66 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att debatten gäller ärendet om bildande av ett familjemedicinskt institut.

Anf. 67 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att vi ska hålla oss till det som vi ska debattera.

Jag tror att det finns många goda idéer. Man har jobbat olika ute i kommunerna. I min hemkommun Piteå har man en väldigt bra äldrevård och äldreomsorg. Man har gjort forsknings- och utvecklingsinsatser. Det finns inga köer. Det är hela tiden möjligt för äldre att få plats när de så behöver det. Personalen känner sig väl till mods med sitt arbete i den organisationen.

Låt detta institut, som förvisso ska jobba på primärvårdssidan, vara det som snappar upp goda idéer och sprider dem vidare till andra delar. På så sätt skapar man ringar på vattnet.

Anf. 68 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Vi är överens när det gäller det familjemedicinska institutet. Men vi har ett antal motioner från allmänna motionstiden, och vår

reservation handlar om läkarmedverkan inom äldre vården. Vi är tydligen enligt betänkandet ändå överens om att det här är väldigt viktigt. Men åtminstone vi i Folkpartiet tycker att det har gått så lång tid och ingenting händer. Under tiden blir det många människor som far illa av att de inte får den medicinska vård som de verkligen är i behov av.

Därför vill jag fråga Lars U Granberg: Har Socialdemokraterna några konkreta förslag för att påskynda att medicinsk vård kommer till stånd även för människor i särskilt boende? Då menar jag läkarmedverkan men även medverkan av sjuksköterskor, som verkligen kan ta tag i de problem som människorna har på äldreboendena.

Anf. 69 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Det som vi slog fast i den nationella handlingsplanen ligger väldigt mycket i linje med det som Kerstin Heinemann tar upp om vad man ska ha rätt att tillgå i äldreboenden.

I det betänkande som vi nu behandlar finns inga förslag om riktade medel eller extra pengar till insatser på det området. Om det är det som Kerstin Heinemann vill ha, måste vi komma tillbaka i en debatt om det någon annan gång.

Anf. 70 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det handlar ju inte bara om pengar när det gäller att se till att den medicinska vården ska fungera. Det har hitintills talats väldigt mycket om att det här är en sak som kommuner och landsting ska kunna samverka kring, och se till att det fungerar.

Det är ändå så att Socialdemokraterna har ett stort inflytande i många av landstingen i Sverige men även i många kommuner. Kanske regeringen skulle kunna ta ytterligare initiativ för att se till att samarbetet kommer i gång. Det handlar inte om något yrkande om pengar i vår motion, utan det handlar om att man måste sätta fart på den här processen så att människor slipper fara illa.

Anf. 71 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Jag kan dela den uppfattningen. Vi får väl stöta på regeringen så att man kommer tillbaks med sådana förslag. Det är det enda jag kan säga.

Anf. 72 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Lars U Granberg och jag är överens om institutets tillkomst och inriktning. Därför ska jag begränsa mig till en enda fråga, och den gäller just lokaliseringen.

Livskraft i hela landet, säger ju Centerpartiet, och det är då speciellt viktigt att pröva möjligheterna att förlägga nya verksamheter utanför storstadsområdena. Ett exempel har vi just i dag, där möjligheten är uppenbar att det, enligt min uppfattning, skulle kunna fungera alldeles utmärkt med en lokalisering utanför storstadsområdena.

Min fråga till Lars U Granberg är: Varför tar inte ni och den socialdemokratiska regeringen chansen att sprida verksamheter när möjligheten nu finns?

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Bildande av ett
familjemedicinskt
institut m.m.*

Anf. 73 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson vet mycket väl att jag är norrbottning och kommer från Piteå. Kanske skulle det då vara någon sorts garanti för att jag skulle ställa mig upp och slåss för en etablering utanför storstadsregionerna. Det är två invändningar som jag har mot det.

För det första: Det är inte regeringen som ska besluta om det, utan det är föreningen själv som ska fastställa var institutet ska etableras.

För det andra: Jag tror inte att treåriga projekt – om det är det som Centerpartiet hänger upp sin livskraft i hela landet på – och nätverk med en eller två personer här och en eller två personer där ger mycket till livskraft, tyvärr.

Därför tycker jag inte att vi över huvud taget ska lägga oss i frågan om lokaliseringen.

Anf. 74 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det är en fråga om vilja. En av deltagarna i institutet är faktiskt staten. Har man intresse av att sprida verksamheter, även om det ger ett begränsat antal arbetstillfällen, tycker jag att man ska ta dessa tillfällen – många bäckar små.

Det är väl uppenbart att det här som i all lokaliseringspolitik är en skiljelinje. Lars U Granberg representerar ett centralistiskt parti, och jag representerar ett decentralistiskt parti. Jag tycker att man ska ta möjligheterna när de finns, även om det ger relativt få arbetstillfällen, att sprida verksamheter över landet. Det må vara Dalarna, det må vara Norrbotten, det må vara övriga delar av landet som har problem med befolkningsutvecklingen. Jag tror att vi ska ha en ödmjukare inställning, och där vi kan hitta verksamheter och utvecklingsmöjligheter där ska vi ta dem. Förringa inte ett mindre antal arbetstillfällen!

Jag konstaterar att vi åter missar en möjlighet. Men vi från Centerpartiet kommer inte att ge oss, utan vi letar hela tiden efter möjligheter att sprida ut verksamheter över landet. Och någon gång vore det roligt att få ett stöd från Socialdemokraterna i det jobbet.

Anf. 75 LARS U GRANBERG (s) replik:

Fru talman! När det gäller frågor om etablering ute i landet skulle jag kanske vilja ge ett stöd till något som är större än ett nätverk som ska vara i gång i tre års tid. Det är mitt svar på frågan.

Jag ska gå tillbaka till vad vi gör. Jag tycker att jag var ganska tydlig i mitt huvudanförande på hur jag och vi socialdemokrater ser på det arbete som det familjemedicinska institutet ska utföra. Det är viktigt att det finns ett informationsflöde mellan landsbygd och storstad när det gäller de vårdproblem som skiljer dessa, vad jag kallar, två ytterligheter åt. Sedan tror jag inte att vi ska gå in och styra, utan vi ska ge det här institutet en möjlighet att bildas på rätt sätt och få en verksamhet som fungerar.

Återigen: Tre års tid och mycket av nätverksstruktur – om det hade varit något mer rejält kanske jag hade kunnat sträcka ut en hand för att hjälpa Dalarna.

Anf. 76 CARINA MOBERG (s):

Fru talman! Tillskapandet av ett institut till stöd för primärvårdens kunskapsutveckling är mycket positivt och helt i linje med de krav som primärvården har på sin verksamhet för att fortlöpande utvecklas. Man bör kunna ha stora förhoppningar på institutet som en gemensam arena för alla verksamma inom primärvården. Jag känner dock ett behov av att bidra till debatten genom att föra ett kort resonemang om de två begreppen generalist och specialist ur ett kompetensutvecklingsperspektiv.

I utredningen som ligger till grund för regeringens förslag betonas att det familjemedicinska institutet ska arbeta med kompetensutveckling av det generella och inom allmänmedicin, inte när det gäller det specifika eller inom specialistområden.

Jag anser att man kan diskutera hur definitionen av vad som är generellt ska göras. Enligt utredarens definition är det läkare och distriktsköterskor som är generalister. Övriga yrkesgrupper är ”till viss del generalister men mest specialister”.

Alla professioner arbetar i team, så detta område ska institutet syssla med, men inte specialisternas områdesspecifika kompetensutveckling. Redan resonemanget med generalist och specialist kan alltså skapa problem när det gäller hur resurserna ska användas och vad de ska räkna till.

Låt mig ta sjukgymnaster som exempel. Sjukgymnaster har generell kompetens att bedöma alla typer av patienter, men enligt Socialstyrelsens allmänna råd om kompetenskrav för anställning ska en sjukgymnast för att ge god vård också kunna erbjuda områdesspecifik kompetens inom sex områden. Sjukgymnasters åtgärder är av hög kvalitet och mycket skiftande inom olika områden, vilket ställer krav även på specifik kunskap och kompetens.

Enligt Sjönells förslag finns det en risk att sjukgymnasters kompetenshöjning inom dessa sex områden skulle kunna klassificeras som specifik kompetens och alltså inte innefattas i det familjemedicinska institutets verksamhet. Det är i detta sammanhang viktigt att komma ihåg att sjukgymnaster i primärvården inte kan remittera patienter till sjukgymnaster i sluten vård utan endast hänvisa till annan kollega i primärvården, där kompetensen måste finnas och utvecklas.

Enligt min mening måste vi se till att institutets resurser enligt förslaget kommer att räcka till fortbildning för andra personalgrupper än läkare och att det kommer att räcka till fortbildning och utveckling av team. Syftet med institutet får inte bli att rekrytera och utbilda läkare i allmänmedicin. Det är bra att utskottet ger regeringen till känna att även folkhälsoarbetet bör beaktas.

Fru talman! Arbetet i primärvården kräver ett tänkande som avspeglar helheten, och detta kan inte vara förbehållet några få yrkeskategorier. Det krävs en ömsesidig respekt mellan yrkeskategorierna och deras olika kompetenser för att uppnå målen med den nationella handlingsplanen.

Jag har inget eget yrkande utan ställer mig bakom utskottsmajoritetens förslag. Jag vill bara passa på att konstatera att i denna debatt som i så många andra nämns alltid läkarna när vi pratar om yrkeskategorier

inom vården. Också sjuksköterskorna nämns alltid. Sedan kommer resten av alla skickliga yrkesutövare som ”övriga”. Tack för ordet!

Prot. 2001/02:60
30 januari

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

6 § Kriminalvårdsfrågor

Kriminalvårdsfrågor

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2001/02:JuU6
Kriminalvårdsfrågor.

Anf. 77 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Vi moderater står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer och särskilda yttranden, men jag nöjer mig med att så här inledningsvis yrka bifall till reservation 1.

Våldet ökar i svenska fängelser. På minst 30 av landets fängelser har internerna organiserat sig i kriminella gäng. Det, fru talman, är vardagen i svensk kriminalvård. Det här har jag hämtat från tidningen Metro årets andra dag. Enligt Roal Nilssen, ombudsman på SEKO Kriminalvård, anmäls varje år runt 300 mer eller mindre allvarliga incidenter till Kriminalvårdsstyrelsen. Mörkertalet bedöms dock som enormt: ”Den verkliga siffran är minst den tredubbla. I stort sett varje vecka inträffar en allvarlig händelse inom kriminalvården.” Detta säger också Roal Nilssen till Metro.

En stor del av våldet inne på anstalterna är kopplat till narkotika, vare sig det rör sig om eget bruk, försäljning eller insmuggling. Jag anser att regeringen visar en handlingsförlamning när det gäller att komma till rätta med narkotikan på anstalterna. Jag vill redan här ställa en fråga till Yilmaz Kerimo, som för regeringens talan i dagens debatt. Vilka åtgärder är Yilmaz Kerimo och Socialdemokraterna beredda att genomföra för att få bort, eller i varje fall kraftigt minska, tillgången till narkotika inne på våra svenska anstalter?

Jag fortsätter med ytterligare ett citat från Metro samma dag, den 2 januari detta år. Man skriver så här: ”Ett av de största problemen inom kriminalvården i dag är att fängelserna är så överfulla att det inte går att flytta en bråkig fånge till en annan anstalt.” Också detta citat är från talesmannen för SEKO-anslutna inom kriminalvården.

Förra året inträffade ett antal upplopp och gisslantaganden inom den svenska kriminalvården. En av orsakerna till dessa händelser anges vara den höga beläggningen. Det är om inte omöjligt så i alla fall mycket svårt att flytta en intagen som bråkar till en annan anstalt. Detta vet de intagna om, och de utnyttjar situationen.

Jag vet inte vilken tilltro Yilmaz Kerimo och Socialdemokraterna har till de anställdas fackliga organisationer, men att döma av de åtgärder som ni politiskt lägger fram ligger det nära till hands att tro att man talar för döva öron till er. Varje månad kommer verksamhetsstatistik från Kriminalvårdsstyrelsens planeringsenhet, och på första sidan i den senaste utgåvan läser jag: ”Antalet verkställighetsfall på häkte, det vill säga klienter vars domar är verkställbara men som fortfarande är kvar i häkte i

avvaktan på rätt anstaltsplats, fortsätter att vara högt. I december var de 268 och av dessa hade 201 väntat på lämplig anstaltsplats mer än sju dagar. Orsaken till det höga antalet verkställighetsfall på häkte är alltför anstalternas ansträngda beläggningssituation. Detta gör att det är svårt att hitta lämplig plats, främst vad gäller slutna anstaltsplatser.” Så står det alltså i kriminalvårdens senaste statistik.

Fru talman! Det behövs fler platser inom kriminalvården. Främst är det platser på anstalter som saknas. Dagens situation med fullbelagda fängelser och häkten rimmar illa med en bra kriminalvård, en kriminalvård som har förutsättningar att bedriva en meningsfull vård mot missbruk och erbjuda de intagna nödvändig rehabilitering och utbildning.

Kriminalvården måste få bygga nytt. I sitt budgetunderlag inför årets budget begärde Kriminalvårdsstyrelsen att få börja planera en ny anläggning. Detta kan inte vara okänt för någon av oss i justitieutskottet, och allra minst för Yilmaz Kerimo som själv, tillsammans med bl.a. mig, sitter i Kriminalvårdsstyrelsens styrelse.

Enligt SEKO behövs det 400 nya platser för att komma ned till en rimlig beläggningsnivå. Vi moderater ställer oss bakom utökningen av antalet platser inom kriminalvården. Förutom behovet av ytterligare platser finns det fortfarande en rad äldre fängelser som är i behov av att moderniseras eller bytas ut. De kanske inte är från medeltiden, för att travestera en av justitieutskottets ledamöter, men väl från 1800-talet.

Med dagens beläggningsnivå är det mycket svårt att bedriva en vettig kriminalvård och samtidigt hålla en hög säkerhetsnivå. Ibland har jag faktiskt snuddat vid tanke att när ni socialdemokrater inte har resurser så att kriminalvården kan fylla strafftiden med innehåll, påverkansprogram och missbrukarvård, eller då platsbristen blir akut, blir ofta reaktionen att ni försöker minska på strafftiden eller hitta på någon ny påföljd.

Det vore bra både för dem som arbetar i kriminalvården och för dem som är intagna om Yilmaz Kerimo i sitt anförande kunde besvara följande frågor: Vilka åtgärder är Yilmaz och Socialdemokraterna beredda att vidta för att komma till rätta med den allt svårare beläggningssituationen? Och så en berättigad följdfråga: Är det möjligen så att ni planerar nya förslag som ska möjliggöra att ännu fler av de fängelsedömda kan frigges innan ens två tredjedelar av strafftiden är avtjänad?

Fru talman! Jag ska nu kommentera några av våra reservationer och särskilda yttranden. Den gällande kriminalvårdslagen är från 1974. Det låter kanske inte så ålderstiget för oss här, som har kommit en bit upp i åren, men lagen har snart 30 år på nacken och är präglad av en annan tid, då brottsligheten var av ett helt annat slag än dagens brottslighet. Vi anser att det är dags att skriva en helt ny kriminalvårdslag med andra utgångspunkter än den som gällde i nådens år 1974.

Vidare anser vi att regeringen ska utreda möjligheten till farmakologisk behandling av vålds- och sexualbrottsdömda. Frågan är naturligtvis inte lätt, det är jag den förste att erkänna.

Men de barn som riskerar att utsättas för dessa brott måste faktiskt sättas först. I dag frigges oftast även de som dömts för sexualbrott mot barn efter att två tredjedelar av straffet har avtjänats. Jag tycker att ett minimikrav för att dessa brottslingar ska bli frigivna redan efter att två tredjedelar av straffet har avtjänats borde vara att den dömde frivilligt

underkastar sig farmakologisk behandling för att minska den felaktigt riktade sexualdriften.

I en annan reservation behandlar vi kostnaderna för utvisningsdömdas hemresor. Vi anser att det är stötande att kriminalvården inte har befogenhet att sätta undan pengar till hemresan av de pengar som den dömda tjänar ihop under sin tid i fängelset. Utskottsmajoriteten konstaterar i betänkandet att det är möjligt att använda de medel som den intagne erhåller under fängelsetiden. Utskottet skriver emellertid: "Detta förutsätter att den intagne samtycker till det."

Fru talman! Detta är nog ett av de mest passiva konstateranden som jag har läst i ett betänkande här i riksdagen. Det är väl i alla fall så att om viljan finns har vi här i riksdagen möjlighet att ändra de bestämmelser som finns? Det är väl trots allt därför som ett antal människor ute i olika län har valt oss till denna position? Att bara passivt konstatera att det är på detta vis och att den enskilde måste ge sitt medgivande är för mig stötande.

Därför vill jag naturligtvis skicka med en sista fråga i detta anförande till Yilmaz Kerimo. Varför vill Yilmaz Kerimo och Socialdemokraterna inte ändra dagens bestämmelser så att det blir möjligt att sätta undan av de pengar som den dömda tjänar in under fängelsetiden, pengar som sedan ska användas till den utvisningsdömdes hemresa?

Fru talman! Avslutningsvis: I ett av våra särskilda yttranden tar vi upp möjligheten att se på alternativa driftsformer då det gäller kriminalvården. Det kan gälla att hela eller delar av verksamheten kan skötas av någon annan. Arbetsdriften är ett exempel på verksamhet som med fördel kan skötas av någon utomstående entreprenör. Det är naturligtvis också möjlighet att lägga ut hela verksamheten på entreprenad.

Jag har själv haft möjlighet att se detta i bl.a. Skottland. Här skilde man på driften och myndighetsutövningen, vilket jag tycker är nödvändigt och bra. Ett privat bolag hade byggt anstalten och hade avtal om att sköta den dagliga driften under ett visst antal år. All myndighetsutövning, t.ex. att bevilja eller avslå permissionsansökningar, sköttes av kriminalvården. Detta är alltså en myndighetsutövning och kan inte läggas ut på entreprenad. Inte ens vi som gillar entreprenader anser att detta ska läggas ut på entreprenad. Den dagliga driften sköttes av personal anställd av entreprenören. Detta är en mycket intressant och bra uppdelning. Det blir tydligt. De som sköter den dagliga driften har inte med vare sig bestraffning eller belöning att göra. Permissioner, isoleringar och restriktioner sköts av myndighetens representant. I dagens läge är det ofta på det sättet i fängelser att man först är kontaktman och ska hjälpa den intagne. Och i nästa roll, när man sätter på sig nästa keps, mössa eller uniform, ska man avslå eller bevilja permissioner. Jag tycker att det finns en liten poäng i att ha detta uppdelat. Det hade man gjort i Skottland, och det tycker jag är bra, och jag skäms inte för de tankarna.

Anf. 78 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! När våra barn var små hade min man och jag en gång ett meningsutbyte om hur fostran skulle ske. Jag vet att vi höjde våra röster lite grann. Då sade ett av våra barn: Mamma och pappa gräla inte! Jag vet att jag tyckte att jag väldigt klokt sade: Nej, vi grälar inte, vi diskuterar. Sedan gick det bara några dagar så hamnade våra barn i ett riktigt

Prot. 2001/02:60
30 januari

Kriminalvårdsfrågor

barnslagsmål. Jag skyndade mig fram och sade: Slåss inte barn! Då svarade en av ungarna: Nej, vi slåss inte, vi bara diskuterar.

När man läser Norstedts ordbok kan man se att ordet diskutera betyder utbyta meningar om. När man slår upp ordet debattera så får man ungefär samma tolkning, nämligen dryfta, överlägga och ha meningsutbyten om.

Jag vet inte hur våra väljare – om det finns några som följer våra debatter, i dag finns bara två på läktaren, och några kanske läser protokollet – uppfattar våra meningsutbyten eller överläggningar. Om det är något ämne som jag skulle vilja understryka vikten av att vi för en diskussion om i denna debatt så är det hur vi på ett bättre sätt ska kunna tillvarata kriminalvårdens möjligheter och förbättra den tid som våra dömda finns på anstalt.

Fru talman! Det finns många motioner och yrkanden som jag skulle vilja stanna vid i denna behandling av motioner från allmänna motionstiden. Jag ska koncentrera mig på några av de yrkanden som vi kristdemokrater har framställt. Jag yrkar bifall till reservation 4 under punkt 3, och vi står även bakom våra övriga reservationer.

Det är angeläget att förändra situationen inom kriminalvården. De nedskärningar som har gjorts under de senaste åren har drastiskt försämrat verksamheten, vilket också har lett till sämre rehabiliteringsmöjligheter, sämre resultat och därmed också alltför återfall.

Jag brukar säga att våra anstalter liknar själlösa förvaringsboxar utan adekvat vård. Och jag tycker faktiskt det. Vi kristdemokrater vill vara med och försöka förändra detta. Därför har vi i vårt budgetalternativ anslagit 337 miljoner utöver regeringen till kriminalvården.

Vi som deltog i delegationsresan till Lettland och Litauen fick se hur man där renoverade sina fängelser och hur man jobbade intensivt med att starta utbildning av dem som arbetade på anstalterna med motivationsprogram osv. Detta gjorde man trots att man hade oerhört bristande resurser. Och visst borde väl vi i Sverige kunna göra mycket mer?

Regeringen beskriver i regeringsförklaringen vilka mål man har med den svenska kriminalvården. Man skriver:

”Kriminalvårdens insatser för att förebygga återfall i grov brottslighet och drogmissbruk ska öka.”

Men som vanligt ligger de vackra skrivningarna ganska långt från verkligheten, tycker jag. Ett exempel är de individuella handlingsplaner som en av våra reservationer handlar om. Detta har vi kristdemokrater påpekat i flera år. Vi har också hävdat att i de fall som det har funnits handlingsplaner har de varit dåligt underbyggda och inte följts upp. Nu redogör utskottsmajoriteten i betänkandet för BRÅ:s rapport, där man konstaterar att inte ens hälften av fallen som ingick i undersökningen innehöll en planering som motsvarade kraven. Ändå skriver majoriteten i texten att ”önskemålen om handlingsplaner får anses vara tillgodosedda med de regler som finns på området”, och så avstyrker man yrkandena. Detta tycker jag är ofattbart. Kan Yilmaz Kerimo kommentera det i dag? Det tycker jag skulle vara intressant att höra.

Jag fick ett brev från en långtidsdömd. Han hade suttit av fyra av åtta år och ännu inte fått någon individuell handlingsplan. Varför är dessa individuella handlingsplaner så viktiga? Jo, därför att de är det enda sättet att motivera den intagne att förändra sitt liv, att man sätter upp mål på

förändringar i den dömdes liv och en planering för hur tiden fram till frigivandet ska se ut och hur den ska användas på ett optimalt sätt för att man ska få till stånd en positiv utveckling för den dömd.

Jag citerar igen från regeringsförklaringen:

”Kriminalvårdens insatser för att förebygga återfall i grov brottslighet och drogmissbruk ska öka.”

Men då måste det ju tillföras mer resurser till kriminalvården. I budgetpropositionen beskrev regeringen sin och Kriminalvårdsstyrelsens målsättningar för verksamheten. Man skriver:

”Kriminalvård i anstalt ska utformas så att den dels främjar den intagnes anpassning i samhället, dels motverkar skadliga följder av frihetsberövandet. Verksamheten i anstalt ska från början inriktas på att förbereda den intagne för frigivningen.”

Jag vill fråga Yilmaz Kerimo: Anser Socialdemokraterna att man lever upp till kriminalvårdens inriktning och målformulering, speciellt när det gäller att de intagna inte har några handlingsplaner?

Vi som deltog i kriminalvårdskonferensen i Örebro – det gjorde Yilmaz också – fick en god insikt i vad man kunde åstadkomma om man bara hade resurser för att genomföra program. Vi kunde också se hur angeläget det var att den rehabiliteringsinsats som gjordes var noggrann, genomtänkt och fick ta tillräckligt lång tid för att resultaten inte rent av skulle bli de motsatta utan för att de skulle leda till en positiv utveckling hos den dömd.

Det handlar väldigt mycket om att identifiera riskgrupper tidigt. Därför har vi i en annan reservation krävt att kriminalvården ska få resurser till att utveckla sin förmåga att mäta resultaten av sin verksamhet. Det finns också behov av mer forskning. Vi yrkar i vår motion att regeringen ska ge Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att ta fram nya metoder för att mäta resultaten av verksamheten.

Majoriteten skriver i texten att man delar uppfattningen i vår motion att programmets effekter behöver klarläggas. Vidare säger man: ”Det är därför glädjande att en av grundbultarna i de nya nationella programmen är att det ska gå att utvärdera effekterna.” Ja, det är väl det minsta man skulle vilja kräva av programverksamheten att det ska gå att utvärdera om den över huvud taget har lett till någonting. Det ska bli intressant att följa den här verksamheten. Men jag tycker faktiskt att majoritetstexten är svag på det här området.

Sexuella övergrepp på barn vet vi alla är ett ämne som innehåller väldigt många och svåra överväganden. Det viktigaste är självklart att barnens ställning uppmärksammas särskilt. Men då det gäller förövaren har Kristdemokraterna i flera år drivit frågan att medicinsk behandling, precis som Jeppe var inne på, i kombination med terapi skulle användas mer frekvent i kriminalvården.

Den behandling som finns i dag på våra anstalter för sexualbrottsdömda är bristfällig. Detta medger också majoriteten i sin text. I dag är det så många som 28 % av de sexualbrottsdömda som inte placeras på någon anstalt där man har program för dem eller som över huvud taget kommer i kontakt med någon programverksamhet som berör sexualbrottet. Dessutom är dokumentationen helt bristfällig både på individnivå och på programnivå och måste förbättras om effektutvärderingar ska kunna

göras i framtiden. Detta enligt Kriminalvårdens forskningsstudie *Att påverka och påverkas*.

Har man läst den här rapporten inser man hur liten bit vi har kommit då det gäller behandlingen av sexualbrottsdömda. Majoriteten citerar också rapporten i texten och skriver att bedömningen är "att den vetenskapliga underbyggnaden, anpassningen till målgruppen och genomförandet av program för sexualbrottsdömda i fängelse i dag inte är tillfredsställande". Nej, det är precis det vi skriver om i vår motion och som vi vill förändra.

Formerna för prioritering av klienter till behandling och dokumentationen av såväl programmets innehåll som genomförda insatser på individnivå är bristfälliga. Ändå konstaterar utskottet sammanfattningsvis att verkställighetsinnehållet för de aktuella gärningsmännen undergår en positiv utveckling. Låter inte det rätt motsägelsefullt?

Vi kan bara konstatera att insatserna för att behandla sexualbrottsdömda inte är vad de borde vara, och det vill vi kristdemokrater förändra. Det finns också med i vår motion.

Till sist, fru talman, vet vi att regeringen lovade ett antal förbättringar inom kriminalvården inför 2001. Det skulle bli bättre innehåll i programverksamheten, 100 nya anstaltsplatser, 30 nya häktesplatser, utökad programverksamhet med ett hundratal platser, personalutbildning, mindre och säkrare avdelningar, etc. Löftena fortsätter utan att man för innevarande år utökat resurserna till kriminalvården.

Samtidigt får vi samfälliga rapporter från anställda, intagna, m.fl. om att det är en mycket bekymmersam situation ute på våra anstalter. Programverksamheten har försämrats, ansökningar om att få starta motivationsavdelningar har avslagits och personalresurser har skurits ned.

Då vill jag till sist fråga Yilmaz, som sitter i Kriminalvårdsstyrelsen och har en oerhört kraftfull möjlighet att med denna insyn och denna förmåga till majoritetsställning påverka och förändra kriminalvården: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att förbättra situationen i kriminalvården när man nu inte har avsatt några resurser som det går att prata om?

Jag säger inte att våra resurser är tillräckliga heller, men jag inser att vi kommer att få stora problem framöver i Sverige i vår kriminalvård om vi inte genast börjar åtgärda och förändra situationen från det utgångsläge som den har i dag. Den kan inte bli så mycket sämre, men den kan ändå bli sämre, och då får vi bara ännu fler återfall. Vi måste motverka att människor på nytt återfaller i kriminalitet. Situationen med de droger som finns på anstalterna får vi ta upp i en annan debatt. Det är bara en sak som gör att människor inte rehabiliteras. Det vore tacksamt och bra om Yilmaz på ett klart och tydligt sätt kunde klargöra regeringens hållning i denna fråga.

Anf. 79 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! "Peter har tillbringat tjugotvå år av sitt liv i fängelse, nu senast för mord. Om några dagar släpps han ut. Men risken är stor att han snart är tillbaka bakom murarna. Det senaste decenniets fångenvård har präglats av hopplöshet och känslan av att ingenting fungerar.

Hur länge är vi beredda att acceptera att kriminella återvänder till samhället lika farliga eller farligare än när de burades in?"

Detta är ett citat från sen höst ur Dagens Nyheter.

Situationen inom svensk kriminalvård är synnerligen ansträngd. Platssituationen är mycket besvärande. Överbeläggningen skapar bekymmer. De ständiga förflyttningarna för att få pusslet att gå ihop kräver inte bara ökade transportkostnader, de rycker undan kontinuiteten i pågående rehabiliteringsprogram, undervisning osv.

Det är ständigt ny personal att skapa relationer till. Det är svårigheter att kunna avgränsa grupper för att kunna minska t.ex. narkotikan på anstalterna.

De som finns på slutna anstalter i dag är intagna som är dömda till längre straff. De som är dömda till lättare straff är till större delen placerade i frivården. Detta i sin tur har ökat trycket på frivården som inte, trots den ökade arbetsbördan, fått extra resurser.

BRÅ kom ut med en rapport där det står att sex månader efter frigivning från fängelse har de villkorligt frigivna i stor utsträckning en lika dålig social situation som när de frigavs. Hälften av de villkorligt frigivna dömdes eller misstänktes för ett nytt brott inom sju månader efter frigivningen.

Alltfler förs ut på öppna anstalter, trots att de som är intagna är brottslingar som är dömda för grova brott. Frågan man kan ställa sig är hur rättssäkerheten påverkas av detta.

Kriminalvården är utsatt för stora fortsatta besparingar. Dessa besparingar sätter påtagliga spår i verksamheten.

Återfallsprocenten är fortfarande mycket hög. Denna måste vända. Det är en viktig del i det brottsförebyggande arbetet.

Min fråga till majoritetsföreträdaren är om man tycker att situationen är hållbar i den svenska kriminalvården och om man inom den svenska kriminalvården bedriver ett brottsförebyggande arbete på ett optimalt sätt. Jag tycker att bilden ser mycket dystert ut.

Fru talman! Rehabiliteringen är otroligt viktig för att kunna komma tillbaka i samhället. Rehabiliteringen styrs av program som i dag är fruktansvärt manualstyrda från centralt håll. Det finns inget utrymme för initiativ underifrån. Detta i sin tur leder till frustration och i sin tur till att arbetsmiljön blir sämre. Det gäller att skapa en bättre arbetsmiljö, att ta vara på personalens kompetens och initiativförmåga.

Centerpartiet anser att det är viktigt att använda mer resurser i verkligheten än vad som sker i dag på den centrala staben.

Centerpartiet förespråkar också införandet av ett bonussystem, där de som följer de olika programmen och reglerna som finns på de olika anstalterna kan påräkna fördelar. De som missköter sig får förmånerna indragna. Vi såg exempel på detta när utskottet besökte kriminalvården i Kanada.

I en reservation tar vi upp frågan om att gärningsmän som misshandlar kvinnor måste få en adekvat behandling och rehabilitering för att förhindra återfall i brott. Detta har tidigare nämnts här. Det är en otroligt viktig fråga för att öka rättssäkerheten i samhället.

Vi har diskuterat frågan om individuella behandlingsplaner för att få en anpassad rehabilitering och en utslussning i samhället i samverkan med kommunerna för att förhindra återfall i kriminalitet. Jag undrar om majoriteten är beredd att göra detta möjligt. Det är just detta som gör att det går att minska återfallsprocenten. Att komma ut i samhället utan

Prot. 2001/02:60

30 januari

Kriminalvårdsfrågor

bostad, utan en trygg hand att hålla i när det gungar som värst, gör det inte lätt att stå stadigt. Detta är en otroligt viktig fråga att jobba med när det gäller rehabilitering. Jag hoppas verkligen att de individuella behandlingsplanerna inte bara blir någon pappersprodukt utan blir genomförda i verkligheten.

Jag har lyft upp från Centerpartiets sida önskemål om särskilda program för spelmissbrukare. Det finns ett stort behov av detta. Spelberoendet har spritt sig med en väldig fart på våra anstalter och har fått stora konsekvenser. Är man satt i skuld är man också utsatt för hot. Det är mycket bekymmersamt. Problemen med spelmissbruk kräver särskilda behandlingsmetoder. Det är viktigt att de finns med i rehabiliteringen.

Kvinnor i kriminalvården behöver särskilt uppmärksammas. Deras behov är annorlunda än männens. Tyvärr ser vi alltför kvinnliga intagna i kriminalvården. De har ett helt annat behov av vård- och behandlingsmetoder. Det är viktigt att vi lyfter upp denna fråga. Jag vill även lyfta fram situationen inom frivården. Det är många kvinnor som får lättare straff och befinner sig i frivården. Deras situation i frivården behöver särskilt beaktas.

En sak som oroar mig, och som jag har sett på ett antal anstalter, är att vissa bitar måste tas bort på grund av besparingar. Då har svenska för invandrare strukits bort. Vi har många gånger talat om hur viktigt det är att de som kommer till Sverige lär sig svenska. Här finns verkligen en möjlighet som det gäller att ta till vara. Detta bör tas med i rehabiliteringen.

En annan del är den psykiatriska vården på våra anstalter. Vi vet alla att det finns ett enormt behov av psykiatrisk vård. Eftersom behovet är så stort är det viktigt att det dagliga inslaget inom kriminalvården rymmer psykiatrisk vård.

Vi i Centerpartiet anser att det behövs en kriminalvård som står för rehabilitering, en social återanpassning i samhället. Detta i sin tur minskar återfallen och har en stor brottsförebyggande verkan.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer och särskilda yttranden. För tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 80 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Att minska återfallen i brottslighet är naturligtvis den viktigaste uppgiften för kriminalvården. Uppgiften kräver fortgående förändringar. Nuvarande arbete är inte tillräckligt. Jag kan hålla med föregående talare om att individuella handlingsplaner är basen i arbetet. Men jag gör inte exakt samma analys. Det är inte endast pengar utan också kunskap och en annan inriktning på verksamheten som krävs. Detta arbete pågår, men det är inte klart. Mer resurser behövs.

Frigivningsförberedelser ska inte bara ske vid slutet av verkställighetstiden, utan de ska enligt min åsikt börja redan vid intagningen på häktet och sedan fortgå på anstalten så att en beredskap finns när det är dags att lämna anstalten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 17.

Reservation 5 handlar just om frigivningssituationen. Arbetet sviktar redan vid intagningen på häktet. Det är många – speciellt förstagångsdömda – som är häktade med restriktioner. Den första tiden är oerhört grundläggande för hur man ska klara tillvaron när man kommer ut från

fängelset. Under tiden med hårda restriktioner i häktet är den intagne begränsad i att kunna sköta räkningar och andra ansvarsåtaganden. Det blir totalt stopp i den dagliga tillvaron. Detta resulterar i att den häktade får betalningssvårigheter som går vidare till kronofogdemyndigheten. När man sedan kommer ut finns en anmärkning, och alla vet hur svårt det är att få en bostad osv. med en sådan anmärkning. Redan där borde det underlättas för den intagne att kunna sköta sina räkningar. Om det blir ett långt fängelsestraff måste den intagne kunna avveckla sin bostad på ett riktigt sätt.

Det som saknas i dag är mer utbildad anstaltspersonal. Det är vad jag menar med resurser. De som ska upprätta behandlingsplaner måste enligt min åsikt ha stor och djup kunskap och vara högskoleutbildade. Sverige har inte utvecklat sitt system på detta område i jämförelse med t.ex. Kanada som utskottet har besökt.

Det fanns en tid då kriminalvården hade överskott i sin budget och pengar t.o.m. fördes från rättsväsendet i stället för att man utvecklade de metoder som det finns internationella förebilder av.

Det finns också ingrodda rutiner, och de är väldigt svåra att få bukt med.

Det behövs alltså kvalificerade insatser från olika yrkesgrupper, som borde verka i fängelserna.

Jag är också ledsen för att inte olika anstalter får utvecklas på sitt sätt. Jag nämner Österåker, som hade vissa privilegier men också kunde utveckla metoder som inte var lika för alla. Men detta fick inte fortsätta därför att det fanns en avundsjuka i systemet. Jag är väldigt ledsen för att man inte kan tillgodose detta och låta de olika blommor blomma som kan blomma. Visst måste vi kunna ha olika inriktningar, och visst måste anstalterna kunna göra bedömningar, kunna särskilja intagna och jobba för det som de tror på. På det viset kan vi få en utveckling. Men det blev stopp: Alla skulle vara lika, och alla skulle göra på samma sätt.

Det är svårt att styra detta från politikerhåll. Det är ju myndigheten, Kriminalvårdsstyrelsen, som avgör detta.

På den här punkten har vi en reservation. Jag vet att det pågår ett arbete. Det har också kommit en BRÅ-rapport, *Från anstalt till livet i frihet – inför muck*, där man tar upp alla dessa problemställningar. Det ska ske en utvärdering av vad som görs. Det är bra, men det krävs oerhört mycket mer, som tidigare talare har sagt. Vi får väl anledning att återkomma till detta.

När det gäller restriktioner för häktade har jag varit inne på hur svårt det kan vara för den som får sitta häktad kanske lång tid om den dömda överklagar. Vi har haft det på detta sätt utan att någon har anmärkt ordentligt på det, förrän Europarådets kommitté för övervakning av efterlevnaden av den europeiska konventionen till förhindrande av bl.a. omänsklig eller förnedrande behandling sade att vi inte hade någon bra ordning. Men vi har alltid påstått det, genom att domstolen har varit inkopplad. Det är ju domstolen som måste ge åklagaren tillstånd att besluta om restriktioner, och rätten ska pröva frågan återkommande. Trots det har det inte fungerat, utan det är oerhört hårt på den punkten.

Jag tycker att vi måste göra en utvärdering av det som har skett. Jag vet att detta arbete går långsamt, och det är fortfarande mycket som återstår.

Fru talman! Till slut skulle jag bara vilja nämna långtidsdömdas situation, som inte heller är bra i dag. De långtidsdömda är en besvärlig grupp att ta hand om. Det krävs individuella planer, mindre grupper och ett helt annat sätt att behandla dessa långtidsdömda, dvs. inte i en klump, genom att bara bunta ihop dem och säga att de måste vara på ett speciellt sätt. Det finns många åtgärdsprogram som man kan använda där, och man måste ta tag i och jobba på det. Annars blir det ett problem inne på våra anstalter.

Anf. 81 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Det gläder mig att Kia Andreasson har insett att frigivningssituationen inte är så bra som man skulle kunna tro när man läser majoritetstexten, som även Kia Andreasson står bakom.

Kia Andreasson säger att hon gör en annan bedömning än tidigare talare. Hon slår fast att det inte är pengar som saknas utan kunskap. Hon räknar upp ett antal åtgärder som skulle behöva vidtas för att öka den här kunskapen. Det handlar om utbildad anstaltspersonal, bättre programinnehåll, att förändra invanda rutiner osv., osv.

Hur skulle Kia Andreasson vilja genomföra allt detta utan mer resurser? Det går inte ihop. Det skulle vara väldigt intressant att höra Kia Andreasson lägga ut texten om detta.

Samma sak säger hon om långtidsdömdas situation: Den ser helt omöjlig ut, och vi måste ha andra åtgärdsprogram och mindre grupper. Det är precis det som Kristdemokraterna har motionerat om ett antal år. Vi har aldrig sett att Kia Andreasson har varit intresserad av att stödja oss i det yrkandet.

Hur ska det gå till, Kia Andreasson, utan mer resurser?

Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag sade ordagrant att det gäller inte *endast* resurser. Nu har vi den budget som vi har lagt, och med de pengarna kan man göra mycket. Det finns personal och resurser inom systemet. Men det gäller, som i alla andra verksamheter, hur man använder dem, hur man rekryterar, hur man fortbildar och vilka mål som finns.

Det räcker inte med att bara säga att ”vi har en större budget och då kan vi få igenom detta”. Så enkelt är det inte – det är att förenkla problemet.

Det krävs grundläggande strukturförändringar, och det är mycket svårare att genomföra dem. Men det är på gång, och det är det som vi vill ha sagt med majoritetsskrivningen. Det är ett långsiktigt arbete. Men det är oerhört viktigt att det blir en större kraft bakom förändringarna. Det är inte endast pengar, utan det är de strukturförändringar som jag har räknat upp.

Anf. 83 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Det är oerhört intressant att debattera med Kia Andreasson. Nu försöker hon lägga betoningen på ett annat ord och säger att det inte är *endast* resurser det handlar om. Då skulle jag kunna ställa frågan: Tror Kia Andreasson att en ökad budget skulle kunna förbättra situationen på just de områden som hon själv kritiserar?

Sedan säger Kia Andreasson i ett annat andetag att det finns pengar inom systemet. Jag tror att Kriminalvårdsstyrelsen skulle bli oerhört glad om Kia Andreasson informerade dem om var de pengarna inom systemet finns, eftersom de hela tiden åberopar att det saknas resurser.

Kia Andreasson säger också att vad det handlar om är hur man ska fortbilda och vilka mål som finns. Men Kia Andreasson har själv ställt sig bakom de målskrivningar som utskottsmajoriteten och regeringen har antagit när det gäller kriminalvården och kriminalvårdens utveckling. Är det andra mål som Kia Andreasson har än de som uttrycks i regeringsförklaringen och majoritetstexten?

Anf. 84 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att målsättningen skiljer sig så mycket på detta område. Det primära är att personer inte ska återfalla i brott. Det är det gemensamma målet, det stora målet.

Visst behövs det mer pengar också i framtiden – visst är det ett önskemål. Men nu har vi olika prioriteringar, och det är även att förebygga. Miljöpartiet vill ha pengar till förebyggande, innan personer hamnar i en anstalt. Det är en avvägning. Men vi har också tilldelat budgetbelopp till kriminalvården. Ragnwi Marcelind vet mycket väl att det också räcker till strukturförändringar och en ändrad inriktning. Det gör det. Det handlar om vad man vill och hur mycket man satsar på detta.

Anf. 85 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja spinna vidare på frågeställningarna till Kia Andreasson. När det gäller just resurser fick vi en föredragning av generaldirektören inför budgetsammanträdet. De är otroligt ansträngda, och man har ett högt utnyttjande av anslagskrediterna. Det ställer kriminalvården i en mycket bekymmersam situation.

Jag skulle också vilja ställa frågan: Hur kan man få kvalificerade yrkesgrupper? Det innebär också högre löner, och hur ska det gå ihop med den hårt ansträngda budgeten? Även jag kan förespråka det, men jag har varit vis nog att anslå mer medel till kriminalvården.

Det handlar bara om planer, planer och planer. Det finns också någonting som heter verkligheten, och den har inget samband med dessa planer.

Anf. 86 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det här låter mer som en budgetdebatt.

Gunnel Wallin! Det finns ingen utbildning i dag på det sätt som jag menar, med en mer kvalificerad inriktning. Det finns inte i det svenska systemet om man jämför med den högskoleutbildning som man har i Kanada.

Det är där vi får börja. Det är de strukturerna jag menar. Vi måste inrätta en sådan utbildning. Vi får se vad det kostar och innebär och begära utökade resurser.

Vi har inte riktigt banat väg för detta. De individuella handlingsplanerna har inte heller fungerat. Det finns personal som skulle kunna utbildas inom systemet för att upprätta sådana. Det har inte gjorts i tillräcklig utsträckning. Jag menar att det är strukturerna som måste förändras.

Anf. 87 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Kia Andreasson sade att målsättningen var att de som begått brott inte ska återfalla i brott. Har man inte inlett strukturella förändringar gällande en ny utbildning, t.ex., är det en evighet tills vi når dit. Ska den brant stigande kurvan över alla som återfaller i brottslighet fortsätta att stiga?

Vi måste starta, och det redan nu. Då behövs det verkligen resurser. Det måste man ta upp i en debatt om kriminalvården. Man kan inte göra någonting om man inte har resurser. Det lyftes också fram i den debatt vi hade när det gäller budgeten. Det måste kopplas till verksamheten.

Anf. 88 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Först ska vi skapa möjligheter för personalen att utbilda sig. Det behöver inte ta så väldigt lång tid. Man behöver inte göra förändringar i en avlägsen framtid, utan de skulle faktiskt kunna göras om bara om några år.

Jag säger som jag gör i alla andra fall, t.ex. när det gäller polisen: Visst önskar vi mer resurser. Men man gör en fördelning av de pengar man har. Nu har vi avsatt ett större anslag inom rättsväsendet. Vi har försökt att lyfta fram polisens problem. Visst står kriminalvården på tur. Jag håller med. Man behöver ett ökat anslag där också. Men just denna gång gjorde vi den här bedömningen. Det vet ni mycket väl. Vi behöver inte ha en budgetdebatt.

Anf. 89 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Kia Andreasson är oerhört bekymrad över att de intagna på häktena inte har möjlighet att betala sina räkningar. Det är naturligtvis lovvärt att man sköter sådana viktiga företeelser även när man sitter häktad eller i fängelse.

Fru talman! Vad som bekymrar mig betydligt mer är att så många i dag sitter på häkte som inte skulle sitta på häkte. Det gäller de s.k. verkställighetsfallen. Det bottnar till största delen i att det inte finns platser ute på anstalterna för dessa människor.

Min fråga till Kia Andreasson är om hon anser att vi behöver fler anstaltsplatser. Följdfrågan blir om Kia Andreasson i budgetförhandlingarna med regeringen har försökt, och misslyckats med, att få besked om att det ska bli fler platser.

Anf. 90 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! En ny anstalt finns på önskelistan. Utskottet har fått en föredragning av Bertel Österdahl om hur denna anstalt kan utformas. Det är ett projekt som Miljöpartiet stöder. Det är på planeringsstadiet, men när dagen för att genomföra projektet kommer ska vi kämpa allt vad vi kan för att få pengar till det.

Anf. 91 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Det är lovvärt. Jag tillhör dem som av många skäl hoppas att Miljöpartiet inte tillhör regeringsunderlaget efter höstens val, men i denna fråga hade det kanske varit bra att ha Kia som lobbyist i förhandlingarna.

Det var en högaktuell fråga, och det krävdes bara en signal om att man skulle sätta i gång och projektera. Inte ens den signalen har kommit.

Jag kan inte låta bli att kommentera resonemanget om det behövs resurser eller ej och om signalerna. Kia säger att det inte bara är pengar som behövs. Hon vill ha mer utbildning för de anställda. Hon vill ha högskoleutbildningar, och hon vill ha kvalificerade yrkesinsatser från andra yrkesgrupper. Så lyfter hon fram Österåker som någonting som borde ha fått finnas kvar.

Allt detta, Kia Andreasson, handlar faktiskt om resurser. Det kostar pengar.

Jag delar Kia Andreassons uppfattning att vi behöver mer av detta, men jag menar att man inte bara kan skriva upp det på önskelistan. Man måste driva frågorna och se till att få igenom det.

Anf. 92 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag har svarat på frågor om pengar och budget i flera inlägg, så jag avstår i detta fall.

Anf. 93 YILMAZ KERIMO (s):

Fru talman! Frågor som gäller rättsväsendet får numera stort utrymme i medierna. Det är bra att viktiga samhällsfrågor tar plats i den offentliga debatten, även om vinklingarna kan vara ensidiga. Ofta handlar reportagen om grov brottslighet, brister hos polisen och otillräckliga utredningsresurser.

Vi nås också av rapporter om bråk i fängelser. Vi hör om brist på häktesplatser och om överbeläggningar. Vi hör om ett utbrett narkotikamissbruk på landets anstalter. Vi hör om hur dåligt förberedda interner är på livet efter fängelsetiden.

De bilder vi får är inte osanna, även om det också finns andra mer positiva exempel från kriminalvården. Men dessa negativa bilder visar en verklighet som måste förändras.

Det är inte acceptabelt att unga intagna blir fast i narkotikamissbruk i våra fängelser. Det är inte acceptabelt att unga intagna skolas i brott på våra fängelser. Målet är att intagna ska rehabiliteras och att de ska vara redo för ett liv utan kriminalitet när de muckar från fängelset. Det ska vi jobba för.

Svensk kriminalvård håller hög kvalitet, men det finns som sagt brister. Under 1990-talet fick kriminalvården som all annan offentlig verksamhet spara pengar. Under de senaste åren har effekterna av det blivit tydliga. Personalen på våra fängelser har satts på hårda prov.

Samtidigt med rationaliseringarna har sammansättningen av gruppen interner förändrats. Frivården, fotbojan och andra påföljder har gjort att de korttidsdömda, som tidigare fanns i fängelserna, nu är färre. Andelen tyngre kriminella, långtidsdömda, missbrukare och psykiskt sjuka i fängelserna har ökat. Detta påverkar självklart miljön. Det blir hårdare för internerna, och det ställer stora krav på de anställda.

Utvecklingen på flera viktiga områden, t.ex. vad gäller kompetensutveckling för personalen, verksamheten med brotts- och missbruksrelaterade program och narkotikabekämpningen, stagnerade under några år.

Nu har kriminalvården fått ett ekonomiskt tillskott, och utfästelser har givits om ytterligare resursförstärkningar. Det ger möjligheter att fort-

sätta att utveckla verksamheten. Man kan ge personalen möjligheter till kompetensutveckling, utveckla programverksamheten, jobba målmedvetet med narkotikabekämpning, ge interner möjlighet till vardagsträning och möjliggöra för interner att utbilda sig och arbetsträna.

Behovet av att ytterligare differentiera när det gäller de intagna – av att skilja t.ex. på de särskilt motiverade och de särskilt svårhanterliga – har också blivit tydligare. Detta gör att kriminalvården måste utreda förutsättningarna för en ökning av antalet platser både på häkten och i anstalter.

Den stora utmaningen nu är att med full kraft fortsätta det positiva utvecklingsarbetet.

Fru talman! De motioner som behandlas i detta betänkande innehåller många förslag på kriminalvårdens område. De handlar om verkställighetsinnehållet, om häktesplatser och om påföljderna för psykiskt sjuka lagöverträdare m.m.

Från utskottsmajoritetens sida föreslår vi att samtliga motioner avslås, med hänvisning till gällande regelverk och pågående utvecklings- och beredningsarbete. Motionerna slår i stort sett in öppna dörrar. Att det pågår ett omfattande utvecklingsarbete inom kriminalvården syns inte i oppositionens förslag. Deras motioner handlar främst om att föreslå åtgärder som redan bereds eller utredningar som redan arbetar.

Jag vill ändå säga att jag tycker att det är positivt att det finns ett stort engagemang för kriminalvårdspolitik, som återspeglas i de många motionerna. Ingenting är så bra att det inte går att förbättra, och utveckling kommer ur engagemang.

Dock blir jag bekymrad över en del förslag, som Moderaternas om att privatisera fängelser. Har Moderaterna funderat över hur de som vill tjäna pengar på kriminalvård kommer att agera på marknaden? Hur kommer de att agera för att få sin verksamhet så lönsam som möjligt? Kommer de som har vinstintressen i fängelsebranschen att delta i den offentliga debatten? Kommer de att vara intresserade av att få ned brottsligheten då det riskerar att minska deras lönsamhet?

I USA finns en hel fängelseindustri. Är det där som Moderaterna har fått sin idé? Jag skulle vilja att ni ger exempel på vad som är så bra i den amerikanska privata kriminalvården att ni vill införa detta även här i Sverige. Jag skulle också vilja veta var gränsen går för er när det gäller privatiseringarna. Det är uppenbart att ni inte anser att den yttersta myndighetsutövningen, som det innebär att hålla människor i fängelse, behöver drivas i samhällets regi. Var går gränsen?

Vad är skälet till att Moderaterna vill införa privata fängelser? Finns det något annat skäl än att ni tror att det ska bli billigare för staten? Eller har man tänkt sig att internernas valfrihet ska öka?

Moderata inlägg i den offentliga debatten är också svårsmälta, och jag kan inte se att de för frågorna framåt. Då tänker jag exempelvis på den simpla retoriken om fler poliser och strängare straff.

Vi vet att fler poliser och strängare straff inte är lösningen när det gäller brottsbekämpningen. Visst behöver vi fler poliser och en effektivare kriminalvård, men det räcker inte, och det utgår jag från att även moderater är medvetna om.

Fru talman! Det övergripande målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka tryggheten. För att åstadkomma det hand-

lar det om att skapa ett samhälle som förebygger brott, ett samhälle som är jämlikt där alla människor får plats och kan känna trygghet. Det handlar om att ha bra förskolor och skolor för alla barn. Det handlar om att ha vård och omsorg som kommer alla till del efter behov och inte efter hur mycket pengar man har i den egna plånboken. Det handlar om att ge förutsättningar för ett rikt föreningsliv. Det handlar också om att samhället har tydliga regler och markerar mot dem som begår brott.

Kriminalvården ska verkställa straff och rehabilitera dem som begått brott och dömts. Och tiden på fängelset är för den dömda ett straff, men det är samtidigt en möjlighet. Det är en möjlighet att bryta med ett kriminellt liv. Den möjligheten måste tas till vara. För att lyckas med att bryta en destruktiv livsstil behövs stöd från omgivningen. Det kan handla om missbruksbehandling. Det kan handla om att bättra på gamla skolbetyg. Det kan handla om yrkesträning. Detta ska kriminalvården hjälpa till med.

I rehabiliteringsarbetet handlar det inte bara om en fungerande programverksamhet och om att man får hjälp med bostad när man muckar. Det handlar om att den intagne ska bli medveten om att ett icke-kriminellt liv finns inom räckhåll och att ett sådant liv blir bra mycket rikare och bättre än ett liv kantat av brott.

En av de aktiva i KRIS sade en gång att ”det är jobbigt att vara fängelsekund, att hålla den kriminella karriären igång. Men att man fortsätter att begå brott beror på att man tror att det är det enda man duger till. Man klarar inget annat. Det är det enda område där man har en identitet.” En bra rehabilitering ska visa på andra möjligheter.

Fru talman! Jag tycker att vi har en bra kriminalpolitik i vårt land. Men vi kan alltid bli bättre. Och när det gäller att åstadkomma det måste alla goda krafter samverka. Det är bra att vi nu ska stärka hela rättssystemet och att vi får fler poliser. Men främst handlar det om att utveckla ett brottsförebyggande samhälle där människor kan känna trygghet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 94 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Yilmaz Kerimo börjar med en strålande analys av läget. Han talar om att vi har platsbrist, att det är för mycket narkotika och att det är mycket som är oacceptabelt men att man ska jobba med det.

Ja, det försöker i alla fall vi göra. Vi från oppositionen har då förslag. Då säger Yilmaz att vi slår in öppna dörrar. Det köper jag naturligtvis inte. Det är bättre, Yilmaz, att ha någonting att komma med, att ha några förslag. Det som Yilmaz räknar upp kostar faktiskt pengar. Det räcker inte med ord. Man kan inte betvinga verkligheten med önskningar och förhoppningar.

Sedan tar naturligtvis Yilmaz upp ett kärt ämne, det här med att lägga ut hela eller delar av driften på entreprenad. Det förslaget vill vi gärna pröva av två skäl. Det ena är att det kanske blir billigare – vi ska inte ha en så billig kriminalvård som möjligt, men de gemensamma resurserna ska räcka till mera och kanske till en bättre kriminalvård.

Sedan vet jag inte om Yilmaz satt och sov när jag höll mitt anförande, eller om det bara är så att hans anförande var färdigskrivet dessförinnan. Jag sade att det är oerhört viktigt att skilja på myndighetsutövning och

den andra roll som man har i fängelset. Det kanske t.o.m. blir ett bättre klimat i fängelset om de som håller på med vård och rehabilitering inte stup i kvarten måste avslå permissionsansökningar eller sätta folk i isole-ring. Att man skiljer på de rollerna tror jag skulle göra att det skulle bli bättre i fängelset.

Sedan hemfaller Yilmaz åt det vanliga tricket från vänsterkanten, att man ska gå över ån efter vatten, alltså över Atlanten till USA. Det vore kanske bättre om Yilmaz åkte över till det stora föregångslandet Storbri-tannien och tittade på Tony Blairs försök. Han har tydligen inga betänk-ligheter när det gäller att lägga ut kriminalvården på entreprenad. Såvitt jag vet står han högt i kurs, i alla fall hos Yilmaz partiledare.

Men jag har en fråga: När får vi nya platser?

Anf. 95 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Först och främst är det typiskt att Jeppe Johnsson bara ser det som är negativt i kriminalvårdspolitiken och kriminalvården. Det är som alltid. Som jag sade i mitt anförande finns det brister, men vi har en bra kriminalvårdspolitik i vårt land, och den ska vi utveckla.

Vad gäller platserna vet jag inte om Jeppe Johnsson har läst eller om han bara har förbigått att vi ska ha 200 plus 30 nya platser till 2003. Var-för så bråttom med allt? Sedan sade Jeppe Johnsson mycket annat. Det finns ett brett utvecklingsarbete. Det pågår redan en översyn. Därför sade jag att man inte ska slå in öppna dörrar.

Anf. 96 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Yilmaz Kerimo talar om 200 och 30 nya platser inom be-fintlig kriminalvård. Men vi måste faktiskt se lite längre fram, även om dessa platser i och för sig behövs redan i dag. Det behövs 400 platser i dag, enligt SEKO, de kriminalanställdas fackförbund. Vi behöver dem alltså redan i dag. Sedan tar det lite tid att bygga ett fängelse. Därför borde man rimligen ha kommit till skott redan nu.

Jag ska upprepa en annan fråga som behandlas lite mer ingående i dagens betänkande. Det är frågan om de utvisningsdömdas hemresa. Jag upprepar frågan, som jag ställde i mitt anförande: Varför vill Yilmaz Kerimo och Socialdemokraterna inte ändra dagens bestämmelser, så att det blir möjligt att sätta undan pengar som den dömda tjänar in under fängelsetiden?

Det här är ju inte en så stor fråga som den om platser och resurser, utan det här är någonting som vi skulle kunna begära att man rättar till i utskottet, om Yilmaz tycker att det är rätt och riktigt. Eller tycker Yilmaz fortfarande att det är rätt att man ska kunna få avlöning varje dag för det arbete som man utför i fängelset och att man sedan inte har rätt att röra pengarna utan att det allmänna också ska betala hemresan?

Anf. 97 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Det första gällde de 200 nya platserna. Dessa ska som sagt finnas tillgängliga till 2003, dvs. inom kort. Det andra gällde nya fängelser. Både Jeppe Johnsson och jag sitter i Kriminalvårdsstyrelsen, och Jeppe Johnsson vet att vi har en som jobbar enbart med den frågan för att ta fram förslagsunderlag så att man kan fatta beslut om ett eventu-ellt nytt fängelse. Det arbetet är alltså på gång. Vi får avvakta och se vad

vi kommer fram till. Men behov finns. För närvarande kan man i alla fall skaffa 200 nya anstaltsplatser och 30 häktesplatser, och frågan om nya fängelser har vi en som jobbar med. Det får vi vänta med.

Vad gäller detta med att betala hemresan håller jag med om att de utvisningsdömda borde betala den. Men samtidigt måste man tänka på att de för det första inte tjänar mycket pengar när de jobbar. För det andra får vi behålla 10 % av deras pengar i kriminalvården för deras fritid – kläder, cigaretter osv. För att vi ska kunna ta dessa pengar till resan måste vi ha deras samtycke. Det är som med alla andra människor.

Sedan jobbar vi också för att de flesta som ska utvisas ska avtjäna sitt fängelsestraff i sitt hemland. När det har genomförts är det här inte mycket att bråka om.

Anf. 98 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag har en annan fråga till Yilmaz. Det är många som avtjänar sitt straff inom frivården. Vad har man gjort sedan BRÅ:s rapport kom om situationen just inom frivården, mer än att föra över stora grupper av straffade som ska få sin behandling och sin rehabilitering där?

Yilmaz sade också att kriminalvården nu hade fått ett ekonomiskt tillskott. Jag undrar: Var finns detta tillskott?

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga när det gäller vikten av individuella planer, som jag tog upp i mitt anförande. Tycker Yilmaz att detta är viktigt i rehabiliteringen?

Jag vill också påpeka en sak apropå det brottsförebyggande arbetet och hur viktigt detta är. Alla de människor som, kanske av sociala skäl, hamnar i kriminalvården och får sitt straff måste ju ha möjligheter att rehabilitera sig och komma tillbaka i samhället. *Det* är väl en viktig brottsförebyggande åtgärd. Vi måste satsa mycket på rehabilitering, och de satsningarna ser inte jag.

Anf. 99 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan, eller det sista konstatandet. Vi är överens om att man när man kommer ut ska ha det ordnat så att man inte hamnar i det kriminella livet igen. Därför måste myndigheterna – jag tänker på socialtjänsten, kriminalvården och frivården – samarbeta bättre. Det har vi sagt, och det finns ett arbete som pågår på detta område.

Vad gäller pengarna har vi ju satsat 271 miljoner för något år sedan. Det var den största satsningen någonsin. Det är det första. Det andra är att kriminalvården nyligen har fått 100 miljoner extra för att bekämpa narkotikan i fängelserna. Jag har här i min hand ett pressmeddelande från SEKO där de uttalar att de är jätteglesa och ser mycket positivt på detta.

Vad gäller vikten av individuella handlingsplaner delar jag också Gunnell Wallins uppfattning att detta måste ske och ska ske. Om det inte har varit så hittills är det en brist, men det är viktigt att rehabilitera människor enligt individuella handlingsplaner.

Anf. 100 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Det verkar som om vi vore överens om mycket, men så är det faktiskt inte. Det är en sak att säga att detta ska ske, att vi ska ha individuella handlingsplaner. Det finns ju på papperet. Men det finns inte

Prot. 2001/02:60
30 januari

Kriminalvårdsfrågor

i verkligheten, och det är mycket betingat av att det inte finns resurser inom kriminalvården.

När jag sedan frågar efter pengarna säger Yilmaz att man anslog pengar för något år sedan, och sedan har det kommit 100 miljoner till när det gäller narkotika. Detta är ju inte beslutat än. Men de pengarna kommer kanske, och det är ju bra. Alla resurser behövs.

När det sedan gäller de individuella planerna är det jätteviktigt att vi kan få ned återfallsprocenten. Det är det viktigaste brottsförebyggande arbete vi har framför oss.

Anf. 101 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Först vill jag säga att detta inte är någon budgetdebatt. Om Gunnel Wallin vill prata om pengarna skulle hon ha gjort det förra gången när vi hade debatt om budgeten. Men jag vill ändå säga att det är lätt att lova för mycket. Det är lätt att säga: Vi vill ha mer pengar. Men då måste man också säga var man ska ta pengarna. Vi pratar om välfärdssamhället. Vi pratar om förebyggande arbete. Hur ska vi satsa på skolan? Hur ska vi satsa på dagis, på föräldrarna, på välfärden? Det är också förebyggande arbete. Ska vi ta pengar därifrån och satsa på fängelserna?

När man säger sådant här måste man också ta ansvaret och säga hur vi ska finansiera detta. Det är lätt att lova, men sedan måste man också säga var man ska ta pengarna.

Det här med de 100 miljonerna är klart. Annars hade man inte gått ut med ett pressmeddelande från SEKO. Det är deras pressmeddelande, inte mitt.

Anf. 102 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan bara konstatera att Yilmaz undvek att svara på mina frågor. Jag förstår det, för det finns inga svar.

Jag vill bara upprepa: Tycker Yilmaz att kriminalvårdens insatser för att förebygga återfall i grov brottslighet har ökat?

Sedan säger Yilmaz att oppositionen slår in öppna dörrar. Då skulle jag vilja fråga: Varför har då majoriteten så oerhört svårt att i sina texter bemöta de yrkanden som vi har lagt fram i våra motioner? I ärende på ärende står det: Vi håller med motionären. Vi tycker att det ser ut på det här sättet. Man t.o.m. citerar forskning som styrker detta. Men så yrkar man avslag.

Jag skulle vilja fråga hur Yilmaz – som ändå sitter i Kriminalvårdsstyrelsen, som har god insyn i hur verksamheten ser ut och som är väl medveten om de återkommande nödopen efter mer resurser – kan stå här i kammaren och vidhålla att det inte behövs några fler resurser. Är utvecklingen inom kriminalvården tillfredsställande, Yilmaz? Är det en tillfredsställande utveckling inom behandlingsinsatser, motivationsinsatser, utbildningsinsatser, frigivningsinsatser etc.? Finns det ett svar på det skulle jag gärna vilja ha det, Yilmaz.

Anf. 103 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Vad gäller att förebygga brott satsar vi mycket på det. Det är en av de prioriteringar som ska göras i kriminalvården – och inte

bara där, som sagt, utan även utanför denna. Vi har ett välfärdssamhälle som alla måste ta del av, så det är egentligen där man ska satsa mycket.

Ragnwi Marcelind är mycket flitig i att lova pengar. När vi var på den konferens hon nämnde i sitt anförande sade hon även där: Vi vill ha mer pengar. Men hon säger inte var hon ska ta pengarna. Det är mycket lätt att lova. Visst skulle vi ha mer pengar. Vi behöver mer pengar. Alla behöver mer pengar. Men då måste man också säga hur man ska finansiera detta. När man lovar ska man också tänka på hur det ska finansieras, Ragnwi Marcelind.

Anf. 104 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Jag kan ge ett kort exempel på ett område där vi gärna skulle vilja spara men där vi har fått nej från bl.a. Yilmaz och regeringen, och det är byråkraterna i Regeringskansliet. Där tar vi gärna pengar och lägger på kriminalvården.

Yilmaz säger vidare att oppositionen överdriver situationen inom kriminalvården. Om Yilmaz inte tror på mig eller oppositionen måste han väl ändå tro kriminalvårdens egen forskningskommitté, vars slutsats när det t.ex. gäller sexualbrottsdömda jag gärna skulle vilja ha en kommentar från Yilmaz om.

Man skriver: Någon undersökning av effekterna av kriminalvårdens insatser på risken för återfall i brott har inte kunnat göras inom ramen för denna undersökning. Bristerna i individuell och programrelaterad dokumentation, inklusive urvalsprocesser av dömda till programverksamhet, är så omfattande att någon meningsfull sådan analys inte har kunnat göras i nuläget.

Gång på gång får vi läsa rapporter om det bristfälliga i programverksamheten och insatserna. Om inte Yilmaz tror mig måste han väl ändå tro våra forskningsrapporter.

Det är där oppositionen hämtar sina uppgifter för att kunna yrka på förändringar som ska förbättra kriminalvården. Det är oppositionens ansvar. Det kommer Yilmaz säkert också att vilja göra när han hamnar i opposition.

Är det sant att oppositionens röster bara är att slå in öppna dörrar? Vidhåller Yilmaz att kriminalvårdens resursanslag är tillräckliga och situationen är tillfredsställande? Det vore bra att få protokollfört ett svar på det i kammaren från Kriminalvårdsstyrelsens ledamot.

Anf. 105 YILMAZ KERIMO (s) replik:

Fru talman! Jag ska upprepa det jag sade tidigare. Jag sade i mitt anförande att den kriminalvårdspolitik vi bedriver i vårt land är bra, men visst finns det brister. Vi ska jobba för att den ska bli ännu bättre. Det är bra, men det kan bli ännu bättre.

Vad gäller resurserna behöver vi mer pengar. Vi har fått en del, men vi behöver ännu mer för att det ska bli ännu bättre. Vi får hoppas att vi får det nästa gång. Jag vill återigen säga att vi måste vara stolta över vår kriminalvårdspolitik jämfört med andra länders.

Moderaterna hämtar alltid exempel från USA. Där finns hårdare straff och fler poliser. Men där är brottsligheten sex gånger större än här i Sverige. Strängare och längre straff och fler poliser hjälper inte. Vi behöver en förebyggande politik, och det har vi, även om den kanske inte är

Prot. 2001/02:60
30 januari

Kriminalvårdsfrågor

mycket bra. Den kan bli ännu bättre. Det visar att vi har en bra kriminalvårdspolitik och att vi har lyckats med den. Men den kan bli ännu bättre.

Anf. 106 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Visst är det så att nästan allting måste bli bättre på det här området. Det är ett område där organisationen och systemet påverkas av alla de omvärldsförändringar som sker beroende på brottsutvecklingen i samhället, polisens insatser, drogpolicy och annat. Allt måste bli bättre.

Yilmaz sade nyss att vi från oppositionen slår in öppna dörrar. Det är klart att vi måste slå in de öppna dörrarna, eftersom alla dörrar är öppna inom kriminalvården. Man håller öppet överallt och säger att det pågår utredningar att det ska bli förbättringar. Det är naturligtvis bra. Det ligger lite i sakens natur att det måste vara så på ett så pass komplicerat område. Men när man håller allting öppet måste vi i varje fall knacka på de dörrar som en gång har stått där.

Jag har några reflexioner. Det finns en klar brist. När människor måste sitta kvar i häkte för verkställighet blir det inte mycket av några program alls oavsett innehåll. Det blir mycket svårt att ha några vettiga handlingsplaner. Vi måste få fram fler platser. Men det kanske inte bara handlar om att få fler platser. Man kanske ska fundera på hur människor inte ska komma tillbaka eller över huvud taget inte hamna i fängelse. Jag återkommer till det.

När det gäller verkställighetsinnehållet är det klart att det finns en brist på effektivitet. Flera har pekat på det. Majoriteten talar om att det pågår forskning och internt utredningsarbete och att vi ska titta på och snacka om det. Det är en vidöppen dörr, och det är klart att vi ska titta på det. Jag hoppas att det kommer att leda till resultat så småningom så att vi inte står här om ett år igen och får höra samma argument. Här måste det komma till något konkret. Rapporterna från såväl myndigheterna som fackföreningarna är nästan förödande.

När det gäller förberedelserna finns det flera rapporter som visar att de är alldeles för dåliga. Mindre än 50 % klarar de planer som ska fram för den person som ska frigivas. Det är absolut otillräckligt. Människor släpps i praktiken planlöst ut i tomma intet efter avtjänat straff. Vi får se vad det intensifierade förberedelsearbete som är i gång sedan oktober leder till. Man måste få en chans att utvärdera det.

Ett stort problem förutom narkotikan är att det sitter så många människor på våra anstalter som mår riktigt illa, för att inte säga är psykiskt störda. Detta skapar stora problem inte minst säkerhetsmässigt. Jag hoppas att det vi fått läsa och höra från Psykansvarskommittén kan omsättas i praktiken. Det gäller inte minst reglerna om samhällsskydd. Det handlar om att plocka bort dem som är allra mest skadliga och mår allra sämst. Dem kan man inte sätta i en behandling. Framför allt gör de att tillvaron för personal och andra intagna blir helt odräglig.

Folkpartiet liberalerna har i detta betänkande slagits lite för intensivövervakning. Självklart kan det krävas ytterligare resurser. Det kan krävas till allt. Men allt handlar inte bara om pengar. Det handlar om att se vilka strukturer vi har och vad vi kan göra för att det ska gå åt mindre resurser. Det är angeläget att vi hushållar med statens pengar.

Här tror jag att de som är relativt sett korttidsdömda skulle i större utsträckning komma i fråga för fotboja. För att polemisera lite med min

moderata kollega är det att driva denna privatisering ytterligare en bit. Människor får under frihet med ansvar denna straffutmätning inom hemmet. Billigare kan det inte bli. Sköter de sig går det bra. Gör det inte det går det riktigt åt pipan och de åker in igen. Det kanske jag kan få en replik på så att jag kan utveckla det.

Fru talman! Min talartid är ute. Jag yrkar bifall till reservation nr 9.

Anf. 107 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Det har varit en intressant debatt att sitta och lyssna till. Det har känts lite ovanligt att jag inte har kunnat gå upp i debatten och ta repliker i ett tidigare skede. Men har man missat att anmäla sig till talarlistan blir det så här.

Fru talman! Kriminalvården har stora problem. Det är en platsbrist ute på anstalterna, vilket gör att det bli överbelastning på häktena. Det öppnas nu ett antal platser inom kriminalvården, men fler platser kommer att behövas inom en snar framtid. Vi i Vänsterpartiet anser att det är oerhört viktigt att man från regeringen så snabbt som möjligt fattar beslut om att vi ska bygga en ny stor anstalt i Sverige. Det vore en viktig signal till kriminalvården att det är tydligt att det kommer så att man kan börja jobba i lugn och ro med det.

Fru talman! Det har varit mycket diskussioner om misslyckandena inom kriminalvården. Frigivningsförberedelserna fungerar inte och inte de individuella planer som riksdagen och Kriminalvårdsstyrelsen har fastställt ska genomföras ute på anstalterna. Det tycker vi i Vänsterpartiet är oerhört allvarligt. Det är också ett problem som man måste ta tag i ute på anstalterna. Arbetsledarna ska se till att det är det första man ska göra när kontaktmannen ska ha sina kontaktmännasamtal. Det är högprioriterat. Det handlar också om hur man använder arbetskraften och inriktar verksamheten och vad man prioriterar att lyfta fram.

Fru talman! Det har också varit mycket diskussioner om behandlingsinsatserna och behandlingsprogrammen inom kriminalvården. Det är oerhört glädjande att alla är så överens om att man behöver satsa och förstärka och att det ska vara mer forskningsbaserat. Ragnwi Marcelind sade i talarstolen att det är ett minimum att man åtminstone ska kunna utvärdera arbetet. Det tycker vi i Vänsterpartiet också.

Det Ragnwi Marcelind glömmar att säga är att det över huvud taget inte har funnits inom kriminalvården tidigare. Det har varit hemsnickrade program som ingen varken har utvärderat eller vetat effekterna eller funktionerna av. Man tar nu kvalitativt stora steg framåt för att få en riktig behandling inom anstalterna. Jag håller med om att det fortfarande finns brister. Men jag ser det som oerhört glädjande att man tar steget och försöker hitta metoder att utnyttja tiden på anstalterna på bästa möjliga sätt.

Fru talman! Jag vill lyfta upp reservation 8. Jag yrkar bifall till den, även om vi också står bakom våra övriga reservationer. Den handlar om kvinnorna inom kriminalvården.

Först under de senaste åren har man börjat uppmärksamma kvinnornas behov, och att man inte kan använda samma behandlingsprogram och inte jobba på samma sätt med kvinnorna som med männen, för det skiljer sig så oerhört när det gäller vilka behov man har och hur man bäst ska kunna återanpassas. Vi i Vänsterpartiet ser det som positivt att man har

Prot. 2001/02:60
30 januari

Kriminalvårdsfrågor

påbörjat det arbetet, men eftersom man faktiskt började på noll för två tre år sedan och inte har kommit så långt anser vi att det är oerhört viktigt att man lyfter upp denna fråga.

Fru talman! Jag vill också lyfta fram frågan om privata fängelser. Jeppe Johnsson pratade om Skottland, som var så bra. Samtidigt som han lyfte fram facket i den ena frågan tycker jag att han ska ställa frågan till facket. I Skottland kunde man driva detta privat beroende på att personalen hade mycket lägre löner än på de statliga anstalterna. Man placerade anstalterna långt ute i obygden där det var hög arbetslöshet och där man fick tag på billig arbetskraft. Det var så man bedrev den privata fängelsevården i Skottland, och det var därför det var lönsamt. Men det kan knappast vara en struktur som vi i Sverige ska sträva efter, utan vi måste förbättra de anstalter som staten har.

Anf. 108 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag vill bara göra ett litet förtydligande. Mina svängdörrar stod öppna, och jag yrkade bifall till reservation 9, men jag ville yrka bifall till reservation 13 under punkt 9. Även om jag inte har någon svårighet med att yrka bifall till just den moderata reservationen till skillnad från andra så ska rätt vara rätt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

7 § Förmyndare, gode män och förvaltare

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU7
Förmyndare, gode män och förvaltare.

Anf. 109 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! När vi i dag ska debattera lagutskottets betänkande LU7, *Förmyndare, gode män och förvaltare*, vill jag inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Jag kan säkerligen korta ned min tid här i talarstolen på grund av att vi i lagutskottet med detta betänkande förutsätter att regeringen snarast initierar en tidigare aviserad utvärdering av de aktuella bestämmelserna. Vi anser därför för motionernas del att de för närvarande inte bör föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Fru talman! Det är nu återigen frågor om förmyndare, gode män och förvaltare som har aktualiserats motionsvägen från den allmänna motionstiden år 2001. Utskottet konstaterar att det har gått mer än sex år sedan de nya reglerna om förmyndarskapet, god man och förvaltare trädde i kraft. Utskottet har återkommande gånger avstyrkt bifall till motioner på området med hänvisning till att regeringen aviserat en utvärdering av 1995 års förmyndarskapsreform. Såvitt utskottet känner till har inget utvärderingsarbete kommit i gång. Enligt utskottets mening är det hög tid och synnerligen angeläget att regeringen snarast tar initiativ till en utvärdering om de regler som förmyndare, gode män och förvaltare

har och som infördes 1995 samt att regeringen beslutar om de närmare formerna för detta arbete och återkommer snarast möjligt.

En naturlig utgångspunkt för denna utvärdering är enligt utskottets mening de återkommande frågeställningar som väckts sedan de nya reglerna trädde i kraft den 1 juli 1995.

Fru talman! I frågorna om god man och förvaltare finns det många bekymmer. Men låt mig börja med det viktigaste och det mest elementära för att kunna fullfölja ett sådant här viktigt uppdrag, som betyder så mycket för så många människor. Detta, som är den stora frågan, gäller också huruvida det finns tillräckligt med kunskap för uppdraget. Utskottet anförde detta år 1999, och vi fann att det fanns kritik och att kritiken hade framförts mot bristande engagemang och mot bristande kunskaper hos gode män och förvaltare. Speciellt gällde detta för de många utvecklingsstörda som behövde hjälp av gode mannen med att utveckla beslut om stöd och om den service som de enligt lagen är berättigade till – lagen om stöd och service för funktionshindrade.

Det har vidare kommit frågor om hur många uppdrag en god man högst ska ha. Utskottet har väntat på direktiven till utredningen och genom åren avstyrkt motioner med hänvisning till den genom åren närliggande utredningen.

Fru talman! I betänkandet finns sju motioner innehållande spörsmål och krav på förändringar så att förutsättningarna för att detta viktiga uppdrag kan bli bättre. Det är bl.a. påpekanden om osäkerheten i frågor om förutsättningarna för att förordna en god man respektive förvaltare. T.ex. har uppdragets omfattning inte klarats ut och preciserats tillräckligt. Det handlar också om den enskildes inflytande. Det är bl.a. dessa frågor som har väckts.

Avslutningsvis, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i lagutskottets betänkande nr 7.

Anf. 110 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! De sju motionerna i betänkande LU7 handlar om förmyndare, gode män och förvaltare. De har avstyrkts därför att utskottet förutsätter att regeringen snarast initierar en tidigare aviserad utvärdering, precis som föregående talare beskrev. Om detta tycker jag inte, och jag kommer att utveckla det senare i mitt anförande.

Gällande bestämmelser redovisas ju ofta i betänkanden, och så har skett även i detta betänkande som gäller vårdnad och förmyndarskap. Ett ämne som jag har berört flera gånger i motioner och även denna gång, i L237, handlar om vårdnaden om barn och ett ansvar för barnets personliga förhållanden. Vårdnadshavaren företräder också barnet i personliga angelägenheter. Förmyndaren å sin sida ska förvalta barnets tillgångar och företräda det i angelägenheter som rör tillgångarna.

I föräldrabalken finns också bestämmelser för den som behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Denna paragraf är ämnad för människor som inte själv kan göra detta. Det står ingenting om ålder, och jag kan inte utläsa att det inte gäller barn. Men med den juridiska kunskap som finns till vår hjälp har jag förstått att så är det.

Fru talman! Jag har respekt för gällande rätt. Det är emellertid inte för att lära mig det som jag har kommit hit. Jag är ju här för att ändra lagen

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Förmyndare, gode män
och förvaltare*

till det bättre för dem som lagen gäller. Att stifta och förändra lagar är i princip vår enda uppgift som riksdagsledamöter i den högsta beslutande församlingen i landet.

Att det står så i lagen nu hindrar inte mig att försöka få en förändring – en förändring för alla barn som inte har föräldrar som tar ansvar för deras personliga förhållanden och ser till att barnet får trygghet och en god fostran. Dessa barn, som har föräldrar som inte ens kan ta vara på sig själva, sviks av samhället i dag. De ramlar mellan stolarna eller har alldeles för många som är inne och försöker hjälpa till. Barnen behöver en vuxen i sin närhet som ser och gör det som föräldrarna inte orkar eller kan.

Barbro Hindberg har skrivit en bok – *När omsorgen sviktar*. Under rubriken Barn i fara har hon sagt: Barn till psykiskt sjuka föräldrar löper en ökad risk att bli utsatta för vanvård, försummelse och psykiska, fysiska och sexuella övergrepp. Ett exempel på psykisk sjukdom är en riskfaktor vid barnmisshandel och mord på barn.

Min poäng är att barnen behöver en vuxen utöver sina föräldrar till sin hjälp. Detta skulle kunna lösas inom ramen för lagstiftningen om förmyndare och god man, som jag har föreslagit i min motion. Men då behövs en lagändring eller en ändring av tillämpning av lagen. Jag hoppas att utredaren i det fall han läser riksdagsdebatten kan få en god idé.

En av motionerna, L210, handlar om en praktisk lösning med ändrad redovisningstid för förmyndare, förvaltare och gode män som kan leda till att de inblandade får en lugnare tillvaro och en jämnare fördelning av arbetet. För de gode männen kan det betyda mer tid för huvudmannen. För alla berörda kan det betyda mer tid och därmed säkrare behandling.

Fru talman! Det mest frustrerande som jag har upplevt som riksdagsledamot är att man begraver frågor genom att hänvisa till att det pågår en utredning, en utvärdering, en undersökning eller att det kommer att påbörjas en utredning eller att regeringen eventuellt, kanske, möjligen kommer att föranstalta om en förändring i gällande lag.

Det måste finnas något annat sätt för landets högsta beslutande organ att få ändringar i lagen till stånd. Arbetet i riksdagen uppfattas kanske annars som beslutsförlamat och verkningslöst av dem som vi är satta att stödja och hjälpa, nämligen medborgarna. Det vore mer renhårigt om majoriteten klart och tydligt kunde säga: Vi tycker inte som motionärerna.

Nu är det ju populärt med imperativ i debatten. Tycker ni inte som vi, så säg det då! Tycker ni som vi, så säg det då till regeringen så att de vet vad den kommande propositionen ska innehålla! Det är ju i denna kammar som vi bestämmer, eller hur?

Fru talman! Eftersom det inte finns något annat förslag yrkar jag bifall till utskottets förslag att vänta på en utredning.

Anf. 111 MARINA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga. Enligt Berit Adolfssons motion är det inte bara ekonomin som förmyndare och god man ska ta hänsyn till, utan det handlar också om en allmän omvårdnad av dessa barn. Jag undrar om Berit Adolfsson skulle vilja utveckla hur hon har tänkt sig detta.

Sedan vill jag också fråga om inte Berit Adolfsson är av den åsikten att vi alltid bör utreda noga innan vi beslutar om sådana här viktiga saker.

Anf. 112 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Vi ska naturligtvis alltid utreda. Men det är viktigt att riksdagen talar om vilken uppfattning man har i de olika frågorna. Man skulle kunna skicka med i ett tillkännagivande att det här tycker vi ska ingå i den här utredningen. Jag tycker att man gör det alldeles för sällan. Därför vet inte allmänheten vad majoriteten vill i de här frågorna. Det kan ofta bli en överraskning när utredningen väl kommer. Propositionen handlar kanske inte alls om det som vi trodde att majoriteten hade synpunkter på.

Min idé om att man ska utse en god man till barn i missbruksfamiljer och familjer där psykisk sjukdom förekommer handlar om att barnen behöver en annan vuxen som kan se till att saker och ting blir gjorda i hemmet. I stället för att flytta barnen till en institution eller liknande kan barnen fungera bra om det finns en vuxen i närheten. Lotta på Bråkmakargatan kunde t.ex. gå till tant Berg. Emil i Lönneberga hade Alfred när mamma och pappa var stökiga på något sätt eller inte gjorde saker som Emil tyckte var bra. Det är människor och miljöer där det fungerar bra och där man är lycklig och harmonisk, men man behöver ändå en vuxen tillsammans med föräldrarna som man kan prata med. Men jag menar att dessa barn inte har någon sådan person. Därför har jag kommit med idén att de ska få en god man som hjälp. Så var det tänkt.

Anf. 113 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Åter står vi här i kammaren och efterlyser en utvärdering av de regler som rör förmyndarskap, gode män och förvaltare. Det har tidigare klargjorts att i sak är vi överens över partigränserna. Att det finns fog att se över detta har framförts i flera motioner. För mig tycks det snarare vara så att det finns en skiljelinje mellan oss riksdagsledamöter och regeringen.

Nu har nästan hela mandatperioden gått, och fortfarande har ingen uppföljning gjorts av 1995 års förmyndarskapsreform. Det enda vi hört är att regeringen kommit på att en större utredning måste till. Under de senaste åren har synpunkter framkommit till flera av oss om att reglerna i dag är oklara framför allt när det gäller gode män och förvaltarskap. Synpunkter har också framförts på nuvarande bestämmelser som inte medger att en god man får vetskap om vilken diagnos huvudmannen har. Läkare som skriver ut intyget avgör ensam om huvudmannen ska ges stöd av en god man eller en förvaltare.

Det har påpekats för mig att detta försvårar arbetet för gode män att bemöta huvudmannen på rätt sätt. Många gånger får de gissa sig fram och pröva innan de kommer underfund med huvudmannens sjukdomsbild. Borde inte gode män ges det förtroendet och informeras om sjukdomsbilden? De kunde ju omfattas av tystnadsplikt. Det skulle underlätta, och det skulle vara av störst positiv betydelse för huvudmannen själv.

Det har också påpekats att neddragningar inom vård och omsorg har medfört ett allt större ansvarstagande för många gode män. Det utökade ansvaret som ej ingår kan ibland vara svårt att frigöra sig från när huvudmannen, t.ex. en psykiskt sjuk person, dessutom saknar anhöriga och är helt utlämnad och ensam. En engagerad god man ställer då upp och hjälper till i besvärliga situationer, är en god medmänniska och tar frivil-

Prot. 2001/02:60

30 januari

*Förmyndare, gode män
och förvaltare*

ligt en del av det ansvar som vård- och omsorgspersonal lastar över. Detta är ohållbart i längden. Risken finns att färre åtar sig godmanskap därför att ansvaret ökar medan den ekonomiska ersättningen fortfarande är mycket låg.

Dessutom vill jag också ta upp det som Marina Pettersson nämnde angående utbildning. Jag har haft kontakt med två gode män som har efterlyst utbildning. Under alla år som de har varit gode män har de aldrig erbjudits en utbildning. De är mycket förvånade att ingen heller har brytt sig. Viljan finns från de gode männens sida att höja kompetensen för det ansvarstagande som man har i den här rollen. Jag finner därför att utskottets krav verkligen är befogat. Nu är det synnerligen angeläget att det sker en utvärdering. Jag instämmer också i lagutskottets förslag.

Anf. 114 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Jag ska hålla mig mycket kort. Detta blir inte ett anförande utan bara ett kort påpekande.

Människor som behöver förmyndare eller gode män tillhör grupper som inte kan ta ansvar för sig själva och inte kan föra sin talan. Det är verkligen det glömda Sverige. Vi agerar på ett grymt och hänsynslöst sätt om vi bidrar till att glömskan tätar kring dessa människor som själva inte kan föra sin talan.

Därför vill jag mycket snabbt instämma i de allra sista meningarna i betänkandet. Det är synnerligen angeläget att de här frågorna behandlas och att regeringen snarast tar initiativ till en, hoppas vi, snabb behandling av dem.

Anf. 115 ELIZABETH NYSTRÖM (m):

Fru talman! De nuvarande reglerna beträffande förmyndare, gode män och förvaltare är, som tidigare nämnts, till viss del resultatet av en reform som genomfördes 1995. Under senare år har lagutskottet behandlat motioner liknande dem som vi nu kan läsa om i betänkandet LU7. Vid tidigare behandlingar har motionerna avstyrkts med hänvisning till att de skulle uppmärksammas inom ramen för arbetet i Justitiedepartementet med uppföljning och utvärdering av 1995 års förmyndarskapsreform.

Vid lagutskottets behandling i år har det framkommit att den utlovade utvärderingen inte har tillsatts och att det inte heller, som Marina Pettersson mycket riktigt poängterade tidigare, finns några direktiv till en sådan. Utskottet har därför vid behandlingen med skärpa pekat på att det är angeläget att regeringen snarast tar initiativ till en utvärdering av reglerna om förmyndarskap m.m.

I betänkandet ges exempel på förändringar som måste göras, och jag vill peka på ytterligare fall som jag hoppas att regeringen ska ta till sig, dvs. fall som borde uppmärksammas och som måste föranleda förändringar.

När en person är god man för en mindre bemedlad person betalar kommunen arvudet. Den betalar också sociala avgifter och drar skatt. Men om personen i fråga har pengar, så att hon eller han själv kan betala sin gode man, ska gode mannen anmäla till skattemyndigheten att den enskilde är arbetsgivare. Gode mannen ska sedan betala ut arvode till sig själv, lägga på arbetsgivaravgifter och betala skatt.

Att den enskilda personen, som kanske knappast vet vad hon eller han heter, ska vara arbetsgivare är helt absurt och oetiskt. Jag anser att kommunen, som har alla rutiner klara, borde betala arvudet osv., precis som för mindre bemedlade personer, och sedan skicka en faktura som gode mannen ska betala för den enskildes räkning.

Ett annat exempel såg jag i en tidning häromdagen under rubriken "Blev god man för elva personer mot sin vilja". En god man avled, och plötsligt stod två arvingar helt oförberedda och mot sin vilja som gode män för elva för dem helt okända personer. Först nu två år senare är de fria från uppdraget.

Att dödsboet ärver godmansskapet och är skyldigt att kvarstå tills ny god man utses är det säkert inte många som vet. Att plötsligt ställas inför uppgiften att skaka fram god man är ofta problematiskt, men det kan verkligen inte vara rimligt att godmansförordnandet går i arv.

Fru talman! Jag är emot att man med automatik ärver titlar och uppdrag – bortsett från den kungliga successionen. Den blivande kungen eller drottningen har dock i motsats till den som ärver ett godmansuppdrag möjlighet att avsäga sig sitt uppdrag omgående.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet.

Anf. 116 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Med anledning av lagutskottets betänkande nr 7, som gäller förmyndare, gode män och förvaltare, vill jag anföra följande.

Jag är ledamot av konstitutionsutskottet sedan snart fyra år tillbaka, och jag har under denna mandatperiod vid fyra tillfällen närvarit när justitieombudsmännen har överlämnat sin årsberättelse, sin s.k. ämbetsberättelse. Det är en mycket tung och mycket viktig inlägga, som enligt min bestämda mening, inom parentes sagt, förtjänar ett mycket större offentliggörande än det som utskottet självt klarar av. Den borde läggas fram här i kammaren under samma värdiga former som förekommer vid andra årliga procedurer vi genomgår i kammaren. Jag skickar med en hälsning till riksdagsstyrelsen att se över detta.

Justitieombudsmannaämbetet, som instiftades 1809 tillsammans med konstitutionsutskottet, ska utöva kontroll och granskning av de offentliga myndigheter och verk som är satta att sköta landets lagar, förordningar och regler. Det ska se till att myndigheter och ämbetsmän inte ägnar sig åt maktmissbruk och framför allt att de behandlar sina medborgare lika inför lagen.

En sak som har varit återkommande i de fyra JO-berättelserna och som har gjort mig djupt bekymrad är justitieombudsmännens årliga kritik av överförmyndarverksamheten i flera av landets kommuner. Jag har tagit med mig dessa årsberättelser upp i talarstolen, inte bara för att symboliskt visa upp dem. Jag ska läsa upp några rader ur den senaste årsberättelsen, som gäller fjolårets förvaltning.

På ett ställe skriver ombudsmännen:

"Vid inspektionerna har vidare noterats att bestämmelserna om gode män och förvaltares m.fl. redovisningsskyldighet inte alltid efterlevs och att det föreligger vissa brister i överförmyndarnas handläggning och kontroll av dessa frågor. Det är inte ovanligt att årsräkningar godkänns trots att de inte avgetts på 'heder och samvete'."

Det är en mycket allvarlig erinran från ett av många inspektionsbesök ute i landets kommuner. Jag skulle kunna citera ur samtliga årsberättelser. Det handlar där om bristande diarieföring och om bristande respekt för dem som har haft möjlighet att föra talan för dem som är föremål för godmanstillsyn. I alla de fall där man har företagit inspektioner har man haft någon erinran.

Det är kommunernas skyldighet att klara detta. Det är kommunerna som har ansvaret, och de måste enligt min uppfattning se till att denna förtroendemannagärning får en annan status och en annan juridisk inramning.

Ni i lagutskottet har, som jag ser det, fattat ett mycket klokt beslut då ni enigt har begärt att regeringen ska göra en översyn, men jag skulle vilja ge några tips till. Jag skulle önska att ni i lagutskottet ägnade en offentlig utfrågning åt de granskningar som rör gode män, förvaltare och överförmyndare eller på något annat sätt skapade publicitet kring dessa.

Det handlar ytterst om totalt värnlösa människor som inte kan föra sin talan – som kanske över huvud inte existerar å huvudets vägnar utan bara som fysiska kroppar. Någon ska sköta dem. Den skötseln måste vara omgärdad med hög rättssäkerhet, men det är den inte i dag.

Det är bra att ni är ense i lagutskottet, men ni måste ropa högre för att man på andra sidan bron ska genomföra den utvärdering som ni så länge har eftersökt. Då kan ni använda justitieombudsmännens ämbetsberättelser om inte som vapen så snarare som verktyg för att påvisa den brist som här finns i det offentliga systemet.

Jag anför inte några fler citat. Jag säger bara att detta är allvarligt att man fyra år i rad har haft grava erinringar t.o.m. mot stora kommuner. Jag ska inte nämna någon vid namn, men några av Sveriges största kommuner har fått erinringar i dessa berättelser. Detta kan absolut inte vara acceptabelt. Det är en skyldighet för de förtroendevalda i denna kammare att påtala de brister som finns och att se till att det inte blir en upprepning av dessa framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

8 § Faderskap, vårdnad och umgänge, m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU9
Faderskap, vårdnad och umgänge, m.m.

Anf. 117 TANJA LINDERBORG (v):

Fru talman! Jag vill säga att jag uppskattar Kenth Högströms engagemang och hans anförande i det förra ärendet väldigt mycket. Jag tackar också för det goda rådet, som vi naturligtvis tar till oss.

Fru talman! För att spara kammarens tid ska jag bara beröra några frågor i detta viktiga betänkande. Det rör talerätt i mål om hävande av faderskap, automatisk gemensam vårdnad och Vänsterpartiets reservation till förmån för en motion om en barnbalk.

I betänkandet behandlar lagutskottet tre motioner som samtliga tar upp frågan om talerätt i mål om hävande av faderskap. Utskottsmajoriteten, dvs. Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, avvisar motionskraven. Motionärerna vill att änkor ska kunna få prövat i domstol om den avlidne mannens särkullbarn från tidigare förhållande verkligen är hans biologiska barn.

I ett par motioner hävdas att många änkor ställs i en psykologiskt och ekonomiskt svår situation om det uppdagas att det finns en tidigare okänd arvinge. Själv känner jag bara till ett fall. Därför skulle det vara intressant att i dag få veta hur många fall motionärerna känner till.

Det fall som jag och flera andra av riksdagens ledamöter har varit i kontakt med gäller en kvinna som i samband med bouppteckningen efter sin avlidne man fick oväntad kännedom om att han hade barn från ett tidigare förhållande. Maken hade erkänt faderskapet och betalat underhåll men däremot inte berättat det för någon. Kvinnan fick förutom en chock ekonomiska problem, eftersom hon var tvungen att sälja sin lägenhet för att särkullbarnet skulle kunna få ut sin arvslott.

Den första tanke som dyker upp när man ställs inför ett sådant faktum är att det inte kan vara sant. Tvivel börjar uppstå huruvida maken verkligen är biologisk far. Jag kan förstå det. Men i det här fallet har mannen uppenbarligen levt med en livslögn. Vi vet inte orsaken till det. Vi kan heller inte få veta det, därför att mannen är död. Ur moralisk synpunkt är det naturligtvis oacceptabelt, enligt mitt sätt att se det. Men det är inte riksdagens uppgift att sätta sig till doms över det. Faktum kvarstår att mannen hade erkänt faderskapet.

Sverige har ratificerat FN:s barnkonvention. En enig riksdag har uttalat att barnens bästa alltid ska komma i främsta rummet.

Fru talman! Motionärernas och reservanternas yrkande har inte barnens bästa för ögonen. Det måste vara djupt kränkande för såväl barnet som barnets biologiska mor, om hon är i livet, att utsättas för domstolsprocess och obehaget med provtagningar som måste göras för att fastställa faderskapet. Man kränker faktiskt också den avlidne mannen, som valt att leva med sin livslögn. Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

Så vill jag gå över till reservationen om automatisk gemensam vårdnad. Frågan om att införa en bestämmelse som innebär att föräldrar automatiskt får gemensam vårdnad från barnets födelse eller faderskapsbekräftelse har diskuterats under lång tid. Enligt tillgänglig statistik anmäler så många som 95 % av sammanboende föräldrar att de ska ha gemensam vårdnad. När det gäller icke sammanboende föräldrar är motsvarande siffra 50 %. Det visar att de allra flesta par väljer att ta ett gemensamt ansvar för sina barn. Det är bra.

Vårdnadstvistutredningen som kom med sitt betänkande 1995 pekar på omständigheter som talar mot en regel om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar som inte bor tillsammans. I betänkandet sägs bl.a. att det kan finnas en risk att modern inte medverkar till att faderskapet blir fastställt, att gemensam vårdnad skulle uppkomma även om barnet kommit till vid våldtäkt eller annat sexualbrott och att även barn som avlats vid en tillfällig förbindelse skulle komma att omfattas. Utredningen pekar också på att det finns andra situationer när gemensam vårdnad inte är förenlig med barnets bästa, t.ex. om föräldrarnas konflikt är så

svår och djup att de över huvud taget inte kan prata med varandra, än mindre samarbeta i frågor som rör barnet.

En annan försvårande omständighet som talar mot att man skulle införa en regel om automatisk gemensam vårdnad är att det saknas en klar och tydlig markering av att samboförhållande faktiskt föreligger. I folkbokföringen går det inte att utläsa om ett samboförhållande föreligger därför att det finns föräldrar som, trots att de lever i ett samboförhållande, av olika skäl har valt att inte vara folkbokförda i samma fastighet. Det förekommer också att föräldrar kan vara folkbokförda i samma fastighet fast de inte bor tillsammans. De kan t.ex. bo i olika lägenheter i samma hus, i samma trappuppgång. Vi har ju inte något lägenhetsregister.

Fru talman! Vänsterpartiets uppfattning är att en väl fungerande gemensam vårdnad är det bästa för barnet. Statistiken visar att de allra flesta föräldrar tar det ansvaret. Men det finns fall när det är klart olämpligt, och det är när det förekommer våld inom familjen. Då ska gemensam vårdnad vara utesluten. Det är inte så lätt. Det finns komplikationer med en sådan lagstiftning. Jag yrkar avslag på reservation nr 2.

Fru talman! Jag vill kort beröra frågan om införandet av en barnbalk. Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Vi har valt att stödja en motion av Annelie Enochson, Kristdemokraterna, som vill ha till stånd en utredning om behovet av att införa en barnbalk i svensk lagstiftning. Vänsterpartiet har haft ett liknande krav; jag tror att det var 1995.

Det är angeläget att det finns ett samlat regelsystem där barnens rätt sätts i fokus. Men vi är inte så naiva att vi tror att barnens ställning stärks bara genom att man inför en särskild balk, lika lite som vi tror att det blir bättre miljö bara för att vi har en miljöbalk. Själva vitsen med en barnbalk är att det som rör barn får ett eget avsnitt i lagboken. Det ger signaler om att barn är viktiga och att de har rättigheter.

I föräldrabalken utgår man från föräldraperspektivet. Man sätter föräldrarätten i främsta rummet. Det visas tydligt, som vi pekar på i vår reservation, av att barn har en underordnad roll. Föräldrar kan t.ex. vägra att umgås med sitt barn utan några som helst konsekvenser. Ett barn däremot kan, som en yttersta åtgärd, bli hämtat av polis för att föras till en av sina föräldrar.

Fru talman! Det var kort. I övrigt yrkar jag bifall till förslaget i lagutskottets betänkande. Jag hade trott att Tasso Stafilidis skulle gå upp och uttrycka Vänsterpartiets glädje över utskottets tillkännagivande om överflyttning av vårdnaden när det förekommer våld i familjen. Nu kommer han inte att göra det. Marina Pettersson kommer att utveckla det närmare.

Anf. 118 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Lagutskottets betänkande LU9 innehåller 30 motionsyrkanden. Ett av dessa har vunnit utskottets gillande i form av ett tillkännagivande. Det gäller motion L201 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén.

Betänkandet handlar om vårdnad och våld i familjen. Den saken behandlades redan före min tid i detta hus i ett betänkande, LU12 från år 1998. I betänkandet står det, apropå våld i familjen: "Därtill vill utskottet som sin mening framhålla att i de fall där den ena föräldern utsätter en

familjemedlem för våld, trakasserier eller annan kränkande behandling, gemensam vårdnad mot en förälders vilja bör vara utesluten.”

Detta uttalande har uppenbarligen inte uppmärksammats av landets domstolar eftersom flera domar har givit utslaget att våldsamma män – ibland mördare – som det ofta är fråga om, inte ansetts ha förverkat sin rätt till vårdnad av barn. Jag återkommer senare i mitt anförande till denna motion.

Barnets behov och rättigheter kommer ofta i skymundan då föräldrarna ska bestämma hur barnets fortsatta liv ska gestalta sig. Det gäller t.ex. barnets boende.

Barnen utgör drygt 20 % av befolkningen i vårt land. Förra året föddes drygt 90 000 barn i Sverige. 53 % av dem hade föräldrar som inte levde tillsammans. Till de nyfödda barn som kanske får vårdnadshavare på två geografiskt olika belägna platser kan läggas de som senare får uppleva att föräldrarna flyttar isär.

Många barn mår inte bra i Sverige i dag. I internationella enkäter har man frågat om barns trygghet. Det visar sig att barn som lever i Sverige känner sig mindre trygga än barn i utvecklingsländer. Kan det bero på att barn i andra länder i högre grad bor tillsammans med sina föräldrar – en stilla undran?

Många barn kommer under och efter en vårdnadstvist att få det mycket tufft. Detta har uppmärksammats av riksdagens ledamöter i flera motioner som handlar om växelvisboende.

I motion L313 framhåller motionärerna att barnets rätt till båda föräldrarna inte får blandas ihop med föräldrarnas behov och önskningar om att få ”rättvis” tillgång till sina barn. De efterlyser en kartläggning av hur domstolarna dömer i vårdnadsfrågor.

Socialstyrelsen har, på uppdrag av regeringen, sammanställt kunskap om hur små barn påverkas av att ständigt byta hem, miljö, lekkamrater, leksaker, dagis m.m. Man framhåller att det är viktigt att kunna bedöma vad som är bäst för barnet.

Trots att det skulle handla om barnen, innehåller rapporten till stor del frågor om hur föräldrarna ska ha det efter separationen. Man diskuterar endast *ett* sätt att lösa detta, nämligen att barnet regelbundet flyttar mellan föräldrarnas bostäder.

Slutsatser från kunskapssammanställningen är att det ”kostar på” för barn att bo växelvis, att barnen inte ska vistas på två daghem eller skolor och att föräldrarna bör bo så nära varandra att barnen kan behålla samma kamrater. Man pekar också på att barn kan reagera psykiskt eller somatiskt vid skilsmässokriser och separationer och att reaktioner visar sig först efteråt.

Rapporten andas ”den obotfärdiges förhinder”. Det resoneras utifrån föräldrarna, utifrån hur de ska kunna skapa sig nya relationer och att de skador som åsamkas barn ändå kan anses överkomliga för barnen. Dock resonerar man inte vidare för att stödja den tesen.

I rapporten *Den delade familjen* från 1985 har särskilt barnens synpunkter redovisats. Där framgår att barnen ser det som en nackdel att packa och flytta ofta samt att barnen lätt hamnar i skuld- och lojalitetskonflikter. Därför anses det i den rapporten att föräldrarna i första hand bör se till barnets behov av en stabil och konfliktfri hemmiljö; detta snarare än till sina egna önskningar. Föräldrarnas inbördes kamp för rättvisa,

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Faderskap, vårdnad
och umgänge, m.m.*

om ekonomiska fördelar och om barnens kärlek riskerar att skapa en förvirrad värld med psykiska och kroppsliga ohälsotillstånd hos barnen. Detta slår man fast i rapporten.

Uppenbarligen har barnens ställning försämrats mellan dessa båda undersökningar. Egentligen skulle man kunna byta namn på föräldrabalken och kalla den för barnbalken så att det klart framgår att det är barnen, inte föräldrarna, som står i fokus.

Fru talman! Nu har utskottet valt att avstyrka de motioner som rör vårdnad och underhåll, med hänvisning till den pågående utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform. Jag hänvisar här till mitt förra anförande vad gäller motionsbehandling i största allmänhet.

Jag vill uppehålla mig ytterligare en stund vid motion L201, som har fått en välvillig behandling av utskottets majoritet; ett tillkännagivande skickas till regeringen. Det gläder mig särskilt att det är moderata ledamöter som har kommit med ett Columbi ägg i fråga om lösningen av vårdnadstvister där våld förekommer.

Både år 2000 och år 2001 avstyrkte utskottet motioner med motsvarande innehåll. Nu har utskottet på nytt behandlat frågan, och man utesluter inte att den i motionen föreslagna lösningen skulle innebära en förstärkning av barnets rätt och främja barnets bästa. Man begär en analys, och den kan förslagsvis komma i den kommande utredningen. Där har utskottet sagt sin mening. Det har man dock inte gjort i fråga om andra motioner, som man nu begraver. Det kan väl tydas så att inte heller regeringen kommer att ta hänsyn till dessa yrkanden.

Är efter år har det knorrats en del över att riksdagsledamöterna lägger fram motionsförslag som tidigare avslagits. Detta ärende visar att en viss envishet vad gäller förslag till förändring av Sveriges rikes lag kan ge utdelning. Det är väl det som menas med uttrycket att droppen till slut urholkar stenen.

Detta öde har tyvärr inte vederfarits en i motionshänseende riktig långkörare, nämligen den om talerätt i faderskapsmål. Den var inte ny när jag kom in i riksdagen, och det har varit en stor minoritet som reserverat sig mot majoritetens behandling av problemet.

Det är dags att utreda ärvdabalken, som ju är gammal. Faderskap fastställs numera med nya metoder, men det vore väl inte helt fel att de som nu felaktigt har blivit, eller fått, en far får möjlighet att rätta till det hela.

Det framgår av betänkandet att det inte finns några särskilda regler om vem som är behörig att söka resning, men Högsta domstolen har givit frågan en sådan tolkning att det kan uppfattas som att det bara är parterna som får föra talan.

Ett barn kan föra talan om fastställande av faderskap mot en avliden mans arvingar, men inte tvärt om. Vad frågan gäller är att också arvingar, maka och andra barn, ska kunna begära resning när nya uppgifter framkommer. En sådan uppgift kan vara att en blodanalys kan visa att en man felaktigt blivit betraktad som far till ett barn. Med nuvarande lagstiftning kan inte en sådan framtvingas.

En man som misstänks vara far till ett barn kan avkrävas blodprov, men ett barn som med gammal teknik har fått sig en far tilldömd kan inte på samma sätt tvingas lämna blodprov. Med ett sådant blodprov och

därmed följande analys kan grund för resning föreligga. Jag vill hävda att det då gäller vuxna, inte barn.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 1, men givetvis står jag bakom övriga moderata reservationer.

Anf. 119 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag återkommer till detta med talerätten, som jag kan hålla med om är en ständigt återkommande fråga här i kammaren.

Vad jag tolkar in utifrån de här motionerna är att ni egentligen vill angripa ett arvsproblem genom att införa en regel som kommer att skapa väldigt stora problem, åtminstone som jag ser saken, och också skapa allmän rättsotrygghet.

Handen på hjärtat, Berit Adolfsson, emanerar inte detta möjligtvis från att ni egentligen tycker att "oäkta ungar", som ju var benämningen förr, inte ska ha arvsrätt?

Anf. 120 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Nej – med handen på hjärtat – det tycker jag inte! Men jag kan hålla med om att det ärende som förekommit många gånger emanerar från ett problem som vi har hört. Det problemet kan ändå inte klaras med denna lösning, utan det är fråga om att man i fortsättningen inte ska behöva överraskas av detta problem. Dessutom ska det finnas en möjlighet att få faderskapet bekräftat.

Anf. 121 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande nämnde jag just att jag känner till ett fall, och jag hör att Berit Adolfsson känner till samma fall, att hon också är väl bekant med detta, naturligtvis tragiska, öde.

Jag vet att Berit Adolfsson har motionerat i frågan. Ni skriver att det är många änkor. Jag frågade därför i mitt inledningsanförande hur många det kan röra sig om utöver det fall som jag känner till. Det kunde vara intressant för kammaren att få veta det.

Anf. 122 BERIT ADOLFSSON (m) replik:

Fru talman! Det har kommit till min kännedom att det är många som har, eller som har haft, den här problematiken. Man har dock sett att det inte går att komma vidare, så man har funnit sig i sitt bittra öde.

Anf. 123 KJELL ELDENSJÖ (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 1. Jag står självklart bakom också den andra reservationen där Kristdemokraterna finns med, men för tids vinnande nöjer jag mig med detta yrkande.

Det första jag vill ta upp rör frågan om talerätt för hävande av faderskap. Denna fråga har genom motioner behandlats i lagutskottets betänkanden år efter år, men yrkandena om översyn av regelverket för fastställande och hävande av faderskap har hittills varje gång – så också i år – avvisats av lagutskottets majoritet.

Jag har lite svårt att förstå varför det tycks vara så kontroversiellt att försöka att nå största möjliga säkerhet i faderskapsärenden och varför det skulle vara fel att öka möjligheten att det som är sant kommer fram. I dag

finns utvecklade metoder som ger betydligt större säkerhet vid fastställande av faderskap. Kristdemokraterna står alltså bakom denna reservation, nr 1.

Fru talman! I flera år har motioner väckts till riksdagen som handlar om att mor- och farföräldrar ska ha rätt att föra talan i domstol om rätt till umgänge med barnbarn även i de fall barnens vårdnadshavare motsätter sig det begärda umgänget.

Motionerna har avstyrkts av lagutskottet och avslagits av riksdagen. Det har framhållits att det uteslutande är barnets behov av att få träffa mor- och farföräldrarna som ska tillgodoses. Rätten att föra talan i domstol i den här frågan har anförtratts socialnämnden som anses kunna bedöma i vilka fall det är motiverat att utifrån barnets bästa inleda en umgängesprocess.

Det är naturligtvis en svår sak att alltid avgöra vad som är barnets bästa. Det finns med stor sannolikhet ett antal fall där mor- eller farföräldrar förvägrats umgänge med barnbarn och där sådant umgänge åtminstone inte skulle vara till barnets nackdel utan till dess fördel, om man ser det på längre sikt.

Vi kristdemokrater anser att det finns goda skäl att ändra på de nuvarande bestämmelserna så att mor- och farföräldrar får rätt att föra talan i domstol. Vi har därför ställt upp på denna reservation.

I det betänkande som vi nu debatterar behandlas en kristdemokratisk motion, L242, rubricerad *Gemensam vårdnad*. Motionen innehåller sex yrkanden som handlar om vårdnadens utövande, upplysningar om barnet, växelvis boende, samarbetsamtal, gemensam vårdnad mot ena förälderns vilja och rättens sammansättning när det gäller vårdnadstvister.

I alla yrkanden begärs att frågorna ska tas upp till översyn eller beaktas i den utvärdering som regeringen ska göra av 1998 års föräldrabalksreform. I betänkandet förutsätter lagutskottet att så kommer att ske, eller i något fall att yrkandet beaktas i annan utredning.

Med anledning av dessa skrivningar har vi kristdemokrater inte reserverat oss till förmån för motionsyrkandena. Vi vill avvakta regeringsarbetet och främst utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform, men vi anser att det är angeläget att denna utvärdering snabbt kommer i gång.

Fru talman! Vi kristdemokrater menar att all erfarenhet visar att fungerande och stabila familjer är bra för både barn och vuxna och att det är en förutsättning för ett gott samhälle. Därför måste samhället ta ett särskilt ansvar för att skapa förutsättningar för att gemenskaperna i familjerna kan fungera så bra som möjligt. Familjestabilitet bör vara ett politiskt mål.

Vi anser att barn generellt sett mår bäst av att bo ihop med två föräldrar och att de då har störst förutsättningar att utvecklas på ett bra sätt. Lagstiftning och sociala ekonomiska stödformer bör utformas med utgångspunkt i att stabila familjerelationer är bra och eftersträvänsvärt.

När en kris uppstår i ett förhållande gäller det därför att man snabbt får hjälp med att lösa upp knutarna. Förebyggande och kompetent familjerådgivning är därför viktigt.

Tyvärr är det så i dag att väldigt många relationer spricker. Vi vill verka för en förändring så att antalet separationer minskar i stället för att de ökar.

Men vid alla dessa separationer som sker måste ändå barnens bästa sättas i fokus. Därför är det naturligtvis oerhört viktigt att skapa regler och förfaranden som gör att barnen drabbas så lite som möjligt när föräldrar separerar.

Det kan inte nog betonas att barn inte har och inte ska känna skuld i att vuxna människor – inte ens för barnens skull – inte kan hålla ihop. När den ena eller båda parterna inte har förmåga att för barnens skull se till att relationerna är drägliga nog för att hålla ihop måste i alla fall barnen ges så bra förutsättningar som möjligt för att inte allvarligt ta skada. Det är då viktigt att det finns lagar och bestämmelser som fungerar och i varje situation värnar barnets bästa.

De synpunkter som ligger bakom yrkandena i motion L242, men också bakom yrkandena i andra motioner, är därför högst relevanta. Det gäller t.ex. utvärdering av hur den gemensamma vårdnaden fungerar i verkligheten, hur växelvis boende faller ut och hur samarbetssamtal och information mellan parterna har fungerat. Ger dessa möjligheter och medel maximal effekt så att barnen skadas så lite som möjligt av att befinna sig i en situation med separerade föräldrar?

Kristdemokraterna tycker att det är viktigt att utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform belyser dessa och andra frågor på ett bra sätt och att man föreslår förbättringar där så behövs. Det är mycket angeläget att utvärderingen snabbt kommer i gång.

Anf. 124 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Det gäller detta med talerätten igen. För att försöka göra det lite tydligt ska jag ta upp det fall som jag relaterade till i mitt anförande och som Berit Adolfsson också mycket väl känner till.

Mannen erkände faderskapet. Under 18 år betalade han underhåll för sitt barn till barnets mor. Mannen avled, och den nya hustrun hade mycket svårt att förstå att han skulle vara biologisk far till barnet. Hon vill därför ha en möjlighet att ifrågasätta riktigheten av detta påstående.

Ponera att det införs en sådan regel som ni vill ha. Det skulle faktiskt kunna vara så att mannen inte är far till barnet – det vet inte någon av oss här. Är det då rätt mot barnet att göra det faderslöst? Hur ser ni på det här egentligen?

Anf. 125 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Fru talman! I dag finns det ju förbättrade möjligheter att fastställa faderskap. Vad vi har begärt är en förutsättningslös utredning, och det har vi gjort mot den bakgrunden att det finns andra möjligheter i dag att fastställa ett faderskap.

När det sedan gäller denna specifika fråga är det naturligtvis oerhört svårt att svara ja eller nej på den. Det är mycket möjligt att det kan uppstå vissa komplikationer, men i de allra flesta fall tror jag att det är sanningen som ska segra. Och, som sagt, en översyn av de bestämmelser som gäller i dag är det som vi begär. Sedan får vi se vad den landar i.

Anf. 126 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Det är klart att det är svårt att diskutera ett enskilt fall, och det kanske inte heller alltid är helt etiskt att göra det. Men det är det

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Faderskap, vårdnad
och umgänge, m.m.*

fall som ligger bakom dessa motioner. I förlängningen måste man också fundera över konsekvenserna.

Min syster och jag är ganska olika. Om jag säger till henne att jag undrar om hon verkligen är min syster och känner mig orolig över att jag ska dela arvet med henne och om jag vill föra talan i domstol för att kolla om pappa verkligen är pappa också till min syster, vad ska gälla då? Ni måste verkligen fundera igenom era tankegångar.

Ni har inte barnets bästa för ögonen. Jag är jätteledsen att säga det. Jag uppskattar Kjell Eldensjö väldigt mycket som person, men här tänker ni fel. Detsamma gäller när ni säger att det ska vara fullt legitimt att mor- och farföräldrar ska kunna gå till domstol för att få träffa sitt barnbarn. Det är jättetragiskt att utsätta ungar för att kanske inte få träffa vuxna personer. Men kan det verkligen vara riktigt att förutom att pappa och mamma har möjligheten att gå till domstol ska också mor- och farföräldrar ha den möjligheten?

Jag är nästan upprörd över att ni ens vill tänka tanken att utsätta barn för någonting så förskräckligt.

Anf. 127 KJELL ELDENSJÖ (kd) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för uppskattningen av mig som person. Den är ju glädjande.

Men jag återkommer till att jag tycker att man bör göra en förutsättningslös utvärdering av lagen och se om man kan komma fram till något annat som man kan besluta om gemensamt. Gör man inte det, får det som gäller i dag gälla. Så är det ju med det.

Jag vill till slut passa på att tacka för att Annelie Enochson har fått en motion delvis bifallen. Tanja Linderborg ville ha också en annan motion bifallen, men så har inte vi tyckt.

Anf. 128 VIVIANN GERDIN (c):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation nr 7. I övriga ställningstaganden som gjorts från Centerpartiet instämmer jag.

Hänsyn till barnets bästa är rubriken på mitt anförande. Ett av Centerpartiets mål är att medverka till ett barnvänligare samhälle. Det innebär för oss att barnen ska ha en stark ställning och att de ska mötas med respekt. Det är inte alltid som jag tycker att vi lever upp till barnets bästa. Många gånger ges de vuxna företräde på barnens bekostnad.

Att alla barn ska få uppleva en god omvårdnad och umgänge med sina föräldrar är vi nog alla överens om. Trots alla goda föresatser har antalet omhändertagna barn ökat i Sverige under 90-talet. Det har blivit ett tuffare klimat för föräldrarna med ökade krav och minskad tid för att odla relationer. Inget barn ska ändå behöva känna sig övergivet om en katastrof inträffar i deras liv. Det måste alltid finnas någon som tar ansvar och parti för barnet. Dagens insatser är otillräckliga, sett ur ett barnperspektiv. För barnens skull måste vi synliggöra deras behov och våga stå på deras sida.

Angående gemensam vårdnad för ogifta föräldrar: De flesta barn föds i dag av föräldrar som inte är gifta. Lagstiftningen bör därför anpassas till den tid vi lever i och bygga på ett delat föräldraansvar, oavsett samlevnadsform. Utgångspunkten bör vara gemensam vårdnad om barnet efter

det att faderskapet har fastställts. Lagstiftningen bör utgå från att en majoritet av föräldrarna är skötsamma och omsorgsfulla om sina barn. Föräldrar som inte lever upp till detta berörs av andra lagar.

Vid beslut om vårdnad och umgänge ska syftet alltid vara att göra det som är bäst för barnet. Barnets rätt till en trygg och kärleksfull uppväxt är det primära.

I situationer där kvinnor utsätts för familjevåld drabbas också barnen. Där familjevåld sker måste gärningsmannens lämplighet som vårdnadshavare med umgängesrätt ifrågasättas. Varje händelse som kan benämnas som familjevåld där barn förekommer måste leda till åtgärder som sätter barnets bästa i centrum. Det är vår skyldighet att bidra till att barnet inte utsätts för vare sig psykisk eller fysisk misshandel. Barn som tvingas bevittna våld som sker inom familjen saknar trygghet. De barnen behöver också omsorg och någon att tala med efter de traumatiska händelserna. De behöver kvalificerad hjälp. Föräldrar kan vägra att umgås med sina barn, men barn kan inte vägra att umgås med våldsamma föräldrar.

Vårdnadsutövande: För att göra vardagen lite lättare har Centerpartiet föreslagit att en ny bestämmelse införs i 6 kap. föräldrabalken. Motivet är att ge boendeföräldern större beslutanderätt i frågor som gäller barnets dagliga omsorg. Dagens regler kan medföra stora problem rörande små praktiska frågor, som lätt kan bli uppförstorade av föräldrarna om de har en konflikt sinsemellan. Att båda har laglig rätt att vara med och bestämma om allt är en god tanke men är i praktiken inte alltid så klokt.

Jag vill också ta upp lite grann om utredning i mål om vårdnad, boende och umgänge. Det gäller vårdnadstvister. Vi har tagit del av att det på många håll pågår långa vårdnadstvister, så långa som fem, sex och sju år. Detta sliter naturligtvis på alla parter, men jag vill hävda att det sliter mest på barnen. För barnets bästa bör man sätta in resurser så att utredningstiderna kan kortas ned – detta utan att kvaliteten försämras. Jag tycker att det är mycket olyckligt att utredningar kan tillåtas ta så många år.

Även barnens rätt att komma till tals vid vårdnadstvister bör ses över. Vi har i dag en tolvårsgräns. Men det förekommer faktiskt att även barn som är äldre än tolv år har svårt att få komma till tals och avgöra hos vilken av föräldrarna de vill bo. Till syvende och sist är det ändå föräldrarna som har det yttersta ansvaret när vårdnadskonflikter uppstår. Det är naturligtvis viktigt att föräldrar som inte är sams på ett tidigt stadium erbjuds samverkanssamtal.

Jag vill också ta upp lite grann om talerätten, som också har tagits upp här tidigare, i mål om hävande av faderskap. Även i år har flera motioner väckts, precis som tidigare år under den här mandatperioden, och de gäller framför allt talerätt för arvingar som ställs inför okända barn som ger sig till känna efter faderns död.

Huvudregeln är att arvingarna inte har någon talerätt. Men det bör faktiskt finnas undantagssituationer. En situation som bör omfattas av undantag är när den utpekade fadern nekar till faderskap men efter rättegång och under stor press så småningom erkänner utan att blodprov tagits. Fortfarande med misstanke om att han inte är fadern, men hårt pressad av omgivningen, accepterar den utpekade faderskapet. Möjligheterna att ogiltigförklara faderskapet är mycket små. Men det finns faktiskt en omständighet som jag tycker att det kan finnas skäl att åberopa, och det

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Faderskap, vårdnad
och umgänge, m.m.*

är om det efter många år visar sig att mannen har varit steril. Om inga blodprov har tagits, kan man inte vara säker på detta förrän det har undersökts.

Jag vill understryka de fall som vi alla känner till här, men jag vill också sätta fokus på de okända barn som dyker upp. De fall där ett barn och en vuxen haft en etablerad relation – barnet kanske har vuxit upp hos fadern – berörs inte av vårt krav om talerätt, oavsett om det är en biologisk far eller inte. Det handlar i stället om helt okända barn, om fadern har erkänt faderskap under mycket stor press och om det finns en misstanke om att han är steril.

Anf. 129 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Jag hade faktiskt inte tänkt ta upp det här med talerätten, men det dök upp en frågeställning när Viviann Gerdin nu började tala om detta med eventuell sterilitet. Det jag funderar över är hur man någonsin ska kunna fastställa när steriliteten har uppstått, före eller efter det att barnet har avlats. Det var en frågeställning. Det kan naturligtvis inte Viviann Gerdin svara på, och det kräver jag inte heller.

Det jag ville ta upp var detta med automatisk gemensam vårdnad. Det gör jag utifrån att Viviann Gerdin sade att Centerpartiet tar parti för barnen. Det tror jag i grunden, men jag funderar på vad Viviann Gerdin tycker om vad det, om vi får in en sådan regel, faktiskt skulle innebära för barn som har kommit till genom sexuellt tvång, genom våldtäkt eller annat raffinerat sexuellt tvång. Är det verkligen lämpligt att man ska behöva ha gemensam vårdnad med en våldsverkare? Eller man kanske har haft en tillfällig förbindelse på Mallorca. Ska man då ha gemensam vårdnad med en man som inte bor i Sverige? Kan ni se några komplikationer med det här?

En annan fråga som jag vill ställa gäller om Viviann Gerdin möjligtvis kan se att det kan finnas en risk för att det blir ännu fler vårdnadstvisiter om man inför automatisk gemensam vårdnad.

Anf. 130 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! I mitt tidigare inlägg talade jag om fall där det förekommer våld. Att faderskap alltid ska fastställas är en sak för sig. Men där det finns våldsinslag är vi varken för att det ska vara delad vårdnad eller för att umgänge ska ske. Jag vet inte om jag har uttryckt mig oklart.

Anf. 131 TANJA LINDERBORG (v) replik:

Fru talman! Ja, då har jag nog helt missförstått vad Viviann Gerdin menar. Automatisk gemensam vårdnad inträder ju när barnet har fötts, efter en faderskapsbekräftelse, och det oavsett om det har förekommit våld eller inte. Det innebär att om det förekommer våld i det här måste mamman, oftast är det ju faktiskt mamman, gå till domstol för att begära enskild vårdnad. Det innebär att antalet vårdnadstvisiter kan komma att öka.

Jag ser det så här: Det är ju ändå 95 % som har gemensam vårdnad. Det är jättebra. Vi har tagit ett enormt stort kliv mot att ta ett gemensamt ansvar för våra barn. Men beträffande de här fem procenten ser jag det som att den lagstiftning som vi har nu får vara en skyddslagstiftning för de barn som faktiskt lever under svåra förhållanden eller riskerar att göra

det eller som en skyddslagstiftning för de kvinnor som har fått barn med våldsverkare. Så ser jag det.

Prot. 2001/02:60
30 januari

Anf. 132 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill svara än en gång att det är två skilda saker. Vi framhåller fortfarande att faderskapet ska fastställas när barnet har fötts, men efteråt är det så, och det har jag också sagt tidigare här, att förekommer det någon form av våld, eller har gjort tidigare, mot kvinnan är naturligtvis inte gärningsmannen lämplig som vårdnadshavare eller för umgänge. Jag sade också tidigare att det är vår skyldighet att bidra till att barnet och kvinnan inte utsätts för psykisk eller fysisk misshandel. Det finns ingen grund för att det i sådana fall, vid en våldtäkt, skulle utövas ett gemensamt vårdnadsskap.

*Faderskap, vårdnad
och umgänge, m.m.*

Anf. 133 ANA MARIA MARTI (fp):

Fru talman! Det har diskuterats rätt så mycket och ingående här om talerätt i mål om hävande av faderskap. Jag måste erkänna att jag inte kände till det fall som verkar vara känt för alla andra. Så jag tänker inte diskutera just det fallet. Jag tänker inte heller försöka konstruera möjliga fall, för jag tycker att vi komplicerar den här diskussionen i onödan. Min reaktion, och mitt bifall till motionerna i den här diskussionen, bygger helt enkelt på den text som jag flera gånger har fått läsa omkring dessa frågor.

Det har varit flera gånger som vi har haft den här diskussionen i utskottet, och varje gång har vi i slutet av betänkandet fått läsa en oerhört komplicerad argumentering för att behålla gamla regler och gamla metoder för att bekräfta eller häva faderskap.

Jag kan inte förstå varför vi har fastnat i de här gamla reglerna, varför vi har fastnat i de här gamla metoderna. Alla fall som jag har hört beskrivna är otroligt komplicerade, och jag tror inte att vi någon gång kan skriva en lag som absolut, precis och exakt kan täcka vilken situation som helst i livet. Men en lagtext bör vara relativt enkel så att var och en förstår vad som står där. Det här blir så komplicerat, så otroligt sofistikerat. Det finns så många komplicerade steg som ska tas. Det är därför jag yrkar bifall till reservation 1.

Jag ska också tala om talerätt i umgängesfrågor. Då yrkar jag bifall till reservation 6. Tanja Linderborg säger att hon inte vill utsätta barnen för oändliga rader av rättegångar. Det kan jag förstå. Jag har sett sådana situationer i vårdnadstvister, och då var inte morfar och mormor eller farfar och farmor inblandade på något sätt. Det var fruktansvärda konflikter mellan föräldrarna, och då blev ständiga överklaganden av gamla vårdnadsbeslut ett slags ständigt pågående tortyr av en f.d. partner, en f.d. make eller maka.

Om vi vill ha ett mindre antal rättegångar i de här frågorna bör vi alltså i första hand tänka på att sätta stopp för de här evigt återkommande överklagandena. De kostar väldigt mycket tid. De tar väldigt mycket pengar från någon som måste betala. De är ett slags ständigt plågeri av dem som straffas av en f.d. partner.

När det gäller umgänge med far- och morföräldrarna vill jag bara säga att det är grymt att acceptera att konflikterna mellan föräldrarna drabbar både barn och gamla. Jag tror på familjen. Jag har själv sett vad det betydde för mina barn när min mor äntligen, efter många år av påtvingad skilsmässa på grund av en totalitär regim, kunde komma till Sverige. Jag såg hur mycket deras liv berikades, hur mycket större dimension deras inre fick genom närheten med den gamla. En av de stora bristerna i vardagen i vår tid är segregationen mellan åldrarna. När jag försvarar den här reservationen vill jag åtminstone bidra lite grann till att minska denna ålderssegregation. Så jag yrkar bifall när det gäller det här med vårdnaden.

Till slut, herr talman, vill jag med mycket glädje tala om det beslut som finns på s.14, där man tillkännager ett förslag till bifall angående de fall där våld förekommer mellan man och kvinna när det gäller en automatisk prövning av vårdnaden.

Jag tycker att det är en stor vinst för oss alla att just den här komplicerade situationen äntligen har fått en mänsklig lösning. Vi föreslår inte att den som har brukat våld för alltid ska straffas att inte träffa sina barn. Men vi föreslår en prövning som gör det möjligt att den här våldsbenägna personen inte ska få vårdnaden av barn.

Jag vill påminna om att våld mot kvinnor också är våld mot barn. Inget barn som har sett sin far slå modern kan må bra. Inget barn som lever i en familj där blodiga konflikter upprepas kan må bra. Barnets bästa kräver denna lagändring. Och jag är väldigt glad för att detta äntligen har kommit till en mycket bra och välbalanserad lösning.

Våld mot kvinnor är tyvärr ett ämne som vi på ett fruktansvärt sätt har fått diskutera under de senaste veckorna. Varje steg vi tar för att minska möjligheterna för att våldet fortsätter är en mycket stor vinst för hela samhället.

Med detta vill jag avsluta mitt anförande.

Anf. 134 MARINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna med undantag för bifall till motion L201 och delvis bifall till motion L301 gällande vårdnaden om barn när den ena föräldern gjort sig skyldig till grov brottslighet mot den andra föräldern.

Vi debatterar nu lagutskottets betänkande LU9. I betänkandet behandlas faderskapsfrågor, vårdnadsfrågor och frågor om umgänesrätt. Vi ska ha i minnet att den stora utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform kommer inom kort. Många av de motioner som behandlas i betänkandet kommer att inrymmas i den aviserade utvärderingen och arbetet som gäller 1998 års föräldrabalk.

Herr talman! I denna utvärdering kommer frågor om barnets rätt att bli hörd att genomlysas. Låt oss alla komma ihåg att barn som har förmågan att uttrycka sin vilja med hänsyn till mognad och ålder också har rätt att bli hörsammade.

Min uppfattning är att om fler barn blir hörsammade om var de vill bo och var de känner sig trygga så skulle Sveriges domstolar i de svåra vårdnadstvister ha färre verkställigheter och färre polishämtningar, och det skulle finnas fler lyckligare barn i Sverige. Vidare kan man fundera på om vi över huvud taget ska behöva stora starka poliser i svarta piketbilar för att hämta barn.

I motion L264 tas barnets rätt att komma till tals i vårdnadstvister upp. Utskottet har inte tillstyrkt motionen. Dock har utskottet våren 1999 beslutat att ge ett förordnande gällande frågan om juridiskt biträde för barnet i svåra vårdnads- och umgängestvister. Detta förordnande har utmynnat i att en utredare har haft i uppdrag att biträda Justitiedepartementet i frågan om eget juridiskt biträde i vissa svåra vårdnads- och umgängestvister. Uppdraget ska redovisas nu i vår.

Den ensamutredare som regeringen tillsatte 1998 skulle biträda Justitiedepartementet med överväganden om vad som bör göras för att ratificera Europakonventionen som Europarådet bestämt. I den konventionen finns det artiklar som uppmanar staterna att överväga att ge barnet en ställning som part och rätt till ett eget juridiskt ombud i alla processer som rör barn. I denna konvention, European Convention on the Exercise of Children's Rights, finns en artikel med uppmaningen att överväga barnens rätt att få en ställning som part och rätt till eget ombud i alla processer som rör barnet. Sverige har undertecknat denna konvention men ännu inte ratificerat den.

Barnens rätt att komma till tals kommer enligt vad utskottet erfarit också att behandlas inom ramen för den aviserade utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform.

Utskottet anser att varken det pågående arbetet med anledning av ratificeringen av Europakonventionen eller det kommande utvärderingsarbetet bör föregripas av riksdagen med något särskilt uttalande.

Herr talman! När det gäller frågan om umgängessabotage måste vi komma vidare. Umgängessabotage är skadligt för barnen och deras behov av bägge föräldrarna om barnets vilja och kärlek finns för dem båda. Men vi lagstiftare måste återigen komma till barnets rätt att bli hörd. Det kan aldrig vara umgängessabotage när barnet absolut inte vill ha och är rädd för umgänge av en eller annan godtagbar anledning. Detta tas upp i motion Ju393 yrkande 4, och i motionen står följande:

Ett barn som vägrar träffa den andre föräldern med rätt till umgänge, blir till slut hämtad av polis.

Motionären vill ha en barnbalk.

I motion L310 vill motionären att barnet ska kunna utkräva mer delaktighet i barnets liv av den osynlige föräldern och även ha rätt att utkräva umgänge av den som inte frivilligt tagit del av barnets uppväxt.

Vid 1998 års föräldrabalksreform övervägdes sanktioner, exempelvis vite, men regeringen konstaterade att ett påtvingat umgänge kunde verka i felaktig riktning och kanske inte skulle vara till gagn för barnet.

Utskottet förutsätter att alla dessa motionsspörsmålen kommer att aktualiseras i översynen av 1998 års föräldrabalksreform och att regeringen återkommer till riksdagen om det skulle visa sig erforderligt.

Herr talman! Det förslag till tillkännagivande som vi ger regeringen gällande bifall till motion L201 och delvis bifall till L301 gällande vårdnaden om barn när den ena föräldern har gjort sig skyldig till grov brottslighet mot den andra föräldern är av den naturen att regeringen ska se detta tillkännagivande utifrån att det är en förstärkning av barnets rätt och att det ska främja barnets bästa. Att prövning automatiskt ska ske när grov brottslighet mot medföräldern inträffar är dock inte detsamma som att det med automatik ska vara så att den som har utfört handlingen automatiskt ska förlora vårdnaden.

Jag kan inte undgå att i mitt anförande nämna det som Viviann Gerdin, Berit Adolfsson och Ana Maria Narti har tagit upp i sina anföranden om hot, våld och kränkande behandling av den ena parten och medföräldern. Vi har tidigare genom åren genomgående uttalat att vi ser väldigt strängt på det och att gemensam vårdnad i sådana fall är utesluten. Vi har sagt detta, och det måste ankomma på våra myndigheter och våra domstolar att se till att de kan och har kunskaper om den lagutveckling som sker i Sverige.

Enligt min mening misshandlas och kränks ett barn som återkommande gånger i livet åser att dess moder misshandlas och kränks.

Det här är en svår och tung fråga. Den borde ingå och kommer väl att ingå i den aviserade utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform.

Herr talman! Jag kommer nu också att ta upp talerätten och hävande av faderskap i de tre motioner som har väckts, L233, L268 och L292, och som tar upp frågan om arvingens talerätt i mål om hävande av faderskap. Om lång tid förflutit efter det att mannen avlidit och arvingarna skulle ha den här talerätten vill jag bara kort påpeka att talerätten måste innefatta alla mannens arvingar. Då menar jag att även den utanför äktenskapet födda arvingen ska ha talerätt.

Utskottet har tidigare, vid behandling av liknande motioner, hänvisat till det perspektivet att man i den juridiska litteraturen ställt frågan om inte ett rättsligt faderskap i sådana sammanhang som tas upp i motionerna borde betraktas ur ett perspektiv som även inkluderar respekten för ett socialt faderskap och barnets intresse, som vi också har hört i anförandena före mitt, av att vara bibehållet sin rättsliga status som barn till en viss man.

En faderskapsbekännelse sker då modern är ogift eller faderskapspresumtionen har brutits. Då ska faderskapet fastställas genom bekräftelse och dom. Denna bekräftelse är då en formbunden rättshandling som ska ske skriftligt och bevitnas av två personer. Förutom detta ska bekräftelsen godkännas av socialnämnd och moder. Detta kan ses som lite krångligt, men det stärker barnets ställning och det säkerställer att det går rätt till.

I frågan om faderskapsbekräftelse finns inga närmare bestämmelser i lag om vem som äger föra talan om ogiltigförklaring av faderskapet. Dock finns det rättsfall, NJA 1998 s. 525. Där talas det om bestämmelserna om talerätten för mannens arvingar som enligt 3 kap. 1 § föräldrabalken gäller vid hävande av faderskapspresumtion och ska då tillämpas analogt vid ogiltighetsförklaring av faderskapsbekräftelsen.

Detta innebär att talan kan väckas av mannens maka eller arvingar om mannen dör innan barnet är fött eller om fadern dör efter barnets födelse men varaktigt inte sammanbott med barnet och inte heller efter barnets födelse bekräftat att barnet är hans och har talerätt.

Rätten att väcka talan finns dock inte om det förflutit mer än ett år från den dag talan väckts om att mannen är far till barnet och han fått del därav. Detta gäller också dödsboet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag i detta anförande säga att faderskapsbekräftelse som tillkommit genom dom och som vunnit laga kraft skiljer sig från situationen med presumtions- och bekräftelsefallen såtillvida att faderskapsfrågan är definitivt avgjord. Omprövning av domen kan då endast ske genom resning som beviljas i hovrätt eller Högsta domstolen. Men då måste nya omständigheter eller bevis åberopas vilka sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i målet. Denna nya omständighet krävs och begränsningsregeln motiveras just av det skälet att barnet inte ska behöva riskera att bli faderlöst lång tid efter sin födelse och att barnet ska ha intresset att vara bibehållet sin rättsliga status som barn till en viss man.

Anf. 135 BERIT ADOLFSSON (m):

Herr talman! Det är väldigt skönt att höra att vi är så sams när det gäller våld i familjen, hur mycket skada barnen tar som åsyna vittne och att de i så fall inte ska behöva bli föremål för vårdnad av den fadern. Jag bara undrar varför inte samma motioner har fått den behandling de nu får tidigare. Är det någonting i Marina Petterssons erfarenhet som har gjort att det nu går bra att få ett tillkännagivande? De här motionerna har alltså väckts både 2000 och 2001.

Anf. 136 MARINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Det här är en motion som har väckts tidigare, och vi har genom åren sagt att det med automatik inte ska innebära att vårdnaden ska övergå till någon annan eller att socialnämnden ska förordna två andra vårdnadshavare. Det finns också fall där kvinnor har misshandlats under lång tid och där de också har dödat medföräldern. Det kan finnas andra exempel också där det även vid grova brott inte med automatik bör ske en vårdnadsöverflyttning.

Anf. 137 BERIT ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag förstår den inställningen. Men det är väldigt många barn och kvinnor som har lidit väldigt mycket under dessa år och som inte har fått något stöd. Tycker Marina Pettersson att det uttalande som jag också refererade till från 1997/98 har den tyngden att domstolarna har sett detta? Måste det inte till något annat, ett tillkännagivande eller någonting, som förhoppningsvis gör att domstolarna ändrar uppfattning? De har ju uppenbarligen inte sett detta. Vad ska vi i så fall göra åt det?

Anf. 138 MARINA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag hoppas mycket på den kommande utvärderingen av 1998 års föräldrabalksreform, att det sker ett arbete med tydligheten i det vi lagstiftare vill och att det blir en förändring av attityder. Jag hoppas

även att domstolarna på ett annat sätt ska kunna ha insikt om vårt lagarbete.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

*Associationsrättsliga
frågor*

9 § Associationsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2001/02:LU11
Associationsrättsliga frågor.

Anf. 139 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Vi ska debattera de associationsrättsliga frågorna. Det är 18 motionsyrkanden som behandlas i det här betänkandet från lagutskottet. Jag kommer att hålla mig till de motioner, yrkanden och krav som Vänsterpartiet har tagit upp under motionstiden och som har behandlats i det här betänkandet.

Herr talman! Då står jag här återigen och ska argumentera för Vänsterpartiets motion som föreslår att riksdagen ska införa en lagstiftning som ska ta sikte på att könskvotera i börsnoterade bolagsstyrelser. Den här debattstunden kommer förhoppningsvis att problematisera den ojämna könsfördelningen i samhället. Men jag vill inte att vi stannar på problemformuleringsstadiet.

Jag vill i dag att vi ska gå vidare, inte bara benämna problemet och lägga det i en svart låda. Jag vill i stället att vi ska vara mer konstruktiva i riksdagen, denna lagstiftande församling. Ja, jag vill att vi ska gå från ord till handling. Med andra ord: Hur ska vi bryta den sneda maktfördelningen mellan könen? Det är den fråga jag ställer till ledamöterna i kammaren.

Vänsterpartiet är ett feministiskt parti. Vad innebär då feminismen? Jo, herr talman, feminism handlar om rättvisa och om fördelning av ekonomisk och politisk makt. Det handlar om demokrati, om att värdera kvinnor och män lika. Det handlar om att bryta den samhällsstruktur som fortfarande råder och som varje dag säger oss att män är norm och kvinnor är undantag, att män är överordnade och kvinnor är underordnade, att män har stor makt och att kvinnor har liten makt.

Vänsterpartiet anser att ett av de viktigaste medlen för att ifrågasätta den skeva maktfördelningen mellan kvinnor och män är att verka för att såväl kvinnor som män ska ges tillträde till samhällets alla sektorer. Vi vill att de ska finnas representerade på alla nivåer.

Vi har tyvärr inte kommit dithän. Visserligen har vi en relativt jämn könsfördelning i regering och riksdag, men i det privata näringslivet är andelen kvinnliga styrelserepresentanter försvinnande liten. Följande siffror är mycket talande.

De börsnoterade bolagens styrelseposter innehas till 95,5 % av män. Det är inte aktuella siffror utan det är siffror som togs fram förra året som gäller året dessförinnan. Det har skett försämringar under förra året. Den kvinnliga andelen ledamöter uppgår alltså endast till knappt 5 %. Det är mycket dystra siffror.

Vänsterpartiet ifrågasätter om Sverige kan benämnas som en demokrati så länge som kvinnor som grupp utesluts från makt och auktoritet i börsnoterade bolags styrelser. Kvinnors kompetens osynliggörs i dessa rum, och män fortsätter att utse och tillsätta andra män.

Vi behöver en jämn könsfördelning, inte bara i riksdag och regering utan också i företagens styrelserum. Fler kvinnor i bolagsstyrelser innebär att underlagen för beslut blir bredare och mer representativa eftersom kvinnor representerar en annan kompetens som är grundad på andra erfarenheter än mäns. Vänsterpartiet anser att det inte finns tid att förlora. Varje dag som går utan att kvinnor deltar i viktiga beslut innebär faktiskt en samhällsekonomisk och demokratisk förlust som inte går att kompensera. Därför är det dags handla!

Herr talman! Lagutskottets ledamöter är rörande överens om att det är ett problem att det finns så få kvinnor i högre befattningar i näringslivet. Den sneda könsfördelningen benämns som ett problem. Men utskottet är inte villigt att tillstyrka de motioner där man föreslår att det ska införas en lagstiftning som tar sikte på könskvotering, dvs. en lagstiftning för att komma åt den sneda könsfördelningen.

Vi i Vänsterpartiet anser att detta resonemang har allvarliga brister som visar på att utskottet är med och legitimerar, och därmed upprätthåller, en könsmaktsordning. Jag vet inte om det är medvetet, herr talman, eller omedvetet. Men det går inte att i en argumentering mot eller för den ojämna könsfördelningen landa i "kvotering eller ej". Vi måste i stället utgå från vilka kvoter som vi i riksdagen anser är önskvärda.

I dag är kvoterna ungefär 95–5 till mäns fördel. Det innebär att vi i dag har ett väl fungerande kvoteringsystem efter kön. Detta kvoteringsystem grundar sig i att det anses vara en kompetens att vara man. Jag ställer två frågor som jag hoppas få besvarade av de andra ledamöterna när de ska gå upp i debatten: Är denna kvotering önskvärd? Vill vi verkligen ha det så?

Var Vänsterpartiet landar i frågan framkommer i vår motion. Vi vill nämligen förändra och ifrågasätta det mönster som börsnoterade bolags styrelser är med och upprätthåller, dvs. den ojämna maktfördelningen mellan könen.

Vilka handlingsalternativ finns då i denna kammare? Det verkar som att denna progressiva församling vill att frågan ska ligga och samla damm i någon svart låda. Varför är det då så svårt att gå till handling? Alla vill vi väl ha ett jämställt samhälle där resurs och makt är lika fördelat mellan kvinnor och män?

Herr talman! Vänsterpartiet har även tre särskilda yttranden i frågor som för närvarande bereds av regeringen, och därför har vi inte yrkat bifall till de aktuella motionerna. Bl.a. lyfter vi upp vikten av att lagstiftningen utformas på ett sådant sätt att bildandet av sociala kooperativ inte förhindras eller försvåras. Vi förutsätter att denna fråga får hög prioritet inom Regeringskansliet och att de synpunkter som förs fram i motion L289 beaktas noga under det fortsatta arbetet på området.

Vi lyfter även upp frågan om kapitalskyddet i aktiebolag, där vi framhåller att det är otillfredsställande att aktieägare inom lagens ramar kan göra uttag av kapital utan att ta hänsyn till företagets behov. Särskilt gäller detta i sådana situationer där stora insatser gjorts från samhällets sida för att främja företagets överlevnad. Från Vänsterpartiets

sida menar vi att lagstiftningen bör ses över med den inriktningen att ägarna till ett företag inte ska kunna dränera företaget på medel genom uttag ur företaget eller andra värdeöverföringar till andra företag.

Herr talman! Vi avvaktar resultatet av det pågående arbetet inom Regeringskansliet och avser att återkomma i ärendet om det skulle visa sig behövas.

Slutligen vill vi att företagen ska vara tvungna att redovisa sina utsläpp av koldioxid, inklusive utsläppen från anläggningar belägna utomlands. Även här förutsätter vi att regeringens uppföljningsarbete tar fasta på detta krav, och då kommer vi förhoppningsvis inte att behöva lyfta fram frågan igen.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till att vi ska införa könskvotering, dvs. jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Anf. 140 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Centerpartiets reservation nr 1.

Flera motionärer efterlyser nya företagsformer i syfte att stimulera fler att våga ta steget att bli företagare. Men bland motionsförslagen finns även sådant som hämmar företagande.

Att kunna välja mellan olika företagsformer är en viktig faktor för ett positivt näringslivsklimat. Då menar jag inte att bara kunna välja mellan två typer av aktiebolag utan även att det finns andra alternativ. Detta är speciellt viktigt för enmansföretag, dvs. soloföretagaren. Det är där de flesta startar.

Främst handlar det om att skapa tydliga, hållbara och förenklade regler så att blivande företagare kan förutse vad som kommer att hända de närmaste åren. En ryckig näringslivspolitik med gamla surdegas som aldrig åtgärdas är nog det mest hämmande för innovatörer och entreprenörer.

De människor som vill förverkliga sina drömmar brinner av idéer, men idéerna är inte för att ägna mest tid för byråkratiskt arbete utan för att skapa något. Det kan vara en produkt men också en tjänst.

Trots massor av goda idéer för att bidra till fler småföretag händer inte mycket.

Utanför Regeringskansliet pågår däremot en hel del förändringar. Fler människor än tidigare ser nya möjligheter, framför allt inom tjänstesektorn. Avknoppningar från offentliga sektorn blir fler för varje månad. Kunnig personal som önskar mer inflytande över vård- och omsorgsarbetet väljer att organisera sig i nya konstellationer. En del startar kooperativ, andra väljer att arbeta självständigt.

Ett bra komplement till nuvarande företags- och anställningsformer vore s.k. singelföretag med självanställning. Det gäller speciellt för dem som av fri vilja eller tvång lever på inkomster av flera slag. Det är en enkel företagsform i gränslandet mellan att vara arbetstagare och arbetsgivare.

Modellen bygger på att avgifter och skatter ska vara schabloniserade. Jag ser singelföretag som en övergångslösning. Det är bra för dem som vill börja i liten skala. Singelföretagandet är också intressant från ett annat perspektiv. Det kan bidra till att göra svarta inkomster vita genom

att ersättning för utfört arbete ska betalas in direkt till ett kontoförande organ.

Under en övergångsperiod kan det vara värt att satsa på singelföretagande med schabloniserade avgifter.

Regeringens argument mot singelföretag, nämligen att nya typer av fusk uppstår, t.ex. att sälja kostnadsverifikationer till andra företag, är häpnadsväckande. Att döma ut en hel yrkeskår för att några eventuellt kan fuska är diskriminerande mot alla tänkbara blivande småföretagare.

Social ekonomi är på stark frammarsch i vårt land. Det talas mycket om social ekonomi. Det är positivt, det öppnar nya dörrar och det bidrar till lokal utveckling. Samtidigt är det ett uttryck för att människors tilltro till det offentliga har minskat. När medborgarna upplever att servicen inte längre håller måttet vill människor själva vara med och finna nya lösningar.

När det gäller icke vinstgivande verksamhet är drivkraften bakom all verksamhet där ersättningar utbetalas för ett gjort jobb att utgifter och inkomster ska gå ihop. Gör de inte det upphör verksamheten, om den inte subventioneras med offentliga medel. I försöken att hitta en lämplig organisation för icke vinstgivande verksamheter har regeringen föreslagit att en ny aktiebolagsform ska införas, nämligen aktiebolag utan vinstsyfte.

Jag undrar hur väl regeringens tankar sammanfaller med övriga EU-länders. Tidigare har det vid ett flertal tillfällen påtalats vikten av att reglerna inom EU ska harmoniseras. Är Sverige på väg in i EU:s samordnade regelsystem eller på väg att anamma ålderdomliga regler från öststaterna?

Jag tycker att det vore klokt om regeringen i stället utreder hur vi på bästa sätt kan stödja verksamheter som har ett socialt, samhälls- eller allmännyttigt ändamål. Under många år har Samhalls verksamhet fyllt en viktig funktion, både socialt och ekonomiskt, för dem som haft svårt att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden. Men under senare delen av 90-talet har även Samhall utsatts för alltmer krävande avkastningskrav.

Har regeringen genom sitt uttalande för avsikt att upphäva avkastningskraven på statliga bolag som bedriver social verksamhet?

En god idé är att börja titta på konsekvenserna innan regeringen stryper nya företagsformer som kan vara anpassade speciellt för tjänste- och serviceföretag.

Att hitta lämpliga former mellan det offentliga och de nu befintliga privata modellerna är ett steg på vägen. Ett socialt kooperativ, efter en italiensk modell, som det anges i ett av motionsförslagen, kan vara värt att titta närmare på.

Jag vill också säga några ord angående Vänsterpartiets förslag till kvotering vad gäller könsfördelning i företagens styrelser. Vänsterpartiets krav att kvotera in kvinnor i privata företagsstyrelser säger vi nej till. Tanken är god, men metoden är fel. Jag tycker att det vore hedrande om Vänsterpartiet också började att påverka i rätt ände. I stället hoppar Vänsterpartiet över ån efter vatten. Varför inte börja där det finns mest chans för Vänsterpartiet att påverka, t.ex. inom kommuner och landsting, innan man ställer krav på privata sektorn?

Vi vet ju alla att inom kommuner och landsting arbetar övervägande delen av svenska kvinnor, men det är män som innehar de flesta chefspo-

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Associationsrättsliga
frågor*

sitionerna. Att agera som Vänsterpartiet gör tycker jag känns något ihålligt – det är för mycket luft i pratet.

Anf. 141 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Viviann Gerdin är ordförande i Centerns kvinnoförbund, och jag förutsätter att även hon och Centern vill se fler kvinnor i bolagsstyrelsernas sammanträdesrum. Men jag har inte hört något konkret exempel på hur Viviann Gerdin och Centerpartiet tycker att man ska bryta den sneda maktfördelningen mellan könen, så det skulle jag gärna vilja höra.

Anf. 142 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Det som skiljer Vänsterpartiet och Centerpartiet åt är att vi fortfarande tror och har målsättningen att detta ska ske med stimulans och med morötter. Det vi främst tar avstånd från är Vänsterpartiets tvång, hot och piska för att göra saker och ting.

Jag håller fullständigt med om att det inte är bra som det ser ut i dag. Jag är också missbelåten med det. Men vi gör trots allt framsteg, även om de är för små. Vi slår också tillbaka en hel del negativt, som det blir när tvång är uttalade.

Anf. 143 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Viviann Gerdin, som leder Centerkvinnorna, uttrycker det så att kvinnlig representation i bolagsstyrelser handlar om tvång. Vi ser inte på frågan om könskvotering i bolagsstyrelser som en fråga om tvång. Det handlar om att både kvinnor och män ska få tillträde till de beslutande organen.

Jag har fortfarande inte fått höra något konkret exempel på hur Centerpartiet tänker gå till väga med det här. Morötter och uppmuntran har för all del också vi trott på väldigt länge, men nu tycker vi att det har nåtts en gräns när det inte har hänt någonting på flera år.

Under det senaste året har de två största livsmedelskedjorna i Sverige, Kooperativa Förbundet och ICA, slagits samman med olika andra nordiska företag så att det har bildats stora företag. I de bolagsstyrelserna satt nästan hälften kvinnor och hälften män under förra året, men när de olika nordiska bolagen har slagits samman visar det sig att det i den ena bolagsstyrelsen finns en kvinna och i den andra två kvinnor.

På grund av att Viviann Gerdin är ordförande för Centerkvinnorna tycker jag att det vore bra om vi här fick höra på vilket sätt Centerpartiet tror att vi kan komma till rätta med det här problemet. Hur lång tid kommer det att ta om Centerpartiet får bestämma?

Anf. 144 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att Centerpartiet och Centerkvinnorna är för kvinnlig representation. Det jag vänder mig mot är Vänsterpartiets uttalande om kvotering, därför att det ligger ett hot över det uttalandet.

Man måste också bearbeta alla som har inflytande på alla plan. Vi gör framsteg. Vi har gjort ett stort framsteg, därför att Centerpartiet är i dag det parti i riksdagen som har flest kvinnor. Det har inte skett med tvång. Vi har inte gett upp.

Vi pläderar också allmänt för en politik i samhället där man förespråkar småskalighet. Vi är emot stora sammanslagningar och centraliseringar. Där skiljer vi oss också åt.

Jag kan fullständigt förstå Vänsterpartiets representanter, som ser det här från den storskalighet som de hela tiden har. Det förlorar kvinnorna på. Men om man bryter ned och har organisationer i hela samhället som är mera överblickbara och mera småskaliga ger det också ett ökat inflytande för kvinnorna.

Anf. 145 ANA MARIA NARTI (fp):

Herr talman! Först vill jag säga några ord till Tasso Stafilidis.

Jag har sett kvotering på ledande platser. Eftersom de kommunistiska regimerna hade jämställdhet mellan könen som ett stort slagord brukade man placera kvinnor här och där på synliga platser – självklart utan att ändra mentalitet, självklart utan att göra det minsta för att arbetssituationen för kvinnan skulle vara bättre. Så satt de här kamraterna, de kvinnliga kommissarierna eller vad de nu var, som ett slags statister. Det stora maktspellet pågick, vackert, framför deras ögon utan att de kunde påverka på något sätt.

Tasso Stafilidis bör också veta att jag personligen har jobbat många år, och tänker jobba så länge som jag orkar, med integrationsfrågor när det gäller etnisk mångfald. Jag skulle aldrig någonsin komma på tanken att föreslå mekanisk kvotering. Det skulle vara ett sätt att skapa hat mot de människor som med lag, tvångsmässigt, skulle placeras på vissa arbetsplatser.

Det bästa exempel jag har sett i mitt liv, som tyvärr börjar bli rätt långt, på integration både av invandrare eller etniska minoriteter och av kvinnor i arbetslivet har jag sett i USA. Där har man jobbat ordentligt under många år med en bearbetning av rekryteringsprocesserna, men aldrig någonsin med mekanisk kvotering. Mekanisk kvotering är en katastrof. Det skapar konflikter, och det skapar fördomen att den diskriminerade är så svag i sig själv att någon supermakt måste placera den diskriminerade på den rätta platsen i arbetslivet. Gud hjälpe oss om detta inträffar. Det är skadligt.

Jag är liberal, och jag vill rädda feminismen från sådana extrema metoder och överdrivna tankegångar. Vi är många feminister i Sverige i dag som inte tycker om det försök till monopolisering av feminismen som Vänsterpartiet driver.

Nu ska jag gå över till någonting annat. Jag yrkar bifall till reservation 2. Det gäller ny associationsform för icke vinstdrivande verksamhet.

Jag vill veta vad icke vinstdrivande verksamhet är. Dessa ord cirklar runt i våra politiska debatter. Jag vill veta om vi föreslår förlustdrivande verksamhet.

Varifrån kommer den skillnad man gör mellan en sund ekonomi och socialt engagemang? När jag levde därborta, i mitt kommunistiska liv, fick vi hela tiden höra att pengar är djävulen själv. Vid en viss tidpunkt upptäckte jag att jag t.o.m. hade smittats av detta. När jag i en film såg en väska fylld med pengar upplevde jag en stor skräck. Det var indoktrinering – hjärntvätt.

Pengar i sig är ett medel. Vinster är också ett medel för att få verksamheten att gå framåt.

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Associationsrättsliga
frågor*

Jag vill påminna er om att vi har en socialstyrelse som kan se till att vård inte bedrivs på ett inhumant eller icke lämpligt sätt. Vi har ett skolvärk som ser till att utbildning bedrivs enligt lagens regler och enligt de grundläggande principerna i ett demokratiskt samhälle.

Varför ska man då se vinst i ett företag som har högt satta sociala mål som en katastrof? Gäller det bara det faktum att vinsten inte delas? Ska man tvinga dessa socieekonomiska företag att på en gång investera allting i verksamheten?

Jag ska påminna er om en sak jag har varit med om. För många år sedan var jag ledamot i Operastyrelsen. Det var en klok socialdemokrat – Bengt Göransson – som hade kommit på tanken att jag kanske skulle kunna göra nytta där. Jag hamnade där just när det blivit skandal därför att någon i ledningen för Operan hade vågat fondera lite pengar som hade blivit över. Detta betraktades som otroligt illojalt mot staten, osv.

Vad hände sedan? Vi tvingades använda alla fonderade pengar, och snart gick verksamheten mycket dåligt.

Vad finns det för anledning att betrakta en sund ekonomisk verksamhet som en farlig verksamhet? Det finns ingen annan anledning än att man vill hävda gamla socialistiska dogmer – hjärnspöken. Dem ska vi bli av med.

Jag har arbetat med mycket engagerade människor som jobbar på den humanitära arenan i organisationer som hjälper fattiga människor i hela världen eller gör mycket stora insatser för t.ex. hemlösa människor i Sverige. Där finns det mycket stränga krav på att ekonomin ska vara oerhört välorganiserad, redovisad och övervakad. De flesta av dessa organisationer är förmögna.

Ska vi betrakta dem som faror eller demoner därför att de har fonderat mycket pengar? Ser vi inte i dessa organisationers förmögenheter en garanti för att deras engagemang kan verka kontinuerligt och på mycket lång sikt, så att de kan sätta i gång projekt som sträcker sig över fem eller tio år? Det gäller mycket stora behov hos fattiga eller undanträngda grupper.

Jag föreslår att vi en gång tar en ordentlig ideologisk diskussion kring det fullständigt missvisande uttrycket vinstdrivande företag.

Vi lever inte på Dickens tid. En skola där man misshandlar och förtrycker barnen bara för att tjäna pengar är inte möjlig i Sveriges demokrati. En vårdenhet där man behandlar patienterna som ett slags trasor är inte heller möjlig i Sverige, oavsett om den är landstingsägd, kommunalt ägd eller privatägd. Låt oss få bort dessa hjärnspöken från den politiska diskursen.

Anf. 146 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Ana Maria har uppenbarligen fruktansvärda minnen från den totalitära regim som hon upplevde långt innan jag var född. Denna totalitära regim har satt väldigt tydliga spår hos Ana Maria Narti. Jag kan bara beklaga det och hoppas att Ana Maria Narti någon gång kan komma över detta eller i alla fall sluta anklaga mig eller lägga ord i min mun som jag aldrig någonsin har yttrat. Är det någon i denna kammare som skulle ställa sig på Ana Maria Nartis sida för att bekämpa totalitära regimer är det jag. Jag tror aldrig att Ana Maria Narti har hört mig säga någonting annat.

Därför tycker jag att det är tråkigt att hon menar att mina krav, som man, på att vi män ska lämna ifrån oss makt till kvinnor ska ses som ett sätt att styra kvinnor. Jag tycker att fler män i denna kammare borde ta samma initiativ som jag och säga att vi män vill ge mer makt till kvinnor.

Jag tycker också att det är ett förakt för kvinnor. Det har aldrig varit tal om något slags marionettssystem. Jag vet – jag hoppades att Ana Maria Narti också visste det – att det i våra bolag här i Sverige inte bara finns en, två eller tre utan tusentals duktiga kvinnor som skulle vara minst lika bra, om inte bättre, än männen i bolagsstyrelsernas sammanträdesrum. Det är det jag är ute efter.

Utvecklingen har faktiskt visat att kvinnorepresentationen i bolagsstyrelser bara blir sämre och sämre. Jag har inte en enda gång fått höra vad Folkpartiet tänker göra åt att knappt 4 % av dem som sitter i bolagsstyrelser är kvinnor.

Anf. 147 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! För det första: Jag vill inte bli av med mina onda minnen. Alla dessa onda minnen är en rikedom. Jag vet vad det betyder att vara ofri. Jag vet vad demokrati betyder. Det är en mycket djupt känd kunskap. Jag vill inte bli av med den.

För det andra tror jag inte på kvotering och kommer aldrig att tro på mekaniska lösningar utan förändringar i mentaliteten, och en lagom könskvotering är en mekanisk lösning. Då ska man sitta och räkna hur många de är och sedan ska man genomföra detta. Det går inte att göra så. Just det som jag har pekat på om att förändra rekryteringsprocesserna kan vara lösningen. Där finns det faktiskt väldigt mycket att göra.

Jag kan berätta för Tasso Stafilidis att det i en mycket stor koncern i Sverige, hos Antonia Ax:son Johnson, pågår ett mycket medvetet och systematiskt arbete på personalavdelningen, under ledning av en kvinnlig personaldirektör, för mångfald också när det gäller kön och etnicitet. Och det går mycket bra.

Det här är sättet att jobba – inifrån, på personalavdelningen men inte med mekanisk kvotering.

Anf. 148 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Antonia Ax:son Johnson är väl ett ypperligt exempel på en kvinnlig företagsledare som har funnits i styrelserum och som har funkat väldigt bra i de styrelserum som hon har suttit i.

Jag har full respekt för att Ana Maria Narti inte tycker att könskvotering är bra, men precis som Viviann Gerdin gjorde tidigare hänvisar Ana Maria Narti till helt andra saker. Jag har inte pratat om chefer. Jag har inte pratat om hur det ser ut på de olika avdelningarna på Åhléns eller så. Det jag har pratat om är hur det ser ut där makten finns i företaget, i det börsnoterade företaget, i bolagsstyrelsen.

Vad tänker Folkpartiet göra? Jag har inte hört att Folkpartiet tänker göra någonting åt att kvinnor inte finns representerade i bolagens styrelser. Tänker inte Folkpartiet göra någonting åt det?

Anf. 149 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiet tänker göra väldigt mycket för en sund feminism – en sund feminism som inte bygger sina impulser på förenk-

lade motsättningar mellan män och kvinnor, en sund feminism som framför allt bygger på förändrade arbetsmetoder på alla nivåer, i alla sektorer av arbetslivet.

Anf. 150 RAIMO PÄRSSINEN (s):

Herr talman! I lagutskottets betänkande nr 11 behandlas motionsyrkanden på det associationsrättsliga området gällande företagsformer, könsfördelning i bolagsstyrelser m.m. Jag vill redan nu yrka bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Herr talman! Aktiebolagslagen har under hela 90-talet blivit föremål för en utredning som har lett till att vår lagstiftning i huvudsak har fått en struktur som överensstämmer med vad som gäller i övriga EU-länder. År 1995 fick vi en uppdelning i publika bolag, dvs. större bolag med stor spridning på aktierna, och privata bolag, som företrädesvis omfattar små bolag med ett mindre antal ägare. År 1999 ändrades lagen, så att kraven på ledningsorganisation, antal styrelseledamöter, bolagsstämma m.m. differentierades för att göra det enklare och flexiblare för de privata bolagen.

Utöver det vill jag nämna att tre fjärdedelar av Småföretagardelegationens alla förslag är genomförda, håller på att genomföras eller är under beredning. Vi kan konstatera att mycket redan är gjort för att förbättra för småföretagen.

Herr talman! Frågan om en ny associationsform för icke vinstutdelande verksamhet är intressant och aktuell. Detta är inga hjärnspeken; det kan jag garantera. Regeringen ämnar utreda ett nytt slag av aktiebolag som kännetecknas av att de ska ha ett annat syfte än att ge aktieägarna vinst. Aktieägarna ska naturligtvis ha rätt till en skälig avkastning på satsat kapital men ska i övrigt inte direkt eller indirekt få del av överskott av verksamheten. I stället ska det upparbetade överskottet användas för att konsolidera eller utveckla den verksamhet som bolaget bedriver. Man ska se om detta kan rymmas i en särbestämmelse inom aktiebolagslagen.

Skälet till det här är att vi socialdemokrater tycker att många välfärdsområden inte ska lämnas över till stora kapitalägare. Det finns endast ett skäl till att de är intresserade av våra välfärdsområden, och det är att det finns stora behov och att det alltså finns stora vinster att hämta.

När det gäller de s.k. sociala kooperativen genomförs för närvarande en studie som bl.a. ska beskriva, inventera och analysera samhällsliga stödstrukturer och deras utveckling. Arbetet pågår och ska slutredovisas nu under våren 2002.

Herr talman! Tyvärr kan vi återigen konstatera att könsfördelningen i företagens styrelser och ledningar är väldigt sned. Som tidigare har nämnts utgör männen runt 80 % av cheferna i näringslivet, och trots att det har skett en liten ökning av kvinnorepresentationen i börsbolagens styrelser det senaste året innehåller fortfarande 95 % av styrelseposterna i börsbolagen av män. För Sverige som i andra sammanhang anses vara ett föregångsland när det gäller jämställdhet är detta faktum besvärande.

I och med att kvinnor har blivit bättre representerade inom politiken har vi sett att hela samhället har vunnit i utveckling och helhetstänkande. I mitt parti, Socialdemokraterna, har en jämn könsfördelning bara inneburit stora fördelar. Kvinnor och män befruktar varandras arbete positivt och gör det lättare att både se och förstå större helheter som leder till

bättre resultat. Detta kan även näringslivets företrädare instämma i, dock utan att på ett mer aktivt sätt verka för att verkligen ge kvinnor med kompetens möjligheten att bevisa sitt värde. Jag är övertygad om att företagen tappar konkurrenskraft om inte dagens makthavare inom näringslivet ändrar sin attityd och släpper in väsentligt fler kvinnor på ledande positioner. Men det viktigaste är kanske att vi i samhället därmed också förlorar utvecklingsmöjligheter. Därför är det, som jag ser det, en skyldighet för oss i riksdagen att försöka påverka den allmänna opinionen för allas vårt bästa och låta en av de sista manliga bastionerna rämna.

Herr talman! Regeringen har som en delmålsättning att minst 40 % av styrelseledamöterna i statliga bolagsstyrelser ska vara kvinnor år 2003. Detta är en viktig markering som övriga näringslivet förhoppningsvis lägger märke till och tar efter.

Regeringen har lämnat kommittédirektiv till en utredning som har till uppgift att lämna förslag på lämpliga åtgärder för att påskynda möjligheterna till en jämnare könsfördelning på chefsnivå i näringslivet. Den utredningen ska avslutas senast den 28 februari 2003. Men att lagstifta om en jämnare könsfördelning i bolagsstyrelser är ett ingrepp i förmögenhetsrätten och en begränsning för ägare att utse sina representanter, och det är en mycket viktig principiell fråga. Därför tycker vi, dvs. utskottsmajoriteten, att det är den frivilliga vägen, via goda argument och goda exempel, som kan leda till en attitydförändring. Den är alltså att föredra framför lagstiftning.

Herr talman! Vad som bör ingå i företagens årsredovisningar är en återkommande fråga här i kammaren. Årsredovisningslagen är en ramlagstiftning som kompletteras med uttalanden från Bokföringsnämnden. Och regeringen har i propositionen *Sveriges klimatstrategi* anført att miljöredovisningsområdet utvecklas fortlöpande och att miljöindikatorer tas fram. Man avser att göra en uppföljning av vilka effekter som bestämmelsen om miljöredovisning i årsredovisningslagarna samt Bokföringsnämndens riktlinjer har fått för att därefter överväga lämpliga åtgärder.

Beträffande frågan om huruvida uppgifter om sjukfrånvaro ska ingå i årsredovisningslagen finns det redan ett förslag om detta i slutbetänkandet från utredningen om en handlingsplan för ökad hälsa i arbetslivet. Därför bör vi nu inte föregripa resultatet av den utredningen utan avvakta den fortsatta beredningen här i kammaren.

Med det, herr talman, yrkar jag återigen bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Anf. 151 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Återigen ska jag uppehålla mig vid frågan om att vi män ska lämna över mer makt åt kvinnorna, helst frivilligt. Jag instämmer i det som Raimo Pärssinen har tagit upp här och hoppas verkligen att vi kommer att nå upp till regeringens mål att minst 40 % av posterna i de statliga bolagsstyrelserna ska besittas av kvinnor år 2003.

Jag kan erkänna att den här frågan inte är så där väldigt enkel, när man tänker på de aspekter som lagutskottet har lyft fram i betänkandet och som Raimo Pärssinen tar upp, t.ex. ingrepp i ägarkollektiv. Ändå har vi från Vänsterpartiets sida sett det som ytterst viktigt att trots allt ta till

detta grepp och ställa ett sådant här krav. Det här är ju inte en fråga som lyfts upp nu i år eller förra året, utan den har funnits väldigt länge.

Jag vet att regeringen har haft flera samtal med företagens ledningar. Man har haft en dialog. Men fortfarande har det inte hänt någonting.

Jag skulle vilja höra på vilket sätt Raimo Pärssinen tror att vi ska kunna komma till rätta med det här. Som jag sade i mitt anförande tidigare tror jag att varje dag som går där kvinnor inte får vara med och fatta beslut är en dag fylld av brister och tomrum som vi aldrig kommer att kunna ersätta. Hur ser Socialdemokraterna på den här frågan? Vad kommer man konkret att göra i ett längre perspektiv, om det nu inte går att lösa på det sätt man försökt med hittills?

Anf. 152 RAIMO PÄRSSINEN (s) replik:

Herr talman! Som Tasso Stafilidis sade har man redan inlett en dialog med viktiga företrädare inom näringslivet, och den ska följas upp nästa år. Samtidigt har man denna utredning som ska se över vad det finns för hinder mot en bättre könsfördelning och vad som kan göras.

Men fortfarande är det så att vi principiellt ska gå på den frivilliga vägen. Jämför t.ex., Tasso Stafilidis, med ett politiskt parti som har dålig fördelning mellan könen. Skulle det i sin tur kräva lagstiftning från riksdagen, eller är det partiernas medlemmar och väljare som utser representanterna? Principiellt håller vi hårt på att det är ägarkollektivet som utser sina representanter.

När däremot Veckans Affärer, tror jag det var, för två år sedan intervjuade 100 företagsledare var det inte någon av dem som verbalt sade sig ha någonting emot kvinnlig kompetens. Tvärtom sade man att den tillför ett annat tänkesätt, helheter osv. Det blir bara bättre. Alla håller alltså med om det. Det finns inga goda argument emot, och det finns ingen som på något vis säger att det är fel. Alltså är processen i gång.

Det vi måste göra är att visa goda exempel. Det jobbar Regeringskansliet hårt med. Man plockar fram goda exempel, bygger nätverk och utreder. Framför allt måste vi ta ett gemensamt ansvar och argumentera i den här frågan. Men vi ska inte gå lagstiftningsvägen.

Anf. 153 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Jag tackar Raimo Pärssinen för det svaret.

Återigen: Det här är problematiskt. Det är ingen enkel fråga. Vi har dock inte tagit till med storsläggan och krävt könskvotering i bolagsstyrelserna utan anledning. Vi kommer att följa det arbete som regeringen håller på med och hoppas som sagt att det kommer att komma konstruktiva förslag och ske reella förändringar inom en snar framtid.

Vi har ju kunnat se en kurva som gått åt helt fel håll under de senaste åren. För några år sedan gick den uppåt, men nu har den börjat falla igen. Därför känner vi en faktisk oro, och den oron går ut över både kvinnor och män.

Anledningen till att bolagsstyrelserna är så viktiga är ju att bolagen trots allt har en så stor ekonomisk makt över människors liv att bolagsstyrelser har en indirekt makt också i den här demokratin.

Anf. 154 RAIMO PÄRSSINEN (s) replik:

Herr talman! Vi som har en jämn fördelning i våra partier, Tasso Stafilidis, kan ju komma ihåg vad som hände när vi införde den. Sedan man uppnått och från de manliga maktpositionerna accepterat tanken på jämn fördelning kommer nästa steg i det hela, och det är att gå in i ett förhållningssätt som ska genomsyra allt ens handlande. Det tar tid.

Detta sker också inom näringslivet. Det finns, som någon annan sade här, goda exempel också. Det finns fler exempel än vad vi känner till. Det är just detta Regeringskansliet arbetar med: att samla upp de här goda exemplen. Man kommer också att köra projekt ute på länsstyrelserna just i de här frågorna, eftersom vi alla anser att de är så viktiga.

Ni måste acceptera från Vänsterpartiets sida att det tar tid att komma till en jämn fördelning och i nästa steg kunna gå in i ett riktigt förhållningssätt så att det verkligen blir driv i de här frågorna. Men jag hoppas att vi alla här i kammaren tar ett gemensamt ansvar för de här frågorna.

Anf. 155 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag instämmer med Raimo Pärssinen då det gäller att kvinnor ska komma in i styrelser osv. på frivillig väg.

Men sedan tycker jag också att vi verkligen behöver lyfta fram alla goda exempel. Just nu när jag satt här kom jag på att NUTEK för något år sedan tog fram en rapport som visade att i de företag där det fanns många kvinnor var lönsamheten bättre än där det var färre kvinnor. Det är också ett sätt att försöka öka medvetenheten om olika faktorer som kan påverka för näringslivet. Det är viktigt att få fram att detta är ett argument för att få in fler kvinnor.

Först tycker jag dock att vi ska se till att få in fler kvinnor inom den offentliga sektorn. Vi politiker stiftar lagar, men vi är också arbetsgivare. Därför har vi också möjligheter att se till att kvinnorna får ett större inflytande även där.

Sedan tog Vänsterpartiet och Tasso Stafilidis upp att kurvan går åt fel håll, och det kan jag hålla med om. Men det kan också förklaras med att det har skett en ökad segregering och social klyvning, tycker jag som centerpartist, och att den har drabbat kvinnor i högre grad än män under de senaste åren. Det är bara att beklaga att Vänsterpartiet har varit delaktigt i den utvecklingen.

Anf. 156 RAIMO PÄRSSINEN (s) replik:

Herr talman! Låt oss först konstatera att jämställdhet och jämlikhet är en förutsättning för utveckling. Då ska vi naturligtvis, där vi finns med som offentliga arbetsgivare, bära med oss det förhållningssätt som jag nämnde tidigare. Det är bara då vi kan nå igenom med detta. Det räcker inte med bara en jämn fördelning, utan både män och kvinnor måste gemensamt anta det här förhållningssättet.

Jag lovar, för min del i alla fall, att vi inom socialdemokratin jobbar hårt med de här frågorna. Men det är fortfarande så att det här tar tid. Vi tar steg framåt. Vi har skärpt jämställdhetslagen osv. Vi har dock fortfarande fackliga organisationer som inte riktigt använder detta verktyg på det sätt man borde göra. Det handlar också om detta förhållningssätt.

Ibland räcker det alltså inte med lagstiftning, utan den måste också börja tillämpas efter de intentioner som avsetts.

Men självklart håller jag med Viviann Gerdin om att det är bekymmer när det gäller jämställdheten också på den offentliga sidan.

Anf. 157 VIVIANN GERDIN (c) replik:

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att kvinnor har stor betydelse för utvecklingen framöver. Kvinnor har också stor betydelse för tillväxten i landet. Det är ett ansvar som både näringslivet och vi politiker har gemensamt.

Anf. 158 RAIMO PÄRSSINEN (s) replik:

Herr talman! Låt oss konstatera, som jag sade tidigare, att utvecklingen kräver jämställdhet och jämlikhet. Det i sin tur kräver en bra politik, en bra familjepolitik och ett förhållningssätt som genomsyrar hela samhället.

Kvinnans frigörelse kan bara ske om mannen blir mer jämställd. Det i sin tur bygger på en politik som har ett sådant förhållningssätt och den synen på jämlikhet. Det är oerhört viktigt.

Anf. 159 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! I detta betänkande om associationsrättsliga frågor har Moderata samlingspartiet inte anmält någon reservation och inte ens avgivit något särskilt yttrande. På de områden som de aktuella motionsyrkandena tar upp pågår nästan undantagslöst ett omfattande utredningsarbete som vi inte har ansett att vi bör föregripa. Några reflexioner kan ändå vara på sin plats.

Flera av motionerna innehåller förslag till nya associationsformer för olika verksamheter, bl.a. för mindre företag, s.k. singelföretag och icke vinstdrivande verksamhet. Sådana nya former skulle sannolikt inte efterfrågas om inte det nuvarande regelverket vore så förtvivlat krångligt, stelbent och storföretagsanpassat.

Reglernas mängd och komplexitet, samt myndigheternas sätt att tillämpa dem, påverkar möjligheten att starta företag, utveckla produkter och reagera på marknadsförändringar. Regelverket är därmed en viktig strukturfaktor med betydelse för näringslivets utveckling och Sveriges ekonomiska tillväxt. Det är därför viktigt med färre, enklare och stabilare regler.

Det arbete för bättre och enklare regler som inleddes av den borgerliga regeringen 1991–1994 måste drivas vidare och ges hög politisk prioritet. Småföretagsdelegationens förslag bör genomföras skyndsamt. Dessutom bör regelförenklingsarbetet bedrivas systematiskt på alla nivåer. Vi moderater anser att samtliga befintliga regler som berör företagande ska granskas i syfte att förenkla och minska regelmassan.

Nu, snart tre år efter Småföretagsdelegationens slutbetänkande, är två tredjedelar av förslagen fortfarande inte genomförda. Delegationens förslag omfattar då bara en mycket liten del av den totala regelbördan. En svensk företagare behöver hålla reda på ungefär 4 000 olika regler som tillsammans fyller omkring 20 000 sidor. Lagar och förordningar har en tillväxttakt på 5–6 % årligen. Kostnaden för att följa reglerna beräknas uppgå till inte mindre än 3 à 4 % av BNP. Ve den företagare som inte har

råd att köpa juridisk expertis och som inte klarar att hålla alla dessa 4 000 regler i huvudet. Sanktionerna kan även för mindre allvarliga brister, kanske bara överträdelse av formalia, ibland bli ganska drakoniska.

Är det detta som ni socialdemokrater syftar på när ni hävdar att Sveriges företagsklimat är gott? Sveriges företagare har motsatt uppfattning härvidlag. Utflyttningarna av företag från Sverige talar också sitt tydliga språk.

Den företagsutflyttning som jag talar om skulle nog kraftigt accelerera om vi politiker fick för oss att det är vi som ska besluta hur börsbolagens styrelser ska vara sammansatta. Det är för väl att utskottsmajoriteten har avstyrkt detta vänsterkrav.

Till Tasso Stafilidis skulle jag vilja säga att makt och inflytande inte kan bli föremål för fördelningspolitik. Makt och inflytande är någonting som varje individ måste skaffa sig själv genom studier, hårt och idogt arbete och genom nätverksbyggandet. Vi moderater säger kategoriskt nej till könskvotering.

Jag kan på den punkten i stort sett instämma i Ana Maria Nartis anförande. Nu tyckte kommunisten Tasso Stafilidis inte om de exempel som Ana Maria Narti tog från det kommunistiska Sovjetunionen. Det kan man ju förstå.

Jag skulle vilja ta ett annat exempel som är från Sverige och som härrör från en tid då Tasso Stafilidis definitivt var född. Jag tänker på den förre utbildningsministerns Thams kvoterade professorer.

Det gick inte många dagar efter det beslutet förrän alla började tala om ”thammare”, ett akademiskt B-lag. Människor började titta på alla kvinnliga professorer och fundera eller fråga sig: Är det här en person som har nått sin ställning på grund av sina akademiska meriter, eller är hon bara inkvoterad? Har hon nått sin position bara på grund av politiska ingrepp?

Detta tycker vi är djupt olyckligt på lång sikt. I det långa loppet är det en politik som kan skada kvinnornas sak och bidra till att radera deras självförtroende.

Anf. 160 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Jag skulle inte få för mig att kalla Christel Anderberg för fascist, högerkvinna eller något sådant. Jag förstår inte varför jag fick ett tilltalsnamn som jag inte bekänner mig till. Det var inte det jag skulle tala om, men jag blir ändå upprörd. Jag kanske kan tala om för Christel Anderberg så att hon vet det en gång för alla: Jag är inte kommunist.

Christel Anderberg tar återigen upp frågan utifrån att kvinnor inte skulle ha någon utbildning och inte skulle vara lika väl meriterade. Hon säger att kvinnor ska skaffa sig inflytande och makt själva genom utbildning osv. Det är absolut inte det som jag har tagit upp, och det är absolut inte det som vi åsyftar när vi lyfter upp frågan om könskvotering.

Givetvis är det bolagen själva som på sina årsstämmor där de väljer sin bolagsstyrelse ska utse de duktiga och väl kompetenta och meriterade kvinnorna som finns i de bolagen. Vi i Vänsterpartiet tror att det finns många sådana kvinnor i de börsnoterade bolagen i Sverige, Christel Anderberg. Tror inte ni det?

Om ni nu tror att det finns sådana kvinnor, vad tänker Moderata samlingspartiet göra för att även dessa kvinnor ska få vara med och fatta

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Associationsrättsliga
frågor*

beslut i bolagsstyrelserna? Eller tänker inte Moderata samlingspartiet göra någonting alls?

Anf. 161 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Tasso Stafilidis får mycket gärna kalla mig för högerkvinna. Jag är högerkvinna, och det är jag mycket stolt över. Så länge man har en partiledare som låter sig fotograferas under Lenins porträtt får man kanske finna sig i att det gamla partinamnet lever kvar ett tag.

Det är roligt att höra att vi i alla fall är överens om att det är aktieägarna på bolagens stämmor som ska bestämma hur styrelsen ska se ut. Så är det, och så ska det vara även i fortsättningen. Självfallet är jag väl medveten om att det finns mycken kvinnlig kompetens i det här landet, som skulle förtjäna att tas mycket bättre till vara.

Men jag tror som moderatpolitiker och som högerkvinna inte på att det är vi politiker som ska gå ut och styra och ställa och bestämma hur människor ska leva sitt liv – det ska de göra själva. Däremot är det min uppgift att se till att människor har förutsättningar för att göra karriär. Det har inte kvinnor i Sverige i någon vidare utsträckning. I det här landet är det nämligen möjligt endast för ett väldigt litet antal kvinnor att skaffa sig den avlastning i hemmet som man behöver för att orka med den enorma arbetsbörda och den enorma engagemang som krävs för att man ska nå samhällets toppositioner i det privata näringslivet.

Kvinnor gör ofta inte det livsvalet – de vill inte avstå från familj och från barn. I Sverige finns inte de möjligheter som finns i Frankrike och USA att få hjälp med barnpassning, med tvätt och städning och med allt annat som man måste göra i vardagen men som det inte finns tid och ork för när man kommer hem från sitt arbete om man ska nå de positioner som vi talar om.

Anf. 162 TASSO STAFILIDIS (v) replik:

Herr talman! Egentligen tänkte jag inte beröra det första som Christel Anderberg tog upp här. Men Sveriges kung har faktiskt blivit fotograferad tillsammans med den diktator som Ana Maria Narti pratade om tidigare – Ceaucescu.

Jag övergår till frågan om vad Moderaterna tänker göra för att kvinnor ska få komma in i bolagens styrelser.

Herr talman! Återigen vill jag fråga: Vad tänker Moderaterna göra? Jag har inte fått ett enda konkret förslag på vad Moderaterna tänker göra för att väl kompetenta och mycket duktiga kvinnor ska få tillträde till bolagens styrelser. Christel Anderberg erkänner ju själv att kvinnor inte har den delaktigheten i dag på samma sätt som män.

Anf. 163 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Dessbättre tror jag inte att kungen har Ceaucescu på ett fotografi på väggen i alla fall.

Jag tyckte att jag gav ett ganska utförligt svar när det gäller en av de saker som vi tänker göra: De fyra borgerliga partierna lade tillsammans för några år sedan fram förslag med avdragsrätt för styrka kostnader för hemnära tjänster. Det är absolut nödvändigt för kvinnor, om de ska våga, orka och vilja ta på sig den stora uppgift som ni efterlyser, att det finns möjlighet att få avlastning i den andra ändan. Man orkar och klarar inte

både–och. Utbrändhet är redan i dag ett stort och växande problem i vårt land.

Det finns naturligtvis också många andra åtgärder som behöver vidtas, men det är inte jag som politiker som ska gå in och styra och ställa när det gäller hur kvinnor ska välja – om de ska sitta i bolagsstyrelser eller vad de nu ska göra. Min uppgift är att skapa förutsättningar för människor att orka ta det steget.

Anf. 164 ROLF ÅBJÖRNSSON (kd):

Herr talman! Vi kristdemokrater står bakom betänkandet och har alltså inga reservationer. Men jag har några kommentarer i alla fall med anledning av de frågor som ska avhandlas.

Först och främst gäller det de mindre företagen. Det är en återkommande fråga i utskottet. Vi i de borgerliga partierna skrev för några år sedan ett särskilt yttrande i frågan. Jag tänker läsa upp det nu så att jag får in det i protokollet, för jag tycker att Regeringskansliet ska stimuleras till att fullfölja idéerna om att försöka skapa en särskild form för småföretag.

Betänkandet heter 1999/2000:LU10. Vi sade där alla fyra att vi anser att en särskild företagsform bör etableras för mindre företag. Detta bör ske utanför aktiebolagslagens ram. Regeringen borde uppdra åt någon sakkunnig att förutsättningslöst utreda om man i Sverige bör införa en ny företagsform för företag med begränsad omfattning. Aktiebolaget är såsom juridisk form anpassad för att ett flertal personer ska satsa visst begränsat kapital i en verksamhet och därutöver inte ha något som helst personligt ansvar. Denna juridiska form är egentligen inte lämplig för ett mindre företag som drivs av ett fåtal personer som själva är engagerade i verksamheten såväl genom personliga insatser som eget kapital. Förmodligen skulle en kombination av regler från aktiebolagsrätten och handelsbolagsrätten kunna utformas på ett sådant sätt att en lämpligare företagsform för det mindre företaget kunde komma till stånd. Till en sådan ny företagsform skulle sedan enkla regler inom t.ex. arbetsrätt och skatterätt kunna knytas utan att komma i kollision med de krav som man kan ställa på större bolag som drivs i aktiebolagets form.

Det gäller också detta med icke vinstdrivande verksamhet, och där har Ana Maria Narti verkligen varit i form här i dag – på både det ena och det andra området. Möjligen håller jag inte helt med henne, utan man skulle kunna resonera som den utredningsman som regeringen har haft har gjort. Det är Stefan Lindskog, som har utrett frågor rörande icke vinstutdelande företag, som det heter. Därigenom går man förbi definitionsproblematiken. Vad man egentligen är ute efter är att denna verksamhet, som är inriktad på vård, skola och omsorg, inte ska syfta till att dela ut vinst till aktieägare över börsen. Det är ju det som har uppfattats som stötande, och det har vi en viss förståelse för. Vi tycker att hans förslag går åt rätt håll, så vi tycker att det är ett positivt bidrag i diskussionen.

Jag hade inte tänkt säga någonting om könsfördelningen, men Tasso inspirerar till någon form av inlägg i alla fall. Vi kristdemokrater har naturligtvis samma uppfattning som de andra talarna här. Här är det inte fråga om tvång, och kvotering är tvång. Vi är gudskelov rätt många som är emot tvång i alla former. Vi tror på frihet, ansvar och en marknadse-

Prot. 2001/02:60
30 januari

*Associationsrättsliga
frågor*

konomi. Jag är personligen alldeles övertygad om att detta inte blir något problem om vi bara låter utvecklingen få ha sin gång och om vi på olika sätt verkar för en jämn könsfördelning.

Jag kan upplysa Tasso om att på min advokatbyrå, där jag nu är delägare, hade vi ett sjuttiofemtiotal ansökningar till nya notarietjänster. Av de personerna placerade sig sex kvinnor i toppen. Frågan var då om vi skulle försöka kvotera in män, men det kommer vi inte att göra. Detta är inget unikt för den här byrån, utan kvinnorna kommer med stormsteg. Det är en generationsfråga, och detta kommer att lösas sig.

Det finns en motion om kapitalskyddet i aktiebolag där man tydligt har inspirerats av händelserna vid Inexa Profil uppe i Luleå och SSAB. Det är inte som motionären är inne på och verkar tro – att man kan plocka ut pengar ur ett företag lite hur som helst. Vi har i stället ganska stränga regler för hur ett bolags kapital får användas. Just i det fall som ligger bakom motionen pågår utredningen av konkursförvaltaren huruvida detta har gått rätt och riktigt till. Vi har alltså ett ganska hyggligt regelsystem för det här.

Vad jag däremot möjligen skulle kunna tänka mig att peka på i det här fallet är att om vi hade haft en vettig lagstiftning om företagsrekonstruktion så kanske det inte hade blivit ett sådant fallissemang som det blev. Över 300 anställda ställdes plötsligt bara inför att bolaget var försatt i konkurs, utan att man över huvud taget hade gjort några konstruktiva insatser för att lösa detta på ett vettigt sätt.

Sedan måste det också sägas i sammanhanget att detta var mer eller mindre etablerat som en stödvariant redan från början. Det fanns osunda inslag. Det är ett bra exempel på att man ska ha sunda ekonomiska principer för företagande och inte hålla på med olika stödgärder som förr eller senare ändå gör att företaget havererar.

Sedan har vi en kristdemokratisk motion om aktiekapitalets storlek där vi menar att kvinnor har problem att få ihop till aktiekapitalet och därför ska vi sänka det. Jag tror att sådana resonemang är helt förödande, speciellt om man dessutom har en inställning om jämställdhet och jämn könsfördelning och att kvinnor på något vis skulle ha problem med att driva företag på allmänt vedertagna normer och förutsättningar. Så är det naturligtvis inte. Det är möjligen så att aktiekapitalet i det stora hela är för högt i vissa sammanhang. Men det är ytterligare ett belägg för att aktiebolaget som association inte är lämpligt för småföretag. Om man driver företag i aktiebolagsform ska det vara ett ordentligt aktiekapital. 100 000 kr är egentligen för lite. Med en annan form löser man dessa frågor.

Jag tycker att man måste komma ifrån att införa särregler för kvinnor. Min erfarenhet är tvärtom, i den mån man kan säga någonting om det rent generellt sett, att de företag som drivs av kvinnor oftast är väldigt välskötta. De figurerar inte i konkurssammanhang särskilt ofta.

Sedan tror jag inte att det är mycket mer att säga om det här betänkandet, utan jag tackar för mig, herr talman.

Anf. 165 SIW WITTGREN-AHL (s):

Herr talman! Lagutskottet! Jag har begärt ordet för att få tacka för behandlingen av de två motioner som jag har varit med om att skriva. Jag vill tacka för de svar vi har fått.

I den första motionen om kvinnorepresentationen i näringslivet har jag tillsammans med kvinnor från kvinnoförbundet skrivit om att vi vill att näringslivet ska bereda plats för kvinnor i styrelserummen. Kvinnor utgör 51 % av befolkningen och finns ute i arbetslivet. Vi pekar också på att det ska finnas minst 40 % kvinnor i styrelserummen i statliga verk och myndigheter.

Jag tycker att man ger ett mycket positivt svar. Man säger att regeringen jobbar med frågorna och att man kommer med ett delmål år 2003. Raimo Pärssinen redogjorde för lagutskottets betänkande och svar. Jag tycker att han hade en väldigt positiv framtoning. Han är en av de positiva feminister som vi i det socialdemokratiska partiet har jobbat med. Han visar att det är dialogen och skolningen som gör att vi långsamt förändrar partiet. Det tackar jag speciellt för. Jag vet att även kvinnorna i kvinnoförbundet tycker att detta är bra.

Jag förvånas också över en annan sak när vi står här och pratar. Tasso Stafilidis säger att han vill gå hårdare fram. Det är därför som vi har väckt motioner. Som kvinna tröttnar man ibland på att jämföras med männen. Det är sant som han säger att 96 % i styrelserna är män och 4 % kvinnor, och det är dem vi jämförs med. Men svaret tyder på att dialogen gör att vi går framåt. Det tar lite tid, men det enda säkra sättet är att påvisa att kvinnor behövs i näringslivet. Vi måste också hela tiden bevaka detta. Där har kvinnoförbunden en stor roll och ett stort ansvar, liksom alla positiva män.

Jag har också skrivit en motion tillsammans med Sven Hultström som vi har fått svar på. Den gäller redovisning av sjukfrånvaron i verksamhetsberättelser. Här pekar utskottet också på att det utreds och att det ligger för beredning i näringsutskottet. Jag har sett Jan Rydhs utredning. Han kommer också med förslag om att man ska göra på det här sättet. Jag tycker att det är viktigt. Den stora frågan i dag är ju att kostnaden för sjukfrånvaron ökar med 25 miljoner kronor varje dag. Det kostar en massa pengar, men det kostar också en massa mänskligt lidande. Därför är det viktigt att detta framgår i verksamhetsberättelser så att löntagare och arbetare kan välja vilket företag de vill jobba på i framtiden och att de sätter press på arbetsgivarna.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.35 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

10 § Beslut om utskottsärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

BoU3 Hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor

Punkt 1 (De åtgärder som hyresgästernas inflytande omfattar)

1. utskottet

2. res. 1 (mp)

Votering:

303 för utskottet

13 för res. 1

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 71 m, 37 v, 39 kd, 17 c, 15 fp, 2 -

För res. 1: 1 m, 12 mp

Frånvarande: 9 s, 9 m, 6 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 4 mp

Punkt 3 (Formerna för hyresgästinflytandet – hyresgästernas passivitet och svarstid)

1. utskottet

2. res. 3 (-, m, fp)

Votering:

229 för utskottet

88 för res. 3

1 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 123 s, 37 v, 39 kd, 17 c, 1 fp, 12 mp

För res. 3: 72 m, 14 fp, 2 -

Avstod: 1 v

Frånvarande: 8 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 4 mp

Punkt 6 (Hyresnämndens prövning – den enskilde hyresgästens intressen)

1. utskottet

2. res. 8 (v)

Votering:

267 för utskottet

38 för res. 8

12 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 72 m, 39 kd, 17 c, 15 fp, 2 -

För res. 8: 38 v

Avstod: 12 mp

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 4 mp

Punkt 9 (Förbud att utföra åtgärd)

1. utskottet

2. res. 12 (kd)

Votering:

277 för utskottet

40 för res. 12

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 72 m, 37 v, 17 c, 15 fp, 12 mp, 2 -

För res. 12: 1 v, 39 kd

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 4 mp

Punkt 13 (Handikappanpassning av bostadslägenhet)

1. utskottet

2. res. 16 (mp)

Votering:

305 för utskottet

13 för res. 16

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 72 m, 38 v, 39 kd, 17 c, 15 fp, 2 -

För res. 16: 13 mp

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 15 (Besittningsskydd för bostadshyresgäster vid blockhyresavtal – begreppet blockuthyrare)

1. utskottet

2. res. 18 (v)

Votering:

280 för utskottet

38 för res. 18

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 72 m, 39 kd, 17 c, 15 fp, 13 mp, 2 -

För res. 18: 38 v

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 17 (Ansvar för privata hyreshus)

1. utskottet

2. res. 20 (fp)

Votering:

302 för utskottet

16 för res. 20

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 71 m, 38 v, 39 kd, 17 c, 13 mp, 2 -
För res. 20: 1 m, 15 fp
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 20 (Hyra för mindre serviceföretag)

1. utskottet
2. res. 23 (c)
Votering:
301 för utskottet
17 för res. 23
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 72 m, 38 v, 39 kd, 15 fp, 13 mp, 2 -
För res. 23: 17 c
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 26 (Tillgänglighet m.m.)

1. utskottet
2. res. 28 (kd, c)
Votering:
262 för utskottet
55 för res. 28
32 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 72 m, 38 v, 15 fp, 13 mp, 2 -
För res. 28: 38 kd, 17 c
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 4 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU5 Bildande av ett familjemedicinskt institut m.m.

Punkt 1 (Bildande av ett familjemedicinskt institut)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
Votering:
245 för utskottet
73 för res. 1
31 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 38 v, 39 kd, 17 c, 15 fp, 13 mp, 1 -
För res. 1: 72 m, 1 -
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 3 (Fortbildning)

1. utskottet

2. res. 2 (c, kd)

Votering:

213 för utskottet

57 för res. 2

48 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 24 m, 38 v, 14 fp, 13 mp, 2 -

För res. 2: 1 m, 39 kd, 17 c

Avstod: 47 m, 1 fp

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 7 (Vård av äldre)

1. utskottet

2. res. 7 (kd)

3. res. 8 (fp)

Förberedande votering:

44 för res. 7

16 för res. 8

256 avstod

33 frånvarande

Kammaren biträdde res. 7.

Huvudvotering:

191 för utskottet

39 för res. 7

88 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 38 v, 1 kd, 17 c, 13 mp

För res. 7: 38 kd, 1 -

Avstod: 72 m, 15 fp, 1 -

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 10 (Institutets namn)

1. utskottet

2. res. 9 (v, mp)

Votering:

218 för utskottet

52 för res. 9

47 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 24 m, 1 v, 38 kd, 17 c, 15 fp, 2 -

För res. 9: 1 m, 37 v, 1 kd, 13 mp

Avstod: 47 m

Frånvarande: 10 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Lars Gustafsson (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 11 (Institutets placering)

1. utskottet

2. res. 10 (v, kd, c, mp)

Votering:

157 för utskottet

105 för res. 10

53 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 18 m, 2 kd, 13 fp, 2 -

För res. 10: 38 v, 35 kd, 17 c, 2 fp, 13 mp

Avstod: 53 m

Frånvarande: 9 s, 10 m, 5 v, 5 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Gunilla Tjernberg (kd) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Karl-Göran Biörsmark (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU6 Kriminalvårdsfrågor

Punkt 1 (En ny verkställighetslag m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (c)

Förberedande votering:

76 för res. 1

16 för res. 2

225 avstod

32 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

229 för utskottet

73 för res. 1

16 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 38 v, 39 kd, 1 c, 15 fp, 13 mp, 1 -

För res. 1: 72 m, 1 -

Avstod: 16 c

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Prot. 2001/02:60

30 januari

Punkt 3 (Frigivningsförberedelser)

1. utskottet

2. res. 4 (kd, c, fp)

3. res. 5 (v, mp)

Förberedande votering:

72 för res. 4

51 för res. 5

195 avstod

31 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

195 för utskottet

72 för res. 4

48 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 71 m, 3 v, 1 -

För res. 4: 39 kd, 17 c, 15 fp, 1 -

Avstod: 35 v, 13 mp

Frånvarande: 11 s, 10 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 5 (Kvinnor inom kriminalvården)

1. utskottet

2. res. 8 (v, c, fp)

Votering:

240 för utskottet

77 för res. 8

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 72 m, 38 kd, 7 mp, 1 -

För res. 8: 38 v, 17 c, 15 fp, 6 mp, 1 -

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 4 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 9 (Tillämpningsområdet för intensivövervakning)

1. utskottet

2. res. 13 (v, fp)

Votering:

265 för utskottet

53 för res. 13

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 72 m, 39 kd, 17 c, 13 mp, 2 -
För res. 13: 38 v, 15 fp
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 14 (Restriktioner för häktade)

1. utskottet
2. res. 17 (v, fp, mp)

Votering:

251 för utskottet

67 för res. 17

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 72 m, 39 kd, 17 c, 1 -

För res. 17: 38 v, 15 fp, 13 mp, 1 -

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU7 Förmyndare, gode män och förvaltare

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU9 Faderskap, vårdnad och umgänge, m.m.

Punkt 2 (Talerätt i mål om hävande av faderskap)

1. utskottet
2. res. 1 (kd, m, c, fp)

Votering:

173 för utskottet

145 för res. 1

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 38 v, 13 mp

För res. 1: 72 m, 39 kd, 17 c, 15 fp, 2 -

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 8 (Hänsynen till barnets bästa)

1. utskottet
2. res. 4 (v)

Votering:

252 för utskottet

48 för res. 4

15 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 71 m, 38 kd, 2 c, 15 fp, 2 mp, 2 -

För res. 4: 38 v, 10 mp

Avstod: 15 c

Frånvarande: 9 s, 10 m, 5 v, 4 kd, 1 c, 1 fp, 4 mp

Margareta Cederfelt (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markrats som frånvarande.

Prot. 2001/02:60

30 januari

Punkt 12 (Talerätt i umgängesfrågor)

1. utskottet

2. res. 6 (kd, m, c, fp)

Votering:

172 för utskottet

145 för res. 6

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 1 m, 38 v, 11 mp

För res. 6: 71 m, 39 kd, 17 c, 15 fp, 1 mp, 2 -

Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 4 mp

Punkt 14 (Barns rätt att komma till tals)

1. utskottet

2. res. 7 (c)

Votering:

295 för utskottet

21 för res. 7

1 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 122 s, 71 m, 38 v, 38 kd, 14 fp, 10 mp, 2 -

För res. 7: 17 c, 1 fp, 3 mp

Avstod: 1 kd

Frånvarande: 9 s, 10 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU11 Associationsrättsliga frågor

Punkt 2 (S.k. singelföretag)

1. utskottet

2. res. 1 (c)

Votering:

298 för utskottet

16 för res. 1

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 72 m, 37 v, 39 kd, 15 fp, 13 mp, 2 -
För res. 1: 16 c
Frånvarande: 11 s, 9 m, 6 v, 3 kd, 2 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 3 (Ny associationsform för icke vinstdrivande verksamhet)

1. utskottet
2. res. 2 (fp, c)
Votering:
286 för utskottet
32 för res. 2
31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 72 m, 38 v, 39 kd, 13 mp, 2 -
För res. 2: 17 c, 15 fp
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp

Punkt 5 (Könsfördelningen i företagens ledning)

1. utskottet
2. res. 3 (v)
Votering:
265 för utskottet
52 för res. 3
32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 122 s, 72 m, 38 kd, 17 c, 15 fp, 1 -
För res. 3: 38 v, 1 kd, 13 mp
Frånvarande: 9 s, 9 m, 5 v, 3 kd, 1 c, 1 fp, 3 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

11 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2001/02:57 Återvinning av säkerhet i konkurs

Förslag

2001/02:RR14 Riksdagens revisorers förslag angående den ekonomiska redovisningen av Östersjömiljarderna

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 2001/02:60
30 januari

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 30 januari

2001/02:626 av *Stefan Hagfeldt* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Banverket

2001/02:627 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ring-
holm

Förmögenhetsbeskattningen

2001/02:628 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ring-
holm

Arvsskatten

2001/02:629 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ring-
holm

Pomperipossaeffekter i skattesystemet

2001/02:630 av *Susanne Eberstein* (s) till justitieminister Thomas Bod-
ström

Säkerhetskontroll på flygplatser

2001/02:631 av *Margareta Cederfelt* (m) till socialminister Lars Eng-
qvist

Vård eller sjukskrivning

2001/02:632 av *Margareta Cederfelt* (m) till socialminister Lars Eng-
qvist

Åldrevård

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 5 februari.

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 30 januari

2001/02:545 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Mänskliga rättigheter i Nigeria

2001/02:546 av *Marianne Andersson* (c) till utrikesminister Anna Lindh
EU-stöd till rysk nedrustning

2001/02:547 av *Johan Pehrson* (fp) till utbildningsminister Thomas
Östros

Funktionshinder

2001/02:548 av *Jan Backman* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Kungliga bibliotekets lagring av det digitala kulturarvet

2001/02:556 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsminister Björn von Sydow
Hemvärnets numerär
2001/02:559 av *Magda Ayoub* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
IOM-rapporten
2001/02:561 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Rättssäkerhet för svenska medborgare
2001/02:562 av *Anita Sidén* (m) till statsrådet Ingela Thalén
Bilstöd till rörelsehindrade
2001/02:563 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Information om klamydia
2001/02:564 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsminister Björn von Sydow
Frivilligrörelsen
2001/02:565 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsminister Björn von Sydow
Direktiv till nya planeringsmyndigheten
2001/02:566 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsminister Björn von Sydow
Användningen av skattemedel
2001/02:567 av *Carina Hägg* (s) till försvarsminister Björn von Sydow
Personlig skyddsmask
2001/02:568 av *Göte Wahlström* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Skyddsfiler
2001/02:570 av *Rosita Runegrund* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Kostnader för sjukvård och läkemedel
2001/02:571 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Proposition om instans- och processordning
2001/02:572 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Flykten av akademiker
2001/02:573 av *Sten Tolgfors* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Utflyttningen av akademiker
2001/02:574 av *Sten Tolgfors* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Utbildningspremier
2001/02:577 av *Michael Hagberg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Ädellövskog
2001/02:578 av *Maud Ekendahl* (m) till försvarsminister Björn von Sydow
Exportstöd
2001/02:580 av *Murad Artin* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Israeliska parlamentet och yttrandefriheten
2001/02:581 av *Lars Ohly* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Konflikten i Bolivia
2001/02:582 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Jan O Karlsson
Migrationsverket

2001/02:583 av *Mona Berglund Nilsson* (s) till socialminister Lars Engqvist
Tandvårdsstödet
2001/02:584 av *Laila Bjurling* (s) till socialminister Lars Engqvist
Fri abort
2001/02:585 av *Karin Pilsäter* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
EU:s regionalstöd och konkurrenspolitik
2001/02:586 av *Harald Nordlund* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Förnybar elproduktion
2001/02:587 av *Magnus Jacobsson* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Ungdomsarbetslöshet
2001/02:588 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Skatt på skidliftsverksamhet
2001/02:589 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Jan O Karlsson
Immigranter från El Salvador
2001/02:590 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Jan O Karlsson
Immigranter från El Salvador
2001/02:601 av *Willy Söderdahl* (v) till utrikesminister Anna Lindh
Östersjömiljarderna
2001/02:602 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till jordbruksminister Margareta Winberg
Kvinnokonferensen i Beijing
2001/02:603 av *Bo Könberg* (fp) till statsrådet Jan O Karlsson
Asylprövningsprocessen
2001/02:604 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Mona Sahlin
De s.k. hedersmorden
2001/02:606 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Antalet kvinnliga professorer
2001/02:607 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Hyreskostnader för högskolor och universitet
2001/02:610 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Våld mot äldre
2001/02:611 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Jan O Karlsson
Utlänningslagen

Prot. 2001/02:60
30 januari

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 5 februari.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 47
(delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 86,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 133 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.35 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Meddelande om ändring i kammarens sammanträdesplan	1
3 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	1
4 § Hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor	1
Bostadsutskottets betänkande 2001/02:BoU3	1
Anf. 1 EWA THALÉN FINNÉ (m)	1
Anf. 2 OWE HELLBERG (v)	4
Anf. 3 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	7
Anf. 4 OWE HELLBERG (v) replik	9
Anf. 5 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	10
Anf. 6 OWE HELLBERG (v) replik	10
Anf. 7 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	10
Anf. 8 RIGMOR STENMARK (c).....	11
Anf. 9 OWE HELLBERG (v) replik	13
Anf. 10 RIGMOR STENMARK (c) replik	13
Anf. 11 OWE HELLBERG (v) replik	13
Anf. 12 RIGMOR STENMARK (c) replik	14
Anf. 13 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	14
Anf. 14 RIGMOR STENMARK (c) replik	14
Anf. 15 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	14
Anf. 16 RIGMOR STENMARK (c) replik	15
Anf. 17 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp).....	15
Anf. 18 OWE HELLBERG (v) replik	16
Anf. 19 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik.....	16
Anf. 20 OWE HELLBERG (v) replik	16
Anf. 21 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik.....	16
Anf. 22 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	17
Anf. 23 ANDERS YGEMAN (s)	18
Anf. 24 RIGMOR STENMARK (c) replik	20
Anf. 25 ANDERS YGEMAN (s) replik	20
Anf. 26 RIGMOR STENMARK (c) replik	20
Anf. 27 ANDERS YGEMAN (s) replik	20
Anf. 28 OWE HELLBERG (v) replik	20
Anf. 29 ANDERS YGEMAN (s) replik	21
Anf. 30 OWE HELLBERG (v) replik	21
Anf. 31 ANDERS YGEMAN (s) replik	21
Anf. 32 EWA THALÉN FINNÉ (m) replik	22
Anf. 33 ANDERS YGEMAN (s) replik	22
Anf. 34 EWA THALÉN FINNÉ (m) replik	22
Anf. 35 ANDERS YGEMAN (s) replik	23
Anf. 36 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik.....	23
Anf. 37 ANDERS YGEMAN (s) replik	23
Anf. 38 YVONNE ÅNGSTRÖM (fp) replik.....	24

Anf. 39	ANDERS YGEMAN (s) replik.....	24
Anf. 40	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik.....	24
Anf. 41	ANDERS YGEMAN (s) replik.....	24
Anf. 42	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik.....	25
Anf. 43	ANDERS YGEMAN (s) replik.....	25
Anf. 44	STEN LUNDSTRÖM (v)	25
Anf. 45	ANNELIE ENOCHSON (kd)	27
	(Beslut fattades under 10 §.)	28
5 §	Bildande av ett familjemedicinskt institut m.m.	29
	Socialutskottets betänkande 2001/02:SoU5	29
Anf. 46	LEIF CARLSON (m).....	29
Anf. 47	ROLF OLSSON (v)	31
Anf. 48	CHATRINE PÅLSSON (kd)	33
Anf. 49	ROLF OLSSON (v) replik	34
Anf. 50	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	35
Anf. 51	ROLF OLSSON (v) replik	35
Anf. 52	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	35
Anf. 53	KENNETH JOHANSSON (c)	36
Anf. 54	KERSTIN HEINEMANN (fp).....	37
Anf. 55	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	39
Anf. 56	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	40
Anf. 57	HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	40
Anf. 58	LARS U GRANBERG (s)	40
Anf. 59	LEIF CARLSON (m) replik.....	42
Anf. 60	LARS U GRANBERG (s) replik	43
Anf. 61	LEIF CARLSON (m) replik.....	43
Anf. 62	LARS U GRANBERG (s) replik	44
Anf. 63	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	44
Anf. 64	LARS U GRANBERG (s) replik	44
Anf. 65	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik.....	45
Anf. 66	ANDRE VICE TALMANNEN	45
Anf. 67	LARS U GRANBERG (s) replik	45
Anf. 68	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	45
Anf. 69	LARS U GRANBERG (s) replik	46
Anf. 70	KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	46
Anf. 71	LARS U GRANBERG (s) replik	46
Anf. 72	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	46
Anf. 73	LARS U GRANBERG (s) replik	47
Anf. 74	KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	47
Anf. 75	LARS U GRANBERG (s) replik	47
Anf. 76	CARINA MOBERG (s)	48
	(Beslut fattades under 10 §.)	49
6 §	Kriminalvårdsfrågor	49
	Justitieutskottets betänkande 2001/02:JuU6.....	49
Anf. 77	JEPPE JOHNSSON (m).....	49
Anf. 78	RAGNWI MARCELIND (kd).....	51
Anf. 79	GUNNEL WALLIN (c)	54
Anf. 80	KIA ANDREASSON (mp).....	56
Anf. 81	RAGNWI MARCELIND (kd) replik.....	58

Anf. 82 KIA ANDREASSON (mp) replik	58
Anf. 83 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	58
Anf. 84 KIA ANDREASSON (mp) replik	59
Anf. 85 GUNNEL WALLIN (c) replik	59
Anf. 86 KIA ANDREASSON (mp) replik	59
Anf. 87 GUNNEL WALLIN (c) replik	60
Anf. 88 KIA ANDREASSON (mp) replik	60
Anf. 89 JEPPE JOHNSSON (m) replik	60
Anf. 90 KIA ANDREASSON (mp) replik	60
Anf. 91 JEPPE JOHNSSON (m) replik	60
Anf. 92 KIA ANDREASSON (mp) replik	61
Anf. 93 YILMAZ KERIMO (s)	61
Anf. 94 JEPPE JOHNSSON (m) replik	63
Anf. 95 YILMAZ KERIMO (s) replik	64
Anf. 96 JEPPE JOHNSSON (m) replik	64
Anf. 97 YILMAZ KERIMO (s) replik	64
Anf. 98 GUNNEL WALLIN (c) replik	65
Anf. 99 YILMAZ KERIMO (s) replik	65
Anf. 100 GUNNEL WALLIN (c) replik	65
Anf. 101 YILMAZ KERIMO (s) replik	66
Anf. 102 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	66
Anf. 103 YILMAZ KERIMO (s) replik	66
Anf. 104 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	67
Anf. 105 YILMAZ KERIMO (s) replik	67
Anf. 106 JOHAN PEHRSON (fp)	68
Anf. 107 ALICE ÅSTRÖM (v)	69
Anf. 108 JOHAN PEHRSON (fp)	70
(Beslut fattades under 10 §.)	70
7 § Förmyndare, gode män och förvaltare	70
Lagutskottets betänkande 2001/02:LU7	70
Anf. 109 MARINA PETTERSSON (s)	70
Anf. 110 BERIT ADOLFSSON (m)	71
Anf. 111 MARINA PETTERSSON (s) replik	72
Anf. 112 BERIT ADOLFSSON (m) replik	73
Anf. 113 VIVIANN GERDIN (c)	73
Anf. 114 ANA MARIA NARTI (fp)	74
Anf. 115 ELIZABETH NYSTRÖM (m)	74
Anf. 116 KENTH HÖGSTRÖM (s)	75
(Beslut fattades under 10 §.)	76
8 § Faderskap, vårdnad och umgänge, m.m.	76
Lagutskottets betänkande 2001/02:LU9	76
Anf. 117 TANJA LINDERBORG (v)	76
Anf. 118 BERIT ADOLFSSON (m)	78
Anf. 119 TANJA LINDERBORG (v) replik	81
Anf. 120 BERIT ADOLFSSON (m) replik	81
Anf. 121 TANJA LINDERBORG (v) replik	81
Anf. 122 BERIT ADOLFSSON (m) replik	81
Anf. 123 KJELL ELDENSJÖ (kd)	81
Anf. 124 TANJA LINDERBORG (v) replik	83

Anf. 125	KJELL ELDENSJÖ (kd) replik	83
Anf. 126	TANJA LINDERBORG (v) replik	83
Anf. 127	KJELL ELDENSJÖ (kd) replik	84
Anf. 128	VIVIANN GERDIN (c)	84
Anf. 129	TANJA LINDERBORG (v) replik	86
Anf. 130	VIVIANN GERDIN (c) replik	86
Anf. 131	TANJA LINDERBORG (v) replik	86
Anf. 132	VIVIANN GERDIN (c) replik	87
Anf. 133	ANA MARIA MARTI (fp)	87
Anf. 134	MARINA PETTERSSON (s)	88
Anf. 135	BERIT ADOLFSSON (m)	91
Anf. 136	MARINA PETTERSSON (s)	91
Anf. 137	BERIT ADOLFSSON (m)	91
Anf. 138	MARINA PETTERSSON (s)	91
	(Beslut fattades under 10 §.)	92
9 §	Associationsrättsliga frågor	92
	Lagutskottets betänkande 2001/02:LU11	92
Anf. 139	TASSO STAFILIDIS (v)	92
Anf. 140	VIVIANN GERDIN (c)	94
Anf. 141	TASSO STAFILIDIS (v) replik	96
Anf. 142	VIVIANN GERDIN (c) replik	96
Anf. 143	TASSO STAFILIDIS (v) replik	96
Anf. 144	VIVIANN GERDIN (c) replik	96
Anf. 145	ANA MARIA NARTI (fp)	97
Anf. 146	TASSO STAFILIDIS (v) replik	98
Anf. 147	ANA MARIA NARTI (fp) replik	99
Anf. 148	TASSO STAFILIDIS (v) replik	99
Anf. 149	ANA MARIA NARTI (fp) replik	99
Anf. 150	RAIMO PÄRSSINEN (s)	100
Anf. 151	TASSO STAFILIDIS (v) replik	101
Anf. 152	RAIMO PÄRSSINEN (s) replik	102
Anf. 153	TASSO STAFILIDIS (v) replik	102
Anf. 154	RAIMO PÄRSSINEN (s) replik	103
Anf. 155	VIVIANN GERDIN (c) replik	103
Anf. 156	RAIMO PÄRSSINEN (s) replik	103
Anf. 157	VIVIANN GERDIN (c) replik	104
Anf. 158	RAIMO PÄRSSINEN (s) replik	104
Anf. 159	CHRISTEL ANDERBERG (m)	104
Anf. 160	TASSO STAFILIDIS (v) replik	105
Anf. 161	CHRISTEL ANDERBERG (m) replik	106
Anf. 162	TASSO STAFILIDIS (v) replik	106
Anf. 163	CHRISTEL ANDERBERG (m) replik	106
Anf. 164	ROLF ÅBJÖRNSSON (kd)	107
Anf. 165	SIW WITTGREN-AHL (s)	108
	(Beslut fattades under 10 §.)	109
	Ajournering	109
	Återupptagna förhandlingar	109
10 §	Beslut om utskottsärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	110

BoU3 Hyresgästinflytande vid ombyggnad och andra hyresrättsliga frågor	110
SoU5 Bildande av ett familjemedicinskt institut m.m.	112
JuU6 Kriminalvårdsfrågor	114
LU7 Förmyndare, gode män och förvaltare.....	116
LU9 Faderskap, vårdnad och umgänge, m.m.	116
LU11 Associationsrättsliga frågor	117
11 § Bordläggning.....	118
12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	119
13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	119
14 § Kammaren åtskildes kl. 17.36.....	122

Prot. 2001/02:60
30 januari
